

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Batı Dilleri ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
İspanyol Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

DOÑA PERFECTA ROMANİ'NDA
KADIN KARAKTERLER ARACILIĞIYLA
19. YÜZYIL KADININA BAKIŞ

Zehra Ergün
2501080710

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Rafael Carpintero Ortega

İstanbul, 2012

Y Ü K S E K L İ S A N S

TE Z O N A Y I

Adı ve Soyadı : Zehra ERGÜN Numarası : 2501080710
Anabilim/Bilim Dalı : İspanyol Dili ve Edebiyatı Danışman Öğretim Üyesi: Doç.Dr.Rafael
Carpintero ORTEGA
Tez Savunma Tarihi : 27.02.2012 Tez Savunma Saati : 12:00
Tez Başlığı : “Dona Perfecta Romanında Kadın Karakterler Aracılığıyla
19.Yüzyıl Kadınına Bakış”

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin **15. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜ'NE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Doç.Dr.Rafael CARPINTERO		Kabul
2- Ok.Dr.Ricardo COMPOS		Kabul
3-Yrd.Doç.Dr.Leman GÜRLEK		Kabul
4-Yrd.Doç.Dr.Maria Jesus HORTA		Kabul
5-Doç.Dr.Mine YAZICI		Kabul

DOÑA PERFECTA ROMANI'NDA KADIN KARAKTERLER ARACILIĞIYLA 19. YÜZYIL KADININA BAKIŞ

ÖZ

Tez çalışmamızda İspanyol edebiyatının önemli realist yazarlarından Benito Pérez Galdós'un Doña Perfecta isimli romanındaki kadın karakterler vasıtasıyla 19. yüzyılda dünyada kadının konumunu, yazarımız Galdós'un tezi olan dinin fanatiklik boyutuna ulaştığında toplum ve özellikle kadın üzerinde yaratabileceği tahribatı, Menéndez Pidal'ın ifade ettiği gibi, eserde "geçmişle, geleceğin; özgürlük ile gelenekçiliğin nasıl savaştığını"¹ görmeyi amaçladık.

Çalışmamızın ilk bölümünde; romanın geçtiği yüzyılda kadının dünyadaki konumuna ışık tutmak amacıyla 19. yüzyılda kadının dünyadaki yeri; sonrasında incelediğimiz romanın İspanya'da geçmesinden ötürü bu dönemde İspanya'da kadının yeri detaylı olarak incelenmiştir. İkinci bölümde, yazarımız Benito Pérez Galdós'un hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgi verilmiş, akabinde romanda işlenen konular, kullanılan teknikler ve romanın dil ve üslubu üzerinde durulmuştur.

Çalışmamızın son bölümünde ise; romanın merkezinde bulunan başta esere adını veren Doña Perfecta ve diğer kadın karakterlerimiz incelenerek çalışmamız sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 19. Yüzyıl, Kadın, Din, Kasaba, Şehir

¹ Menéndez Pidal, *Historia de España, La época de la Restauración (Restorasyon Dönemi, 1875-1902)*, *Civilización y Cultura (Medeniyet ve Kültür)*, 36. Cilt, Espasa Calpe, Madrid, 2002, s. 429

VIEW ON THE WOMEN OF NINETEETH CENTURY THROUGH THE WOMAN CHARACTERS IN DOÑA PERFECTA

ABSTRACT

This study aims to study the position of women through the woman characters in *Doña Perfecta* by Benito Pérez Galdós. Within this frame work, it focuses on the distraction caused by the fanaticism both on woman disclosing the thesis of Galdós and on how, as Menéndez Pidal states, the past and the future, freedom and tradition struggle in the book.

In the first section, the focus is on the woman's position in the whole world in the 19th century, and then the position of the woman in Spain was abstracted in detail since the novel takes place in Spain. In the second section, the biography and the literature personality of Benito Pérez Galdós was analyzed, followed by detailed examination of the topics, techniques, language and the style of the novel.

In the last section; the main character of the novel *Doña Perfecta* and the other woman characters were studied.

Key words: 19th century, woman, religion, village, city

ÖNSÖZ

Çalışmamızda, 19. yüzyılın en iyi İspanyol romancısı ve bu dönem Avrupa'da Dickens, Balzac ve Dostoyevski'nin yanında en iyi yazarlar arasında yer alan Benito Pérez Galdós'un² Doña Perfecta isimli romanı üzerinden dönemin kadınına incelemeye çalıştık.

Yazarımız Galdós hayatı romana konu edilecek bir malzeme, önemli bir kaynak olarak görmüş ve döneminin sosyal hayatını yansıtmıştır. İlerici, açık fikirli ve aynı zamanda da bir vatansever³ olan Galdós, vatanına olan sevgisinden dolayı İspanya'nın problemleri ve bu problemleri oluşturan nedenlerle yakından ilgilenmiştir ki bu kaygısı romanlarında işlediği konularda yer bulmaktadır. **Doña Perfecta** romanında da yazarımız din problemini ele almış, yazmış olduğu bu gerçekçi tez romanında dini fanatikliğin, hoşgörüsüzlüğün karşısında, yenilikçi düşünceyi, liberal kiliseyi savunmuş ve bu tezini savunmasına yardımcı olacak karakterler yaratmıştır.

Karakterlerinin gerçeğe yakın karakterler olması ve karakterleri olay örgüsünün içine döneminin koşullarını tüm gerçekliliğiyle yansıtacak şekilde dahil etmesi bu tez çalışmasında çıkış noktasını oluşturmuştur.

Tezimizde **Doña Perfecta** isimli romanın seçilmesinin sebebi; 19. yüzyılda kaleme alınan bu eserde pek çok kadın karaktere yer verilmesi ve daha da önemlisi romanın bir kadın karakterin ismini taşımasıdır. Çalışmamızın amacıysa; bu yüzyılda kadın ile

²Asunción Barroso Gil, v.d., *Introducción a la Literatura Española a Través de Los Textos*(Metinler Aracılığıyla İspanyol Edebiyatı'na Giriş), Ediciones ISTMO, Madrid, 1991, s.283

³ Asunción Barroso Gil, v.d., a.e., s. 284

Galdós'un romanında yer alan kadın karakterlerinin ne kadar örtüştüğü, benzerlik taşıyıp taşımadığını incelemek ve tez romanı olan bu eserde yazarımızın tezini bu kadın karakterler vasıtasıyla nasıl ele aldığını görmektir.

Bu çalışmam sırasında bana destek olan değerli hocam Doç. Dr. Rafael Carpintero Ortega'ya ve öğrencilik hayatımda bana bu tezi yazabilecek bilgi birikimini veren tüm değerli hocalarıma, sevgili aileme, özellikle de ablam Arzu Ergün'e, üniversite eğitimimde aynı sıraları paylaştığım arkadaşlarım Dr. Ebru Yener Gökşenli ve Nihat Tarkan'a değerli katkılarından dolayı teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ	1
 1. 19. Yüzyıl'da Kadın	4
1.1. Dünya'da Kadın	5
1.1.1. Aile Hayatı ve Kadın	9
1.1.2. İş hayatı ve Kadın	17
1.1.3. Eğitim ve Kadın	22
1.1.4. Din ve Kadın	25
1.2. İspanya'da Kadın	29
 2. Benito Pérez Galdós.....	43
2.1. Hayatı ve Eserleri	44
2.2. Edebi Kişiliği	47
 3. Romanın Türü	48
3.1. Gerçekçi Roman	48
3.2. Tezli Roman	49
 4. Doña Perfecta Romanı	51
4.1. Romanın Özeti	51
4.2. Romanda İşlenen Konular.....	53

	vii
4.2.1. Aşk	54
4.2.2. Din	57
4.2.3. Şehir-Köy	58
4.2.4. Aydın-Yobaz	62
4.3. Romanın Genel Özellikleri	65
4.3.1. Romanda Yer ve Mekan	65
4.3.2. Romanda Zaman	65
4.5. Romanda Kullanılan Teknik ve Üslup	66
4.5.1. Romanda Teknik	66
4.5.2. Romanda Dil ve Üslup	68
5. Doña Perfecta Romanı'nda Kadın Karakterler	70
5.1. Doña Perfecta	73
5.2. Rosario	81
5.3. Maria Remedios	85
5.4. Troya Kızları	87
SONUÇ	91
KAYNAKÇA	94

RESİM LİSTESİ

	Sayfa No.
Resim 1: George Elgar Hicks - Womans Mission-Kadınların Görevleri	12
Resim 2: Berthe Morisot – Beşik	13
Resim 3: Lily Martin Spencer - Peeling Onions-Soğan Doğrarken	15
Resim 4: Van Gogh Vincent - Woman Miners Carrying Coal (Kadın Madenciler Kömür Taşırken)	19
Resim 5: Helene Schjefrbeck – Dancing Shoes(Dans Ayakkabıları).....	21
Resim 6: Tekstil işçileri	38
Resim 7: 19. Yüzyıl kadın kıyafetleri	42
Resim 8: 19. Yüzyıl kadın kıyafetleri	42
Resim 9: Benito Pérez Galdós.....	44
Resim 10: Doña Perfecta film afişi	52
Resim 11: Doña Perfecta	73
Resim 12: Doña Perfecta film afişi	73
Resim 13: Doña Perfecta filminden bir sahne: Rosario-Pepe Rey ve Doña Perfecta	81
Resim 14: Domingo Muñoz-La amiga (Arkadaş)	89

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa No.

Grafik 1: Erkek-kadın ressamların sergi açma oran grafiği.....	40
---	----

GİRİŞ

Doña Perfecta romanında yaratılan kadın karakterler vasıtasıyla 19. yüzyılda kadının yerini anlatmayı temel alarak yola çıkılan bu tez çalışmasında; 19. yüzyılda İspanya'nın içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar ve bu koşulların etkisiyle oluşan sosyal problemleri ve bu problemlerin başta kadın olmak üzere toplumun değişik kesimlerine yansımalarını görmek de mümkün olacaktır. İspanya 19. yüzyılda kolonilerini kaybetmiş, Carlos yönetimini isteyen muhafazakarlar ve Avrupalı, gelişmiş bir İspanya isteyen liberaller arasındaki derin fikir çatışması içinde kalmış karışık bir dönem geçirmekteydi. **Doña Perfecta** adlı eser, yazarın bu dönemde kaleme almış olduğu bir eserdir ve yazarımız bu dönemde kendisini toplumun sorunlarından soyutlamamış ve tez romanları yazmaya başlamıştır. İncelediğimiz eser, yazarın toplumda dini sorunun öne çıktığı dönemlerde yazdığı eserlerden biridir. Bu eserde yarattığı bağınaz kilise kadını figürleriyle liberal ve özgürlükçü düşüncenin ve dolayısıyla liberal bir kilisenin var olması gerektiği fikrini öne sürmüştür.

Doña Perfecta romanının da gerçekçi bir tez romanı olduğunu göz önünde bulundurularak dönemine ve bu dönem toplumda yaşanan dini problemlere ışık tuttuğunu söyleyebiliriz.

Jose F. Montesinos, **Doña Perfecta**'nın döneminin İspanya'sını anlatan çok değerli bir döküman olduğunu ifade eder.¹ Angel del Río ise; bu eserde Galdós'un ideallerinden çok gözlemlerinin yer aldığını², Carmen Serven de Galdós'un

¹ Jose F. Montesinos, *Estudios sobre la novela Española del siglo 19, Galdós (19. Yüzyıl İspanyol romanı üzerine çalışmalar)*, Editorial Castalia, Madrid, 1968, s. 176

² Angel del Río, *Estudios Galdosianos*, Biblioteca del Hispanista, Zaragoza, 1953, s. 108

dönemin sosyal hayatını anlattığını belirtir. ³

Jose Luis Abellan da Galdós'u İspanyol edebiyatı'na gerçekçiliği getirmesi açısından farklı bir yere koyar ve der ki:

“Her şeyi görür; şehirler, sokaklar, dükkanlar, kafeler, köyler, yollar ...İspanyollar için ilk defa gerçekçilik var oldu. Galdos bize şimdiye kadar gözünüzün önündekini, acılarıyla İspanyol gerçeğini görmediniz diyor.”⁴

Yazar eserin, edebi yönünden ziyade sosyolojik ideolojilerini yansıtmaya önem vermiştir. **Doña Perfecta** romanındaki tezi; fanatikliğin kötülüğünü göstermektir.⁵ Bu tezi verebilmek için Doña Perfecta karakterini yaratmıştır. Bu karakter uzlaşmazlık ve fanatikliği temsil eden klasik, **Cimri**'de olduğu gibi evrensel bir karaktere dönüşür.

Galdós'un bu eserde tezini bir kadın karakter vasıtasıyla ele almasını kadını ön plana almak için yaptığı sonucuna varamayız. Angel del Río da, Galdós'un kadınların sorunlarını ele almak için yazmadığını ifade eder:

“Eserlerinde her zaman kadın karakterler var olmasına rağmen Galdos, Ibsen gibi kadınların özgürleşmesi gibi kaygılar taşımaz. Galdós da kadın; ne istediğini bilen, erkeklere göre daha dengeli ve soğukkanlıdır. Doña Perfecta, Gloria, Cruz del Aguila, Fortunata ve daha birçok kadın karakteri bu niteliklere sahip kahramanlardır. Onun kadın karakterleri arasında zayıf, boyun eğen kadın karakterine pek az rastlanır.”⁶

19. yüzyılda kadın konusunun işlendiği birinci bölümde o dönemde kadınların içinde bulunduğu kitlesel ya da bireysel hak arayışlarına rağmen Galdos'un burada

³ Carmen Servén, **Fortunata y su época: sobre los modelos de mujer en la España de la Restauracion**(Fortunata ve dönemi: Restorasyon Dönemi'nde İspanya'da Kadın Modelleri Üzerine, (çevrimiçi), <http://bib.cervantesvirtual.com>, 27.07.2011

⁴ José Luis Abellán, **Visión de España en la Generación del 98** (98 Kuşağı'nda İspanya'nın Vizyonu), Editorial Magisterio Español, S.A., Madrid, 1968, s.390

⁵ Eberhard Geisler, **Benito Pérez Galdós, Aportaciones con ocasión de su 150 Aniversario**(Benito Pérez Galdós, 150.yıldönümü vesilesiyle çalışmalar), Frankfurt, Madrid, 1996, s. 123

⁶ Angel del Río, a.g.e., s. 64-65

kadınların yoksun olduğu hakları vurgulamak gibi bir kaygı taşımadığı bunun yerine toplumda gözlemlediğı kadın karakterleri tüm gerçekliği ile yansıttığı görülür. Angel del Río'nun bu tezi eserdeki kadın karakterlerimizi incelediğimizde **Doña Perfecta** romanı için doğrulanır. Romanda geçen ana karakterlerimiz güçlü, emellerinin peşinden koşan kadınlardır.

Oklahoma Üniversitesi Öğretim üyesi Robert Lauer Galdos hakkında yaptığı bir çalışmada Galdós'un annesinin Doña Perfecta gibi dominant bir yapıya sahip olduğunu belirtir.⁷

Galdós'un bu şekilde güçlü kadın tiplerini incelemesinin sebebini annesinin de dominant bir karaktere sahip olmasına bağlamak doğru bir değerlendirme olur mu bilinmez.

Galdós'u, **Doña Perfecta** romanını ve romanın kadın karakterlerini inceleyeceğimiz bölümlere geçmeden evvel çalışmamıza 19. Yüzyıl dünyada ve İspanya'da kadının konumunu inceleyerek başlamak roman karakterlerinin dönemi yansıtmı becerisini tespit açısından önem arz etmektedir.

⁷ Robert Lauer, Benito Pérez Galdós, (çevrimiçi) <http://faculty-staff.ou.edu/L/A-Robert.R.Lauer-1/Galdos.html>

1. 19. YÜZYILDA KADIN

İlkel sermaye birikimi, baş döndürücü bir hızla yetkinliğe ulaştı ve insanlık, büyük kapitalist üretim sistemine girdi. Dünya yeni bir çehre kazandı. Kentler, ticaret ve üretim merkezleri olarak, çoktan kenarda kalan şövalye kalelerinin yerini almıştı. Birbirleriyle sonsuz çatışma içinde olan prensler ve kontlar, mutlakiyetçi bir hükümdara boyun eğmek zorunda kaldılar, kavimler ulus halinde birleşti. Tarım, ekonomi için eskisi gibi yine önemliydi, ama ağırlık noktası, zamanla, bütün zenginliğin en önemli kaynağı olarak fabrika sanayine kaydı. Hollanda, İngiltere ve Fransa (daha sonra bu ülkelere Almanya ve Avusturya ve son olarak Rusya da katıldı), 19. yüzyılın sonunda birbiri ardına kapitalist büyük üretime geçtiler.⁸

Yeni bir dünya düzeninin oluşmaya başladığı bu yüzyılda, İspanya’da Galdós bir kadının adını verdiği “**Doña Perfecta**” adlı eseri yazarak bize hem 19.yüzyılın sosyo-ekonomik şartlarını hem de bu koşullarda kadının yaşamına dair izler sunmuştur. Romanı incelemeye geçmeden önce yazıldığı dönemde dünyada kadının konumunu nasıldı? sorusunun yanıtını arayalım.

⁸ Aleksandra Kollantai, **Toplumsal Gelişmede Kadının Konumu**, İnter Yayınları, İstanbul, 2000, s.106

1.1. DÜNYADA KADIN

Bu devir, medeni dünyada birçok maddi rasyonel değişikliğin ve modern medeniyet dediğimiz çağın doğuş ve gelişmesidir. Çünkü teknik ilerleme ile beraber birçok değerler ve özellikle toplumda kişilere verilen önem, kadın konusunda bize yeni bir gelişme ve anlayış getirmiştir. Bu yüzyılda Avrupa kadınlık evreni ve bu arada İngiltere’de, kuzey ülkelerde kadın, haklarını almak için pasif ve aktif bir savaş devrindedir.⁹

Kadınların dünyanın neresinde yaşıyor olurlarsa olsunlar ya da hangi kültüre hangi dine mensup olurlarsa olsunlar sorunları ve istekleri benzerlik taşıyordu. Bir internet sitesi aşağıda yer alan liste ile 19. yüzyılda kadına ilişkin sorunları şöyle sıralamıştır:

- İş ve çalışma hayatında kadınlara yönelik negatif ayrımcılık.
- Dünya çapında kadınların eğitim - öğretim hakkından yoksun veya ikinci planda bırakılması.
- Bir çok devletin hukuki düzenlemelerinde kadın erkek ayrımı yapılması ve bilhassa miras hukuku ve medeni hukuk düzenlemelerinde kadınlara negatif ayrımcılık uygulanması.
- Dünyada birçok bölgede, kadınların eş seçme, evlilik, boşanma ve diğer temel medeni haklarının tanınmaması.
- Kadınlara yönelik fiziki şiddet ve psikolojik baskının en çağdaş ülkelerde bile tam anlamıyla kırılmamış olması.¹⁰

Tüm dünyada bu sorunların farkında olan ve iyileştirme çabası taşıyan dernekler kurulmaya başladı. “Dernekler kurulurken başlıca konular eğitim, istihdam ve medeni yasada reformdu.”¹¹

⁹ Prof. Dr. Afet İnan, **Tarihten Bugüne**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1970, s.85

¹⁰ **Kadın Hakları**, (çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Kadın_hakları

¹¹ Gisela Bock, **Avrupa Tarihinde Kadınlar**, Çev: Zehra Aksu Yılmaz, Literatür Yayınları, İstanbul, 2004, s.141

Faaliyetleriyle 19.yüzyılda en çok ses getiren dernekler, **Avrupa’da Kadın Tarihi** adlı kaynakta belirtilmiştir:

Fransa’da 1870’de Maria Deraismes ve Léon Richer başkanlığında Association pour le droit des femmes (Kadın Hakları Derneği) kuruldu; tüzüğünde ABD, İngiltere, Almanya, İtalya, Hollanda ve İsviçre’deki dernekleri referans gösteren dernek, kadınlar için “farklılıkta eşitlik”, “çeşitlilikte eşitlik”, “ahlakta eşitlik”, gibi ilkeleri savunuyordu. Hollanda’da 1889’da Vrije Vrouwenvereeniging (Hür Kadınlar) derneği kuruldu. İtalya’da 1860’lı yıllarda pek çok kadın ulusal birlik mücadelesine katıldı, 1880’li yıllarda bir dizi kadın cemiyeti, ardından çatı örgütü Unione Femminile (Kadınlar Birliği) kuruldu. İspanya’da Sexenio Democratico (6 Yıllık Demokratik Süreç-1868-1874) kadın sorununa farklı perspektifler kazandırdı, yüzyıl dönümünde kurulan Asociación Para la Enseñanza de la Mujer (Kadın Eğitimi Derneği) adlı örgütü, özellikle de Katolik sosyal reformu ve Bask ve Katalan ulusal hareketleriyle bağlantılar sonucunda 1910’dan itibaren yeni girişimler izledi.¹²

Kuzey Avrupa ülkelerinde ise, 1884’te Norveç’te Kadın Hakları Birliği, İsveç’te Fredrika Bremer Derneği ve Finli Kadınlar Derneği örnek olarak gösterilebilir.

Kurulan dernek ve örgütlerin yanında yine bu dönemde kadın hakları kazanımı için kalemlerini kullanan pek çok yazar, düşünür ve örnek eserlere rastlamakta mümkün. Bu eserlerde en yaygın işlenen, üzerinde en çok durulan konu ise kadınların öğrenim ve eğitimidir.

İngiltere’de Lady Fauwcett’in, kadınların sorunlarını duyurmak ve haklarını iyileştirebilmek için kurduğu cemiyet 1806 yılında yaptığı çalışmaları derlediği belgeleri topladığı bir kütüphane kurar.

1848 Fransız Devrimi’nin devrimci katılımcısı, Fransız kadın yazar George Sand ve Amerika’nın ilk kadın gazetecisi Margareth Fuller, Alman asıllı “**Die Gleichheit**” (**Eşitlik**) adlı kadın dergisinin editörlüğü de dahil olmak üzere pek çok yazılı eseri

¹² Gisela Bock, a.g.e., s.140

olan Clara Zetkin, Polonyalı filozof Rose Luxemburg, Osmanlı'dan Fatma Aliye Topuz bu dönemde yaşamış ve kalemlerini kadınlar için büyük mücadele vererek kullanan yazarlara örnek gösterilebilir. “Öyleyse ben de erkek adı kullanırım” diyerek yazmaya devam eden ve asıl adı Aurora Dupin olan George Sand’ın ilginç hayatı, **Tarihin Unutulmaz Kadınları** adlı eserde şöyle yer bulur:

“Ondokuzuncu yüzyılda bir kadın elinde sigarası, üzerinde erkek kıyafetleriyle Paris’te onunla ilgili tüm olumsuz düşüncelere meydan okuyordu. “Siz yazmamalısınız!” diyen herkese karşı çıkmış, hatta geçimini bu yolla kazanmak için türlü yollar denemişti. Yazarlık yolunda attığı en büyük adımsa yeni isminin bir erkek adı olmasıdır. George Sand, günümüzde Paris’in en ünlü ilk kadın yazarları arasında sayılırken, onun güçlü kalem, aklı, azmi ve aşkları unutulmayanlar arasında yerini almasını sağlıyor.”¹³

Yine dünyanın pek çok yerinde kadınların sesini yükseltmeye, biz de varız demeye çalıştıkları bu yüzyılda pek çok süreli yayın yapan gazete ve dergide kadının sesini duyurmaya çalışıyordu.

1883’de **Journal des Femmes (Kadınlar Gazetesi)**, “Bugün kadınlar Ancien Régime’de (Eski Rejim) olduğundan daha az haklara sahipler” diye yakınıyordu. Almanya’da Gertrude Baumer ve Lily Braun, bir yandan işçi kadınları dayanılmaz yaşam koşulları içine iten, öte yandan “yaşamın giderek sosyalleşmesi” sonucunda “ev ekonomisi becerilerinin değerini düşüren” ve kadınların kaybını ekonomik ya da entelektüel açıdan edemediği halde, ilerlemeden paylarına düşeni alma beklentilerini artıran sanayileşmeye dikkat çekiyordu. Günümüzde olduğu gibi o dönemde de kadın tarihi ve “işe yarar bir geçmiş” araştırmaları yapılıyordu.¹⁴

Kadın ve Eğitim bölümünde de bahsi geçen Osmanlı’da “**Terakki-i Muhaddarat**” (Bakınız: Bölüm 1.1.1. Kadın ve Eğitim) adlı haftalık kadın gazetesi;

¹³ Serap Çakır, **Tarihin Unutulmaz Kadınları**, Kesit Yayınları, İstanbul, s.97

¹⁴ Gisela Bock, a.g.e., s. 141

“Alanında ilk olmasının yanında aynı zamanda, Osmanlı kadınlarının o günkü durumlarını, beklentilerini, heyecanlarını, isteklerini, şikayetlerini ilk defa bütün topluma açtıkları önemli vesikaları yani Osmanlı kadınının ilk defa görünürlük kazandığı yazılı belgeleri, “varakaları” ihtiva etmesi olmuştur.”¹⁵

19. yüzyılda Osmanlı’da dikkat çeken diğer bir süreli yayın ise, 19 Ağustos 1893 yılında yayınlanmaya başlayan, yazar kadrosunu kadınların oluşturduğu, içeriği kadınlara özel olan ve haftada iki kez **“Hanımlara Mahsus Gazete”** ismiyle çıkarılan gazetedir.

Kadın hakları bazı memleketlerde yavaş yavaş kanunlarla tanındıkça bu konudaki yayınlar yerini daha objektif meselelere bırakmakta olduğu görülüyor. Mesala 1884’te çıkan Max’ın **“Reasons for Opposing Women Suffrage-Kadın Haklarına İtiraz Sebepleri”** ve Lehedara’nın 1900’de **“De l’émancipation de la Femme Musulmane-Müslüman Kadın Hakları”** gibi mevzular 20.yüzyılın ikinci yarısında yerini başka konulara bırakıyor. Mesela; 1960’da Denning Q.C. Lord’un **“The Equality of 75 Women- Kadınların Eşitliği”** gibi.¹⁶

Döneme ait yapılan pek çok araştırma ve günümüze kadar muhafaza edilebilmiş kaynaklardan ortak bir çıkarıma gittiğimizde, 19. yüzyılın kadının kendi farkındalığını ortaya koyması ile dikkat çekiyor. Tabi bu tüm kadın nüfusu için ortak bir söylem olamaz. Zaten kadın, erkek ya da çocuk tüm insanlık için zor günlerin yaşandığı, dünyanın her tarafında “hak” arayışının hakim olduğu bir yüzyılda kadın olabilmenin savaşı sınırlı bir grup tarafından; bazen kurulan vakıf ve derneklerle kitlesel olarak bazen de bireysel hareketlerle kişisel olarak verilmiştir. **Avrupa Tarihinde Kadınlar** adlı kaynakta genel çevreye bakıldığında şu yorum yapılmıştır;

¹⁵ Ayşenur Kurtoğlu, v.d., **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kadının Tarihi Dönüşümü**, Pınar Yayınları, İstanbul, 2000, s.24

¹⁶ Aleksandra Kollantai, a.g.e., s.75

19. yüzyıldaki ve 20.yüzyılın başındaki kadın hareketi kadınlar tarafından (tüm kadınların katılımıyla olmasa ve bazı erkekleri kapsasa da) kadınlar için yürütülen bir hareketti. Kadın hareketi, kadınların ekonomik, toplumsal, siyasi ve kültürel koşullarının hem şimdiye kadarki durumlarına oranla, hem de erkeklerinkine göre düzeltilerek cinsiyetler ilişkisinin kökünden değişmesini amaçlıyordu. Hedefi, rol eşitliği ya da rol değişimi değil, cinsiyete bağlı hiyerarşinin ortadan kalkmasıydı. Kendini bulma, özne olma ve sık sık denildiği gibi, bağımsızlık anlamında bir bireysellik vurgulanıyordu. Model olarak erkeklerin yaşamını almıyordu, zaten erkeklerin çoğu bağımsız bir yaşam sürme olanağından yoksundu; aslolan, gelenek ve yasaların koyduğu sınırların ortadan kaldırılması ve kişinin kendini özgürce geliştirebilmesiydi.¹⁷

1.1.1. AİLE HAYATI VE KADIN

Tüm tarih boyunca bir toplumun kadını konumlandırmasında şüphesiz ekonomik ve siyasi olgular kadar o dönemin sosyo-kültürel yapısı da önemlidir. Salih Güney **Davranış Bilimleri** adlı kitabında bu konuya şöyle değinmektedir;

“Bütün toplumlarda herhangi bir kurum tarafından açık olarak oluşturulmadıkları halde, başka bir deyişle, arkalarında herhangi bir resmi güç olmadığı halde, yavaş yavaş, kendiliğinden ve kademeli olarak oluşan ve insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen ve yazılı olmayan bazı sosyal normlarda vardır. Bu normların zorlayıcı özellikleri de bulunmaktadır. Bu zorlayıcı özellik çeşitli sosyal baskılardır. Yazılı olmayan bu normlar uzun bir geçmişe sahiptir. Bütün sosyal ilişkilerimizde etkileri vardır”.¹⁸

Kadına o yüzyılda aile hayatında biçilen roller belliydi. Salih Güney’in de bahsettiği gibi kadından beklenenlerin yazılı bir listesi yapılmasa da toplum tarafından kadına verilen sosyal roller belliydi.

¹⁷ Gisela Bock, a.g.e., s.21

¹⁸ Salih Güney, **Davranış Bilimleri**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2000, s.45

Kadınsal sosyal eylemi dünyaya açma düşüncesi uzun bir süre sorun olmaya devam etti. Ailenin ve aile ocağının korunması dışında manevi bütünlüğün bozulacağı inancı, Katolik ve laik ailelerde kadınların kesin gözetim altında tutulması gibi göreneksel davranışlara yansdı.¹⁹

Kadın yaradılışı itibariyle doğurgan ve fiziksel olarak da erkekten daha zayıftı onun ev içinde evli ise eşi tarafından korunup, gözetlenmesi, eşine ve çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmesi gerekiyordu. Bekar bir kadının baba evinde babasının gözetiminde olması ve ondan beklenen saygı ve hürmeti göstermesi bekleniyordu.

Kadının geçiminin sağlanması, eskisi gibi yine kocasının (“ailenin geçimini sağlayan”) işi olduğu ve bizzat kadın, aile bütçesini iyileştirmek için, yalnızca “yanı sıra” çalıştığı için, kadının çalışmasının bir yan kazançtan başka bir şey olmadığı genel görüşü kabul olundu.²⁰

Kadın emeği görünmeyen emektir. Zaten evde yapması gereken; yemek, temizlik, çocukların ya da evdeki yaşlı bir insanın bakımı gibi işlerin ücrete tabi olmaması kadının evdeki tüm üretimine rağmen üretken olmayan pasif bir yerde gösteriyordu. Çalışan kadının geliri ise bahsedildiği gibi sadece bir yan gelirdi.

Woman’s place is in the home, la femme au foyer, l’angelo focolare, angel de hogar, yani “kadının yeri evidir” ya da “devlet erkeğe, aile kadına söyleminin kendi içindeki çelişkileri görmezden gelinecek gibi değildi.”²¹ Sanayileşmenin son döneminde erkeğin “ekmek parası kazanan”, kadının ise “sevgi işçisi” (yani ‘ekmeği’ hazırlayan, pişiren, sofraya getiren) olduğu yönündeki ekonomik ve kültürel vizyon giderek

¹⁹ Georges Duby – Michelle Perrot – Genevié ve Fraisse, **Kadınların Tarihi Devrimden Dünya Savaşı’na Feminizmin Ortaya Çıkışı, C:IV**, Çev.:Ahmet Fethi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, s.166

²⁰ Aleksandra Kollantai, a.g.e., s.112

²¹ Gisela Bock, a.g.e., s.104

sorgulandığında, Almanca'da bunu ironik bir dille anlatan bir deyiş oluştu: “Kinder-Küche-Kirche” (Çocuk-Mutfak-Kilise).²²

Avrupa'da gelir düzeyi düşük, işçi ailelerinde durum böyle iken, üst gelir seviyesinde olan ailelerde ise kadın bu kez eşinin ya da evin idaresini sürdüren bir erkeğin himayesinde kendisine sunulan imkanların tadını çıkarmakta, ev işleri bu kez fakir ailelere mensup kadınların hizmetinde hallolmaktaydı. İş hayatı ve Kadın bölümünde de görebileceğimiz gibi işçi sınıfına mensup pek çok kadının geliri hizmetçilik, mürebbiyelik gibi dönemin şartlarıyla şekillenen işlerden oluşmaktaydı. Kollantai dönemin burjuva kadınları için şöyle bir yorumda bulunmaktadır;

“Burjuva kadınlar, kendi yuvalarının kabuğu içinde, hem de mutlu bir yaşam sürüyorlardı; kocalarının ya da sevgililerinin sırtından, durumları mükemmeldi.”²³

O dönem Avrupa'da resmedilen kadın figürleri de toplumun görüşünü yansıtan diğer bir belge niteliğindedir;

Kadınların misyonu denilen üç kanatlı bir resim parçası olan George Elgar Hicks'in **Companion to Manhood**'u (Erkeğe Eş) yüzyıl ortasında orta sınıf tarafından ve orta sınıf için üretilen birçok ev içi sahneden biridir. Saygıdeğer evcimenlik göstergeleri – ocak, kilim, sıcak kahvaltı masası ve parlak gümüş takım- ortasında bir karı, biraz önce bir ölüm haberi alan kocasını teselli eder. Karı, kocanın yumuşak avutucusudur, fakat koca karının dürüst gücüdür.²⁴

Tuval üzerine yağlıboya ile yapılan bu tablo bugün İngiltere'nin ulusal müzesi Tate Gallery'ye aittir. (Bakınız Resim 1)

²² Gisela Bock, a.g.e., s.125

²³ Aleksandra Kollantai, a.g.e., s.148

²⁴ Georges Duby – Michelle Perrot – Genevié ve Fraisse, a.g.e., s.290

Resim 1 - George Elgar Hicks - Womans Mission-Kadınların Görevi, Companion Of Manhood, 1863

Fransa'da da kadınların günlük yaşamını resmeden eserler verilmiştir. İzlenimciliğin öncülerinden olan Berthe Morisot da döneminin getirdiği baskılardan ötürü; kent, sokak manzaraları ve çıplak insan resimleri çizmekten kaçınıp ev hayatına yönelmiştir. Beşik (1873) isimli tablosunda (Bakınız Resim.2) kadının o devirde asli görevi olarak görülen anneliği yansıtılmıştır.

Resim 2 - Berthe Morisot – Beşik, 1873

Kadının en önemli vazifesi olarak görülen “annelik” kavramına dair o dönem pek çok çevre tarafından yorum gelmiştir. Bu konuda düşüncelerini kamuoyuyla paylaşan Lewis’ı, Gisela Bock şöyle yorumlanmıştır;

“İş bölümü ilkesinin” Tanrı vergisi olduğunu düşünüyordu; ama kadınların “misyonu”nun, “onur ve değeri”nin, “aile sevgisini”, özellikle de “annelik sevgisini” meteryalizm ile kapitalizm aleyhine, Tanrı’nın onları baş sorumlu tayin ettiği “insanlığın yenilenmesi” lehine harekete geçirmek olduğu görüşündeydi. Kadınların görevi kız ve oğlan çocuklarını

sorumluluk içinde yetiştirmek ve erkeklere toplumsal mesleklerde akıl vermektir: “İyi anneler iyi erkekler yetiştirir”.²⁵

O dönemde Lewis’in bu görüşleri pek çok çevrede övgüyle karşılanmakta, kadına verilen misyonun en iyi tarifi olarak görülmekteydi. Örneğin; “İngiltere’de popüler kadın yazar George Eliot evli kadınlara Lewis’ı şiddetle tavsiye ediyordu”²⁶ ve bu dönem feminist akıma dahil olmayan pek çok kesimin görüşünü temsil ettiği söylenebilir.

Resim 3 – Lily Martin Spencer - Peeling Onions-Soğan Doğrarken

²⁵ Gisela Bock, a.g.e., s.105

²⁶ Gisela Bock, a.g.e., s.105

Amerikalı bir ressam olan Lily Martin Spencer o dönem dünya kadınlarının pek çoğuna göre özel bir konuma sahiptir, yani ressamlık gibi bir mesleği icra edebilmektedir ancak kendinden çok farklı yaşamlar süren ve çoğunluğu oluşturan kadın yaşamlarına duyarsız kalmayarak döneminin genel kadın portlerini tuvaline aktarmıştır. Bu tablolarından en ünlüsü Peeling Onions (Soğan doğrarken) isimli eseridir. (Bakınız: Resim.3)

Anadolu'yu gezen Avrupalı kadın seyyahlardan biri olan Mrs.Harvey dönemin varlıklı Osmanlı kadını için şu yorumlarda bulunmuştur:

“Bir Türk zevcesi, mevkii ne olursa olsun, günlük işleri bitirip haremının rahatlığını tatmak için eve geldiğinde kocasını evde karşılamak, ona nargilesi ile terliklerini vermek için gün bitmeden evde olur. Kadınlar eşleriyle ilgili bütün işleri kendileri yapar veya nezaret ederdi; pek çok evde hanım kocasının yemekleriyle bizzat kendi meşgul olur, ve ev işleri ile kendi ilgilenir.”²⁷

Yine o dönemin seyyahlarından olan Lucy Garnett, **Women of Turkey and their Folklore-Türk Kadını ve Onların Folklörü** (1891) kitabında Türk kadını ile ilgili gözlemlerini şöyle aktarmaktadır:

“Osmanlı hanımı erken kalkar, kocasının kahvaltısını hazırlar, mutfakta pişirilen yemekleri denetler; kendisi kocasının kıyafetlerini yıkar, zira, bu hususta büyü gibi bazı inançları vardır.”²⁸

²⁷ Gül Celkan, 19. Yüzyılda Osmanlı Toprakları'nda Dolaşan Kadın Seyyahlar ve Türklerle İlgili İntibaları, Erdem, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi, Cilt 5/15, sayı 15, Ankara, 1991,s.831

²⁸ Gül Celkan, a.g.e., s.831

Anadolu’da kadının aile hayatını gözlemleyen diğer bir yazar Mrs. Max Müller, **Letters from Constantinople-Bizans’tan Mektuplar** (1897) kitabında izlenimlerini şöyle aktarmıştır:

“Zengin veya fakir olsun, her kadın karakterine bakılmaksızın güneşin batmasıyla birlikte evinde olmaktadır. Uzun, sıkıcı kış ikindilerini, akşamlarını bir düşünün. Hiçbir arkadaşları ziyaretlerine gelemeyiz, zira onlar da evlerinde olmalıdırlar.”²⁹

Aile kavramında kadının doldurması gereken sıfatlar ve ne şekilde doldurması gerekliliği net bir şekilde ortadaydı ve çizilen bu çerçevenin dışında hayat sürebilen kadınlar 19. Yüzyılda her zaman çok küçük bir azınlığı oluşturmuştu.

Kadının katılımcı ve etkin olarak yer aldığı aile kurumu, yerine getirmekle yükümlü olduğu görevlerini eksiksiz yapması ile toplumdaki sosyal sistemin işleyişine katkıda bulunur. Sosyal sistem, sosyal kurumlardan örülmüş bir ağ gibidir. Sosyal kurumların arasındaki anlamlı ilişki, sistemin ahenkli bir şekilde çalışmasını sağlar. Sosyal kurumlarda meydana gelen dengesizlikler tüm sosyal yapıyı etkilemektedir. Bu nedenle kadının toplumda ki yeri ve görevleri derken önce onun bir fert olarak gerekli şahsiyeti kazanmasını, sonrada aile içinde gerekli yeri alması düşünülmelidir.³⁰ Ancak 19. yüzyıla baktığımızda karşılaştığımız manzara kadının birey olarak değil, cinsiyeti ile kazandığı unvanlar ile toplumda yer edindiğidir.

1.1.2. İŞ HAYATI VE KADIN

19.yüzyılın başında “kadın sorunu”, esas olarak kadınların iş ücreti ve “namuslu iş” hakkıyla sınırlıydı. Üç yüzyıl içinde, loncaların ayrıcalıklı konumu ve onların katı kuralları, kadının zanaat mesleklerinden dışlanmasına yol açmıştı. Loncalar, kadını,

²⁹ Gül Celkan, a.g.e., s.831

³⁰ Fahri Kayadibi, **Sosyoloji Konferansları**, Sayı 28, İstanbul, 2003, s.21

bütün zamanlar için evdeki ocağının başına sürmeye çalıştılar, yani, kadın basitçe üretim alanını terk etmeli ve erkeklere bırakmalıydı.³¹

Makineleşmenin hızla devreye girdiği ve beden gücünün arsızca kullanıldığı bu devirde alt gelir seviyesine mensup kadınlar hem evde hem de dışarıda çok ağır koşullarda çalışıyor bunun karşılığında ise çalıştıkları işlerde en düşük ücretleri alırken evde harcadıkları emek yok sayılıyordu.

1835 yılında İskoçlu bir ekonomist olan Andrew Ure, şöyle bir tespitte bulunmuştur:

“Makineleşmedeki her gelişmenin daimi hedefi ve çabası insan emeğini ya tümünden ortadan kaldırmak ya da erkeklerin emeğinin yerine kadın ve çocuklarınkini koyarak masrafları azaltmaktır. Kadınların düşük ücretlerini haklı göstermek için, işin ağırlığı ve özellikle de tekstil ve dikiş sektöründe çalışan kadınların son derece kalifiye olmaları göz ardı edilerek, mas occasionatus devreye sokuldu.”³²

Kadın emeğinin değersiz görüldüğüne dair bir diğer görüş İngiltere ve Fransa üzerine gözlemler yapmış olan Eugène Buret’e aittir. 1840 yılında şu görüşünü belirtir;

“Sanayinin bakış açısından kadın noksan bir işçidir.” Politik ekonominin, antropolog, jinekolog ve evrim biyologlarınca da kullanılmış olan dili kadının erkekten daha değersiz olduğu yargısıyla örtüşüyordu.”³³

Yaklaşık 50 yıl sonra aynı yüzyılda Fabiancı reformcu Sidney Webb 1891 yılında kadın emeği ile erkek emeğini karşılaştırdığında şu yorumu yapmıştır:

³¹ Aleksandra Kollantai, a.g.e. s.114

³² Gisela Bock, a.g.e., s.118

³³ Gisela Bock, a.g.e., s.118

“Ücretlerin düşük olduğu her yerde emekte düşük değerdedir. Kadın emeğinin genelde daha değersiz olması kadınların sanayideki ücretlerine de yansıyor.” Kadın işçilerin çoğu, erkek işçilerin çoğu gibi, kalifiye olmayan işler de yapsalar, emek kalifiye olsun ya da olmasın ücretleri belirleyen faktör cinsiyetti.³⁴

Bütün bu yüzyıl boyunca kadın emeğine itibar edilmediği ve hakkının teslim edilmediği yargısına varmak mümkündür. Peki, kadını hangi iş kollarında görebiliyoruz? Bu sorunun cevabını şöyle veriyor Gisela Bock;

“Ekonomik büyümenin, özellikle de ücretlerin artması ve yaşam standartlarının yükselmesi bakımından yavaş yavaş olduğunu hesaplayan günümüz tarihçilerinin o dönemle ilgili değerlendirmeleri, ulusal verilerin tamamına bakıldığında, kadın tarihi konusunda sorunludur. Çünkü 19.yüzyıldaki meslekler sayılırken, kadınların emekleri karşılığında para ya da gıda maddesi aldığı pek çok iş dikkate alınmamıştı: Evdeki pansiyonerler için yapılan işler, çocuk bakıcılığı, dikiş, evsel üretimin bazı biçimleri, sık sık değişen işler, kısacası, Yeniçağ’ın başlarında ki “derme çatma ekonomi” (economy of expedients ya da make-shift economy) özelliklerine sahip olan ve 19. Yüzyılda sürdürülen pek çok iş vardı.”³⁵

19. yüzyılda kadınların da üretimde bulunduğu en ilginç iş kolu olan madencilikti. İngiliz, Alman, Fransız ve Belçika madenlerinde kadınlar yer altında, genellikle pantolonla, bedenlerinin üst kısmı çıplak olarak çalışıyorlardı. Émile Zola’nın **Germinal** (1885) ve Camilla Lemonnier’nin **Happe-Chair** (1886) adlı romanlarında ve Vincent van Googh’un ilk dönem resimlerinde onların içler acısı çalışma koşulları anlatılır. (Bakınız: Resim.4)

³⁴ Gisela Bock, a.g.e., s.118

³⁵ Gisela Bock, a.g.e., s.117

Resim 4 - Van Gogh Vincent - Woman Miners Carrying Coal (Kadın Madenciler Kömür Taşıırken)

“Genellikle bu kadınlar işçi kadınlar arasında en özgüvenli olanlardı; onların sömürülmesi ve sözüm ona ahlaksızlıkları kamuoyunda büyük tepkiye yol açınca kadınların bu tür işlerde çalıştırılması bir çok ülkede yasaklandı ama yine de, madenlerde çalışan kadınlara 20. Yüzyılın ortalarına dek rastlanıyordu.”³⁶ diyor Bock.

Hizmetçilik o dönemin en fazla yapılan kadın meslekleri arasındaydı. Genellikle köyden kente, zengin ailelerin yanına gelen genç kadınlar bu vesile ile kent yaşamı ile tanışıyor sonrasında daha düzenli iş saatleri ve ücretlere sahip olan fabrikalarda işçi olarak çalışmaya başlıyorlardı.

Bu yüzyılda kadınların en sık varlık gösterdiği diğer bir meslek ise mürebbiyelikti. “factory girl”ün (fabrika kızı) yanı sıra, çalışan bekar kadınların simgesi haline geldi:

³⁶ Gisela Bock, a.g.e, s.120

Genellikle düşük ücretli olan bu meslek, orta sınıf kadınlarının terzilik haricindeki tek seçeneğiymiş neredeyse. Mürebbiyeler uluslar arası bir dolaşım içindeydi.”³⁷

Bu işlerin yanı sıra “Kadınların çoğunu, tekstil, tütün ve kimya sanayinde, ama aynı zamanda ticaretle de, yani nispeten az mesleki kalifikasyon talep eden dallarda görüyoruz.”³⁸

Alt gelir sınıfında yer alan kadınların genellikle ağır işlerde ve kötü koşullar altında çalıştığı bir yüzyıldı. Kollantai “Çalışan kadınların günlük yaşamı neşesiz, haktan yoksun ve ağır çalışmayla doluydu.”³⁹ sözleriyle özetler durumu.

Azınlığı oluşturan daha iyi gelire sahip kadınları farklı işlerde ya da sanatla uğraşırken görmek mümkün ama küçük bir azınlığı oluşturduğu ve baskı altında işlerini icra ettikleri gerçeğini atlamamak gerekiyor. Örneğin;

“Bölüm 1.1. Dünyada Kadın” kısmında bahsi geçen, Aurora Dupin kadın olduğu için yazı yazmasının engellenmesi karşısında adını George Sand olarak bir erkek ismiyle değiştirir ve yazmaya devam eder. Yine “Bölüm 1.1.1. Aile Hayatı ve Kadın” da adı geçen, baskılar nedeni ile resimlerinde istediği konuyu seçemese bile resim yapmaya devam eden Berthe Morisot ve Marry Ann Wilson, Eunice Pinney, Lilly Martin Spencer gibi kadın ressamlar başarılı çalışmalara imza atmışlardır. “Bölüm 1.1.3. Eğitim” kısmında akademik alanda ve tıp dünyasında kadınların varolabilmek için verdiği mücadele yer almaktadır.

Bunun yanında 19.yüzyılın sonlarına doğru bazı ülkelerde kadınların hak arayışı sonuç bulmaya başlamıştır:

³⁷ Gisela Bock, a.g.e., s.120

³⁸ Aleksandra Kollantai, a.g.e., s.120

³⁹ Aleksandra Kollantai, a.g.e., s.111

Resim 5 – Helene Schjervebeck – Dancing Shoes-Dans Ayakkabıları, 1882

İskandinav ülkeleri kadınlara çoğu Avrupa ülkesinden önce çeşitli haklar tanıdığı gibi sanat alanında da ilerlemelerine imkan vermiştir. Bu durum, kadın ressamların verdiği eserlerde de kendisini göstermiştir. Mesela Helene Schjervebeck'in 1882'de ortaya çıkardığı Dans Ayakkabıları isimli eseri (Bakınız: Resim 5) kadınların kültürel alandaki özgürlüklerini de gözler önüne serer. Finlandiya'da genellikle kadın ressamların çok zengin olması da dikkat çeken bir unsurdur. Manzara ve natürmort ressamları Fanny Churberg, Sigrid Schauman ve Ester Helenius çalışmalarını kadın mimarların da yetiştiği bu ülkede yapma şansına sahip olmuşlardır.⁴⁰

Yine bir İskandinav ükesi olan Finlandiya'da kadınlar çalışmadıkları bir hayat düşünemediklerini ifade ederler:

⁴⁰ Estrella de Diego, *La Mujer y La pintura del s. 19 Español* (19. Yüzyıl İspanyası'nda Kadın ve Resim), Madrid, 1987, s. 86

“ Burada herkes bir mesleğe sahip, çünkü burada kadın erkek gibi çalışır; birisi jimnastikçi, diğeri yabancı dil öğretmeni, bir diğeri bankada kasiyer. Mesleğin fazla önemi yoktu: önemli olan para kazanmak ... ve okumak, dikiş dikmek gibi kadınsal aktivitelerden uzaklaşırlar.”⁴¹

1.1.3. EĞİTİM VE KADIN

Eğitim kavramı 19.yüzyıldan başlayarak daha çok dar anlamda yani sistemli bir eğitim ve öğretim işlevi için organize edilen okulda geçen bir süreci ifade eden bir anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Gerçi 19.yüzyıldan önce de okul dediğimiz örgütlü eğitim kurumları (eski Çin ve Yunan uygarlıklarında olduğu gibi) mevcuttu. Ancak bu okullar günümüzdeki gibi herkese açık değildi. Çok az bir kesimin (özellikle yönetici gruba mensup olanların) devam ettiği yerlerdi. Batıda sanayileşme hareketleriyle hem çalışma yaşamı hem de üretim biçimleri karmaşıklaşmaya başladı. Bu karmaşıklığın sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için insanların belli bir yerde belli bir eğitim sürecinden geçirilmelerini zorunlu hale getirmiştir. İşte bu aşamadan sonra dar anlamı ifade eden eğitim süreci okullarda gerçekleşmeye başlamıştır.⁴²

Avrupa ülkelerinde kadınların eğitim almaya başlamaları 18. Yüzyılın sonlarında mümkün olmuştur. Eğitim alma şansını elde edenler genellikle burjuva ve aristokrat kökenli ailelerin kızları olmuştur ve bu eğitimlerini yine kendileri gibi yüksek burjuva ve aristokrat ailelerin evlerinde mürebbiye olarak kullanabilmişlerdi.

Çok sayıda düşünür daha 19. Yüzyılın ilk yarısında erkek ve kadın için eşit yüksek öğrenim hakkını savunmasına rağmen, üniversitelerin ve çoğu zaman daha alt eğitim kurumlarının da kapısı kadınlara kapalı kaldı. Ancak bir çok çabadan ve sayısız

⁴¹ Estrella de Diego, a.e., s. 89

⁴² Salih Güney, a.g.e., s.118

engelin aşılmasından sonra, kadınlar gerekli bilimsel ve teknik bilgiyi özümsemeyi ve entelektüel çalışmaya katılmayı elde etmeye başardılar.⁴³ Kadınlar için Üniversitelere giriş hakkı 19. Yüzyılın sonlarına doğru kazanılabilmektedir.

Kadın eğitimi ile ilgili tarihe not düşülen bazı ilkleri aktarmak mümkün; Zürih Üniversitesine ilk kadın öğrenci dinleyicilerinin katılımı 1840 yılında gerçekleşir ve 1863 tarihinden itibaren bayan öğrenci kayıtları artmaya başlar. 1849 yılında ilk kadın koleji olan Londra Üniversitesi kurulur.

Amerika’da ise, Charles Willson Peale 1795’te Columbianum Art Academy of Painting, Sculpture, Architecture’ı (Kolombiya Sanat Akademisi) kurar ve 1805’te yine bu okula benzer bir okul daha kurulur. Pele’in kurduğu bu okula 1811’de bayanların katılımı başlar ve 1824’te de Peale’nin kızları Anna ve Sara da bu okulda akademisyen olarak görev almaya başlar.

Tıp eğitimi hakkını almak o dönem kadınların büyük mücadeleleri ile mümkün olabilmektedir;

Ahlaki bir misyonla ve alan, cinsiyet karakteri, toplumsal ve ruhsal annelik ya da sosyal ev işleri (social housekeeping) gibi meteforlarla evcimenliğin tersi-kadının mesleki faaliyetleri ya da aile dışında ki diğer faaliyetleri- giderek meşrulaştı. Yine de, yüzyılın ikinci yarısında, bu faaliyetlerin yalnızca hayır işleri ve hastalara bakmakla mı sınırlı kalacağı, yoksa doktorluk mesleğini de mi kapsayacağı tartışılıyordu; her yerde doktorluk mesleğini icra edebilmenin, dolayısıyla tıp eğitimi alabilmenin mücadelesi veriliyordu.⁴⁴

İlk İngiliz kadın doktor olan Elisabeth Garrett, tıp eğitimini kendi ülkesinde yapamadığı için İsviçre’de eğitim almak zorunda kalır.⁴⁵ Hollanda’da ve uluslar arası

⁴³ Aleksandra Kollantai, a.g.e., s.146

⁴⁴ Gisela Bock, a.g.e., s.106

⁴⁵ Aleksandra Kollantai, a.g.e., s.106

düzeyde lider rolü üstlenen Aletta Jacobs ise, tıp eğitimi alamadığı için kadın hareketine katılan kadınlardan biridir.

Türk kadınlığının uğraşısı, ilk önce kapalı hayattan çıkabilmek, sonra ise öğretim ve eğitim alanında ilerlemek ve kız okullarına sahip olmaktır.⁴⁶ Batı modeli mektepler mevzu bahis olmadan evvel kızların – büyük şehirlerde- erkeklerle birlikte okuması tahayyül dahi edilemezdi. Oniki onüç yaşlarına kadar ancak mahalle mekteplerinde Kur'an-ı Kerim öğrenebilirlerdi; ne var ki 19.yüzyılın sonlarına doğru yeni mektepler açılmışsa da yine de kızlar ancak bu yaşlara kadar okuyabilirdi. Her ne kadar kızların, kadınların tahsil görmesi sık rastlanan bir hadise değildiyse de mekteplerde olmasa dahi evlerde hususi surette tahsil görmüş, yetişmiş kızlar da yok değildi. Ancak bu hali vakti yerinde aileler için mevzu bahisti.⁴⁷

1860'lı yıllara kadar kadın eğitimine dair kurumsal boşluk birkaç aydının girişi ile “**Terakki**” ismiyle günlük olarak çıkarılan bir gazete ile doldurulmaya çalışılmıştır. **Terakki Gazetesi** kadın ve aile ile ilgili konulara yer verdiği makalelerin yanı sıra bir de kadınlara özel haftada 1 gün olmak üzere “**Terakki-i Muhaddarat**” adında gazete eki de çıkarmıştır. Bu ek gazetenin yayıncısı Ali Raşit dışında bu gazetenin çalışan kadrosunda erkek ismi bulunmamaktadır.

Farklı sosyal sınıflara mensup kadınların farklı eğitim maceraları da bu döneme has bir özellik olarak göze çarpmaktadır. Orta sosyo-kültürel sınıfın kızları için Sıbyan mektepleri, Rüştîyeler (1859), Kız Sanayi Mektebi (1865) ve Darü'l Muallimat (1870) açılırken, üst sosyo-kültürel sınıfa mensup kızların özel hocalardan aldıkları derslere –tercihen Fransızca ve buna ilave olarak da bir batı enstrümanının iyi çalabilecek seviyede müzik eğitimi eklenmiştir. Bizzat Sultan Abdülmecit'in kızlarına piyano öğretmek isteği kadındaki değişim isteğinin devlet eliyle de desteklenmesi manasına gelmektedir.⁴⁸

⁴⁶ Prof. Dr. Afet İnan, **Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1975, s.93

⁴⁷ Gül Celkan, a.g.e. s. 841-842

⁴⁸ Ayşenur Kurtoglu, v.d., a.g.e., s.22

19. yüzyılda kadın için eğitimin genel durumuna bakıldığında; bu hak özellikle seçkin bir zümreye ait kadınlar için mevcut olabilmiş, orta ve alt tabaka olarak tabir edebileceğimiz sınıfa ait kadınlar için böyle bir hak pekte kullanılabılır olmamıştır. Bu durumu kanıtlayan bir örneğe Almanya’da rastlanmaktadır:

“Almanya’nın gelecekte ki imparatoriçesinin adını alan Victoria Lisesi 1870’te açıldığında, küçük bir yazarlar grubundan Fanny Lewald, protesto sesini yükseltti:”İsrar etmeliyim ki, Victoria Lisesi çok iyi bir kurumdur, fakat elitler içindir. Yoksun olduğumuz şey, kulenin tepesi değil, sağlam bir temeldir.”⁴⁹

1.1.4. DİN VE KADIN

Din olgusunu her bilim adamı ya da düşünür kendi algıları ile tanımladığı için bir çok farklı tanım görmek mümkündür: Edward S.Emes’e göre din, en yüksek sosyal değerlerin şuurudur.⁵⁰

Sosyolog Talcot Parsos’a göre din;

“Sosyal beklentiler ve deneyimler arasındaki boşluğu dolduran önemli bir sosyal kurumdur. Bütün toplumlarda bazı beklentiler başarısızlığa mahkumdur. Acı ve kötülük rastgele dağıtılmıştır. Din, acı çekme ve kötülüğü, Tanrının veya doğaüstü gücün planının bir parçası olarak açıklamaktadır.”⁵¹

Diğer bir tanım ise;

⁴⁹ Georges Duby – Michelle Perrot – Genevié ve Fraisse, a.g.e., s.142

⁵⁰ Salih Güney, a.g.e., s.133

⁵¹ Salih Güney, a.g.e., s.133

“İnsanın büyük ve üstün olarak kabul edip karşı koyamadığı insan üstü ilahi bir varlık tarafından bazı şekiller altında emredildiği kabul olunan kural ve inançlardan oluşmuş bütüne din denir.”⁵²

şeklindedir. Orta Çağlarda Reformasyon hareketi ile din alanında, insan düşüncesini özgürleştirmek amaçlanmış, Rönesans hareketi ise sanat alanında bunu uygulamak isteği taşımıştır.

“Fakat şu var ki, ne sanat alanındaki hürriyet gelişimi ve ne de din alanındaki hürriyet gelişimi, insanın toplum içindeki siyasal yaşayışına herhangi bir serbestlik veya hürriyet getirmekten çok uzak kalmıştır. Sanat ve din alanında insan düşüncesine bir dereceye kadar hürriyet gelmiş, lakin hürriyet insanın toplum içindeki siyasal durumunu değiştirememiştir. İnsanlar yine, kudretini ve yetkisini Tanrıdan aldığını iddia eden, kral, imparator, prens veya hükümdar denen tek insanın sert, mutlak ve sınırsız otoritesine tabi olarak ve onun keyfi idaresi altında yaşamaya devam etmişlerdir. Daha açık bir deyişle, toplum içinde kişinin insan olarak hiçbir değeri tanınmamıştır.”⁵³

Din ve yetkisini Tanrıdan aldığını iddia eden otoritelerin baskısı bu yüzyılda tüm toplumu etkilemekteydi. Özellikle korku ile beslendiğinde yaptırım gücü çok yüksek bir irade olarak din olgusu karşımıza çıkmaktadır. Kadın “günah” kavramı kullanılarak hayatın pek çok alanında geri planda bırakılabiliyordu.

“On dokuzuncu yüzyılda dini duygululuğun gelişimi, aile duygusallığıyla yakından bağlantılıydı: Dişil katolik model, özel olarak karı ve anne modeliydi. Kilise evli kadından itaat ve özveri ruhu istemekteydi. Eğer dünya herkes için gözyaşı deresi ise, kadınlar için özellikle öyledir.”⁵⁴

diyordu kilise ve 1880 yılında; “evliliğe karşı laik saldırılara papalık genelgesi Arcanum’la yanıt verdi. XIII.Leo evlilikle ilgili otoriteyi teyid etti: “İsa kilisenin reisi olduğu gibi, erkek de kadının reisidir.” Karı “bir hizmetçi olarak değil, bir arkadaş

⁵² Salih Güney, a.g.e., s.133

⁵³ Fahir Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1980, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1984, s. 5-6

⁵⁴ Georges Duby – Michelle Perrot – Genevié ve Fraisse, a.g.e., s.163

olarak kocasına tabi ve itaatkar olmalıdır; bu sıfatla karının gösterdiği bağlılık, terbiyeden ve asaletten yoksun değildir.”⁵⁵

Kadının iyi bir dindar olabilmesinin yolu eşine itaat etmek, çocuklarına iyi bir anne olabilmek ve ahlaklı davranabilmekten geçiyordu. Kadına bu öğretiler her yolla dikte edilmeye çalışılıyor ve kendisine çizilen sınırları aşmaması gerekliliği vurgulanıyordu.

On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında Napoliten burjuva kendi evlilik tapınağını İsa’lı çarmıhlarla, Madonna heykelleriyle ve dinsel tablolarla (bazen aynı odada on bir tane kadar) korudu. En sıradan süsleme geleneğinin bir parçasını oluşturan bu tür göreneksel ikonografik modellere sadakatin yoğunluğu hakkında yargıda bulunmak kolay değildir. Bu durum çocuklar ve genç kızlar için, meleksi dua tutumunun farklı bir taklidiyle kişisel bir yaşam ikonografisine çevrildi. Katolik öğretisi ahlaki kadın duruşunun kurallarını bununla dikte etti. Açıkça gösteren bu tür modeller – beyaz giyimli vücut, yüксеğe bakma, gözleri aşağı çevirip tevazu gösterme – yol gösterici bir “dogmatik angelografi” (melek yazını) doğmasının temelini oluşturdu. (Paolo Mantegazza kadın lekesizliğini savunan kurallara takıntılı sosyal hürmeti böyle tarif etti.).⁵⁶

Din faktörü bu yüzyılda hayatın tüm alanlarında etkisini göstermiştir. Kadının aile içinde yerini belirlerken eğitim alanında da bazı sınırlamalara maruz kalmasında etkili olmuştur. Kadınların Tarihi adlı eserde bu konuya işaret edilmiştir:

“ Prusya’da eğitim 1717’de zorunlu hale getirildi; fakat (Katolik) Bavyera, benzer bir önlemi 1802’ye kadar benimsemedi. Bu karşılık, bir halkın eğitiminde başka bir kilit faktöre işaret eder: Dinsel faktör. Yöneticinin aynı zamanda yüksek dini otorite de olduğu Protestan ülkelerdeki eğitim reformu, büyük ölçüde sadece erkek çocukların normal okullara gittiği,

⁵⁵ Georges Duby – Michelle Perrot – Genevié ve Fraisse, a.g.e., s.163

⁵⁶ Georges Duby – Michelle Perrot – Genevié ve Fraisse, a.g.e., s.175

kızların esas olarak dua ve kadın becerileri öğreten manastır okullarıyla sınırlı oldukları Güney Avrupa'nın Katolik ülkelerinin çok ilerisindeydi.”⁵⁷

İslam dinine mensup olan Osmanlı İmparatorluğunda ise Tanzimat döneminin yaşandığı bu yüzyılda araştırmacılar için kadını “ Hıristiyan kültüründeki 3K (küsche=mutfak, kirsche=kilise, kinder=çocuk) formülüne uygun olarak şu üçlü kelime ile ifade etmek adet olmuştur : İyi eş, iyi anne, iyi Müslüman.”⁵⁸

Dönemin tüm yazılı basınında bu 3 faktörün vurgulandığı günümüze kadar gelen gazete, dergi ve diğer yazımlarda bu 3 faktörün vurgulandığı görülebilir. Örneğin; geniş bir okuyucu kitlesine ulaşan ve kadınlara özel ilk haftalık gazete eki olan **Terakki-i Muhaddarat**'da kadınlara geçmişte fıkıh, hadis, tefsir, edebiyat konularında çok iyi eğitim alarak güzel ahlak konusunda da kendini yetiştirmiş kadın figürleri örnek gösterilmiştir. **Kadının Tarihi Dönüşümü** adlı eserde **Terakki-i Muhaddarat**'dan şöyle bir alıntı yapılmaktadır:

“İslamiyet'in terbiye-i asliyesi üzere yetişmiş olan hatunların zamanlarında mergub ve mahbub olan ulumdan fıkıh ve hadis ve tefsirde marifet ve mümareseleri olduğu gibi tabii olarak şiir söylemek ve ab-ı şer'iyye ve tehzib ü'n-nefs edib ortaklarıyla hüsn-ü ülfet ve imtizac etmek hukuk-u zevciyete riayet ve evde Cenab-ı Hakka itaat olduğunu bilmekle ...müesser eylemişlerdir.”⁵⁹

Dindar bir kadının göstergesi olan ve ikinci unsur olarak görülen “iyi anne” modelinde; kadın iyi ahlakı ve terbiyesi ile çocuklarına örnek olabilmeli ve onları İslami kurallara uygun olarak yetiştirmeliydi. İşte “İyi Müslüman” kadın, asli görevleri olan; eşine ve çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirebilen kadındı.

⁵⁷ Georges Duby – Michelle Perrot – Genevié ve Fraisse, a.g.e., s.140

⁵⁸ Ayşenur Kurtoglu, v.d., a.g.e., s.28

⁵⁹ Ayşenur Kurtoglu, v.d., a.g.e., s.28

“Kişi, üyesi olduğu grubun düşünce davranışlarına, gerçekten doğru olduğundan dolayı değil, grubun düşünce ve davranışlarına uygun hareket edilmediği zaman bir yaptırım söz konusu olduğu için uyum sağlamaktadır. İtaat uyma davranışında etkileyici faktör ceza, korku ve baskıdır.”⁶⁰

diyor sosyolog Salih Güney. 19.yüzyılda ise itaat uyma davranışı dinin “günah” olgusu; kadınlara iyi bir dindar olamadıklarında dinen nasıl cezalandırılacakları korku ve baskı faktörünü yaratarak kullanılmaya çalışılmıştır.

1.2.İSPANYA’DA KADIN

19. yüzyılda İspanya’da kadının durumunu incelemeden önce İspanya’nın genel durumuna ve dönemin mantalitesine kısaca değinecek olursak;

- Edebiyat ve tarihte etikle iç içe bir estetiğin,
- Toplumda egemen bir aristokrat ve burjuva sınıfın varlığından,
- Kilisenin her yere ve her şeye hakim oluşundan,
- Politikanın arka planda kaldığı bir dönemden bahsedebiliriz.⁶¹

Peki bu dönemin İspanyası’nda kadının yeri neresiydi? Kadının konumu içinde bulunduğu sosyo-ekonomik statüye göre farklılık gösteriyor olsa da genel olarak ikinci planda kalmıştır.

⁶⁰ Salih Güney, a.g.e., s.133

⁶¹ Menéndez Pidal, a.g.e., s.421

Pek çok düşünür, sanatçı ve bilim adamı tarafından da kadın konusu gündemde olmuştur. Bu dönemde kadınlar üzerine pek çok çalışma yapılmıştır.

Teresa Gomez Trueba; “sadece kadının toplumdaki yeri ve hakları değil aynı zamanda kadının psikolojisi üzerine de sayısız makaleler yazıldığını” belirtmiştir.⁶²

Diğer taraftan, Scanlon ise; kadının yeri temasının İspanya’da diğer ülkelere göre daha yavaş yayıldığını fakat önemli reformlar yapıldığını ifade eder. Bu yavaş gelişimin, Fransız Devrimi’nin ve Endüstri Devrimi’nin etkilerinin İspanya’da geç görülmesinden kaynaklandığını belirtir.⁶³

Bu dönemde kadın alışılmamış bir kahraman olarak karşımıza çıkar. 19. Yüzyılın 2. Yarısında ve 20. yüzyılın başında **Nora o Casa de Muñecas (1880)**, **La Regenta (1884)**, **La tía Tula (1921)** romanlarındaki kadın kahramanlar eserlere ismini veren başkahramanlar olmuşlardır. Çalışmamızda incelediğimiz **Doña Perfecta** romanı da bu eserler arasında yer almaktadır.

Bu romanların dışında kadınlar üzerine yazılmış diğer eserler de bize konuya verilen önemi anlatır. Bu eserler arasında;

“1844’de 2 cilt olarak **Uluslararası Ünlü Kadınların Biyografik Sözlüğü** adıyla Vicente Diez Canseco’nun eseri, sonrasında 1868’de Manuel de Llanos’un **Havva’dan Günümüze En Önemli Kadınlar** ve Juan de la Rada y Delgado’nun yazmış olduğu **İspanya ve Portekiz’in Ünlü Kadınları** isimli kitapları yer alır. Bu kitapların yanı sıra dergilerde makaleler yazılmaya başlanır. 1845’te de “**Kadınların Gazetesi**” isimli gazetede kadınların eğitimi ve özgürleştirilmesi üzerine yazılar yazılmıştır.”⁶⁴

⁶²Teresa Gómez Trueba, *Imágenes de la mujer en la España de finales del XIX: "santa, bruja o infeliz ser abandonado"* (19. Yüzyılın Sonlarında Kadın İmajı: aziz, büyücü ya da terk edilmiş mutsuz (çevrimiçi) <http://www.lehman.cuny.edu/ciberletras/v06/gomeztrueba.html>, 26.07.2011

⁶³ Diego, de Estrella, *La Mujer y La Pintura del 19 Español* (19. Yüzyıl İspanyası’nda Kadın ve Resim), Cátedra, Madrid, 1987, s.99

⁶⁴ Diego, de Estrella, a.e., s. 104-105

Ancak yapılan bu çalışmalara rağmen, kadının eğitimi kilisenin de etkisiyle arka planda kalmaya devam eder. Katolik kilisesine göre kadın; evinin kraliçesi, iyi bir anne ve iyi bir eş olmalıydı. . Henüz eğitim alanında kadın, kabul edilebilir bir olgu değildi. Eğitimin geneline bakıldığında ise, kültür ve bilime karşıt fikirlerin yoğun olduğu bir sistemin varlığı görülür. **España: Siglo XIX** isimli eserde İspanya'nın geneline hakim olan bu kapalı eğitim sisteminden sıyrılabilmiş ve eğitimde özgür düşünceyi savunan ve kadınlara da eğitimde yer açan bir okulun varlığından bahsedilir:

“1879 yılında Giner de los Rios önderliğinde kurulan **Institución Libre de Enseñanza**’⁶⁵nin eğitimde yaratıcılığı ve özgürlüğü baz alarak birçok reformun yapılmasına ön ayak olmuştur”.⁶⁶

Teresa Gomez Trueba da;

“Bu enstitüyle birlikte, kız öğrencilerin sayısı değerlendirilerek kızlara yönelik programlar yapıldığını, 1869’da Öğretmen Okulu’nun açıldığını, 1870 yılında da kadın eğitiminde reformlar yapıp Madrid’de dil, müzik ve ticaret gibi çeşitli alanlarda eğitim merkezleri kuracak olan Kadın Eğitim Derneği’nin kurulduğunu” ifade eder.⁶⁷

Fakat, bu okullar özel nitelikte olduğu için sadece Madrid burjuva sınıfına hizmet etmekteydi. Romanın önemli karakterlerinden biri olan Rosario, varlıklı bir aileye mensup olsa da bir kasabada yaşadığı için eğitim alamamış ve bunun eksikliğini

⁶⁵ Eğitimde özgürlüğü savunmak için 1876’da Francisco Giner de los Ríos tarafından İspanya’da kurulan bir kurumdur. Bu kurum, Gumersindo de Azcárate y Nicolás Salmerón ’un da içinde bulunduğu öğretim üyelerinin katkılarıyla üniversitelerden başlayarak İspanya’da dogmalardan sıyrılmış bir eğitim anlayışının gelişimini sağlamıştır.

⁶⁶ Grupo Cronos, **España: Siglo XIX (1834-1898)**, Anaya, Madrid, 1991, s. 84

⁶⁷ Teresa Gómez Trueba, **Imágenes de la mujer en la España de finales del XIX: "santa, bruja o infeliz ser abandonado"** (19. Yüzyılın Sonlarında Kadın İmajı: aziz, büyücü ya da terk edilmiş mutsuz kişi, (çevrimiçi), <http://www.lehman.cuny.edu/ciberletras/v06/gomeztrueba.html>, 26.07.2011

hissettiği romanda geçen pek çok bölümde verilmiştir. Mesela, Pepe Rey’e kendisini ona layık görmediğini ifade ederken aşağıdaki sözleri söylemiştir:

“Ben bir köylüyüm, doğru düzgün konuşmayı bile bilmem. Ne fransızca bilirim, ne şık giyinirim ne de piyano çalmayı bilirim.”⁶⁸

Yalnızca Madrid’de bulunup belli bir sınıfa hitap etse de, bu okulların açılmasıyla kamuoyunun dikkati kadının eğitiminde eksik kalınan yönlere çekilmiştir.

Alfonso Pozo Ruiz, **Kadın ve Eğitim** başlıklı yazısında; İspanya dışındaki olumlu gelişmelerin İspanya kamuoyuna da olumlu etkileri olduğunu, İspanya’da da kadınların eğitimi ve çalışma hayatında yer edinmeleri konusunda farkındalık yaratılmasını sağladığını ifade eder:

“19. yüzyılda, diğer ülkelerden kadınların lise ve üniversite eğitimi alabildikleri haberleri geldikçe İspanya’daki dergi ve gazetelerde de kadının bir meslek sahibi olabilecek kapasitesi olup olmadığına dair tartışmalar başlamıştır”.⁶⁹

Carmen Calvo Poyato’nun İspanya’da Kadının konumunu değerlendirdiği yazısında; İspanya tarihinde üniversiteye giden ilk kadının Concepción Arenal olduğunu ve Arenal’in aynı zamanda İspanyol tarihinin ilk avukatı olduğunu da ifade etmiştir.⁷⁰

⁶⁸ Galdós, a.g.e., s.115

⁶⁹ Alfonso Pozo Ruiz, **Mujer y Educación en el siglo 19 (19. Yüzyılda Kadın ve Eğitim)**,(çevrimiçi), http://personal.us.es/alporu/historia/mujer_educacion.htm, 27.07.2011

⁷⁰ Carmen Calvo Poyato, **España Sociedad y Política**, Ed.:Salvador Giner, Espasa-Calpe S.A., Madrid, 1990, s. 552

Concepción Arenal de **La Mujer del Porvenir** ve **La Mujer de Su Casa** isimli kitaplarında kadınların yanında olduğunu göstermiş, sesini duyurmaya çalışmıştır.

Bu dönemde kilise devlet üzerinde en etkili gruptu. **España: Siglo XIX** isimli eserde;

“Piskoposların senatörlerin işlerine karışabildiği, kitapları sansürleyebildiği belirtiliyor. Kilisenin etkisiyle bu ülkede okuryazar olmayanların oranının %80 olarak ciddi bir oranda yüksek olduğunu, 1860 yılında, erkeklerin sadece %31’i, kadınların ise %9’u okuryazar olduğu belirtilmektedir.”⁷¹

Okuryazar olmama oranı diğer ülkelerde olduğu gibi İspanya’da da kırsal kesimlerde artış göstermektedir. **Historia Contemporánea de España, siglo 19** isimli eserde “Okuryazar oranının en düşük olduğu bölgenin Tajo/Segura bölgesi olduğu”⁷² ifade edilmektedir.

19. yüzyılda kilise, devlete hakim olduğu gibi halk üzerinde de yoğun bir baskısı ve hakimiyeti vardı. Gün geçtikçe dindar kişilerin sayısı artmakta, yeni cemaatler ve dua etmek için toplanılan evler de hızla çoğalmaktaydı. Diğer taraftan liberal Katolikliği savunan inançlı kişiler de vardı. Mesela Valera “Eğer düşünce, yayın ve öğrenme özgürlüğü iyi bir Katolik için kötüyse, ben kötü ve şüpheli bir Katolik’im” der ve liberal bir Katolik ile geleneksel Katolik’i birbirinden ayıran en önemli noktanın; kişisel özgürlükleri kabul ya da reddetmek olduğunu ifade eder.⁷³

Menendez Pidal, **Historia de España (İspanya Tarihi)** isimli kitabında geleneksel Katolikliğin ana kriterlerini aşağıdaki gibi sıralar:

⁷¹ Grupo Cronos, a.g.e., s.84

⁷² **Historia Contemporánea de España, siglo 19**(Güncel İspanya Tarihi, 19. Yüzyıl), Ed.:Javier Paredes, Editorial Ariel S.A., Barcelona, 2000, s. 299

⁷³ Menéndez Pidal, a.g.e., s.59

1. Katolik doktrinlerin savunulması
2. Her türlü liberal fikrin reddedilmesi
3. Tek bir dinin varlığı
4. Papa'nın gücünü savunma ve dini, sosyal ve özel hayatın ,eğitim, basın yayın gibi her alanına dahil etme.⁷⁴

Yukarıda belirtilen kriterlerden özellikle de her türlü liberal fikrin reddedilmesi ve dinin sosyal hayata etkisini, incelediğimiz romanda bayan karakterlerin ev ve kilise arasında geçen yaşantılarından ve fanatik dindarlığı temsil eden bayan karakterimiz Doña Perfecta'nın ve diğer tutucu köylülerin genç bir mühendis olan Pepe Rey'in fikirlerine karşı çıkmalarından anlayabiliriz.

Kilise , ev hayatı için de kurallar koymuş, erkeği evin reisi olarak belirlemiş, kadının ona itaat etmesi ve evinin mutluluğunu sağlaması gerektiğini öngörmüştür.⁷⁵

Teresa Gomez Trueba da kilisenin kadın üzerindeki etkisini;

“Kilisenin etkisiyle kadın, yıllar boyunca dine yönlendirilmiş, kadın ve erkeğin doğuştan farklı olarak yaratıldığı benimsetilmeye çalışılmıştır”⁷⁶ sözleriyle ifade eder.

⁷⁴ Menéndez Pidal, a.g.e., s.60

⁷⁵ Menéndez Pidal, a.g.e., s.661

⁷⁶ Teresa Gómez Trueba, *Imágenes de la mujer en la España de finales del XIX: "santa, bruja o infeliz ser abandonado"* (19. Yüzyılın Sonlarında Kadın İmajı: aziz, büyücü ya da terk edilmiş mutsuz, (çevrimiçi), <http://www.lehman.cuny.edu/ciberletras/v06/gomeztrueba.html>, 26.07.2011

Yine Carmen Servén de bir yazısında kadınların doğuştan güçsüz oldukları fikrinin benimsetilmeye çalışıldığını ifade etmektedir: “Kadın doğuştan zayıf, babası ya da eşi bir erkek tarafından korunmalıdır”.⁷⁷

Bu dönemde örnek kadın modeli, evine ve çocuklarına aşık, ne tiyatroya ne gezmeye giden, tüm vaktini evine adanmış kadındı. Kadının tek mesleğinin ev hanımlığı ve annelik olabileceği düşünülürdü. Bu düşünce, 16. Yüzyılda Fray Luis de León’un kaleme almış olduğu **La Perfecta Casada-Mükemmel Evli Bayan** ve Juan Luis Vives’in **De la Instrucción de la Mujer Cristiana-Hristiyan Kadının Eğitimi** eserlerinden 20. hatta 21. yüzyıla kadar dönemin kitaplarında yer almıştır.

Estrella de Diego, **19. Yüzyıl İspanya’da Kadın ve Resim** isimli kitabında Torrijos’un **Kadının Görevleri** adlı eserinden söz eder. Torrijos’un bu eserinde dönemin kadınının görevleri aşağıdaki gibi sıralanır:

1. Bir erkeği her şeyin üstünde bir aşkla sevmek
2. Ona boş yere yemin etmeme
3. Onu eğlendirme
4. Onu onurlandırıp çocuklarının babası olmasını isteme
5. Ondan bir şey gizlememe
6. Ona güvenme
7. Onu kandırmama
8. Ona yalan söylememe

Yukarıda bahsi geçen bu ödevler o dönemin gerçeğini yansıtıyordu. Yine aynı eserde, Estrella de Diego, Fernan Caballero’nun **Erkekler Üzerine Çalışmalar**

⁷⁷ Carmen Servén, **Fortunata y su epoca: sobre los modelos de mujer en la España de la Restauración (Fortunata ve dönemi: Restorasyon Dönemi’nde İspanya’da Kadın Modelleri Üzerine, (çevrimiçi), <http://bib.cervantesvirtual.com>, 27.07.2011**

isimli eserinde kadının görevlerini anlattığını ifade eder.⁷⁸ Romanımız **Doña Perfecta**'nın kadın kahramanlarından olan Rosario, dönemin kadınına bu görevlerin nasıl benimsetildiğini anlamamızı sağlar. Romanda Tanrı ile konuşmasında Pepe Rey'i kendisinden sonra en çok sevdiği kişi olarak gösterir. Rosario'nun bu sözlerinde, dönemin kadınından beklenen dini duygularının gücünü ve de sevdiği erkeğe duyduğu sonsuz bağlılığı görebiliriz. Yine birinci bölümde de bahsi geçtiği gibi "Eşine itaat eden Tanrı'ya itaat etmiş olur, eşine bağlılık Tanrı'ya bağlılıktır" söylemi bir kez daha karşımıza çıkmaktadır.

Bu yüzyıl İspanya'da burjuvanın ve muhafazakarların çok güçlü olduğu bir dönemdi ve burjuva sınıfından olan kadınlar çalışma hayatının tamamen dışında kalmıştı. Teresa Gomez Trueba da **19. Yüzyılın Sonlarında Kadın İmajı: aziz, büyücü ya da terkedilmiş mutsuz** isimli yazısında bu dönemde toplumda alt ve orta sınıftan kadınların çalışma hayatında olduğunu ve öğretmenlik gibi mesleklerin en çok rağbet gören mesleklerden olduğunu ifade eder:

"İspanya'da bu yüzyılda sadece orta ve alt sınıftan kadınlar çalışıyordu. Bu dönem toplumda en çok kabul gören meslek öğretmenlikti. Öğretmenliğin yanı sıra kalemiyle para kazanan gazeteci, şair ve yazarların bulunduğu çalışan kadın gurubunun toplumda kabul görmektedir"⁷⁹

Özellikle 19.yüzyılın sonlarına doğru bu kabul ediş gerçekleşmeye başlamıştır. Teresa Gomez Trueba yazısında, Concepción Arenal'in " **İspanyol Kadınının Günümüzdeki Durumu** "(Modern İspanya, Eylül 1895) adlı makalesine yer verir.

⁷⁸ Diego, de Estrella, a.g.e., s.116-118

⁷⁹ Gómez Trueba, Teresa, **Imágenes de la mujer en la España de finales del XIX: "santa, bruja o infeliz ser abandonado"** (19. Yüzyılın Sonlarında Kadın İmajı: aziz, büyücü ya da terkedilmiş mutsuz (çevrimiçi), <http://www.lehman.cuny.edu/ciberletras/v06/gomeztrueba.html>, 26.07.2011

Concepción Arenal; “kadınların sadece öğretmenlik, telgrafçı, sekreter, büfe sorumlusu ve kraliçelikten başka bir işle meşgul olamayacağını” söyler.⁸⁰

Diğer taraftan Endüstri Devrimi’nin de etkisiyle özellikle Catalunya Bölgesi’nde tekstil fabrikaları açılır ve bu da kadınlar için yeni bir çalışma alanı yaratır.

Resim 6

Yukarıdaki resimde dönemin kadın tekstil işçilerini görmekteyiz.

Burjuva sınıftan kadınların çalışmaya ihtiyacı bile olmamasına rağmen alt sınıftan kadınlar evlerinin ve çocuklarının bakımından da meshuldüler. Estrella de Diego da işçi kadınların durumunu; “Alt sınıftan işçi kadınlar evin geçiminden sorumluydular

⁸⁰ Gómez Trueba, Teresa, *Imágenes de la mujer en la España de finales del XIX: "santa, bruja o infeliz ser abandonado"* (19. Yüzyılın Sonlarında Kadın İmajı: aziz, büyücü ya da terkedilmiş mutsuz (çevrimiçi), <http://www.lehman.cuny.edu/ciberletras/v06/gomeztrueba.html>, 26.07.2011

ve kötü şartlarda erkeklerden daha düşük ücretlerle çalıştırılırlardı”⁸¹ sözleriyle açıklamaktadır.

Yüzyılın sonlarına kadar kadınların çalışma şartlarının iyileştirilmesiyle ilgili ciddi çalışmalar yapılmamıştır. 1888 yılında Sosyalist Parti, programına kadınlar ve erkekler arasındaki maaş eşitsizliğini ortadan kaldırmak amacıyla belli düzenlemeler koymuştur. Kadınlar resmi olarak kanunla korunmak için 13 Mart 1900 yılında getirilen kanunları beklemek durumunda kalmışlardı. Devamında yürürlüğe giren yeni yasalarla kadınların çalışma şartları gittikçe düzelmeye başlamıştır.

Bu dönemde çalışan kadının hakları geç yerini bulduğu gibi evli kadınların da söz söyleme yetkisi dahi yoktu. 1889 Medeni Kanunu’ndaki bazı maddeler kadının evlenmesiyle beraber birçok hakkının da elinden alınmasına sebep olmaktaydı. Mesela 57. Madde der ki; “koca eşini korumalı ve eş de kocasına itaat etmelidir”. Madde 58 ‘de kadının, erkeğin yaşadığı yere onunla beraber gitmesi zorunlu tutulmuştur. Madde 59’da koca evin idaresinden sorumludur ve madde 60’da da koca, eşinin savunmasını yapacak, kadının mahkemede bile kendisini savunma hakkı olmayacaktı. İngiltere, Amerika, Fransa gibi ülkelerde kadınlar mahkemede kendilerini savunma hakkına hatta encümen olma hakkına sahiptiler. Bu ülkelerin kadınlarının adalet alanında aldıkları hakları göz önünde bulundurarak İspanya’nın 19. Yüzyılın son çeyreğinde bu konuda geride kaldığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte, İspanya’da kilisenin karşı durmasına rağmen 18 Haziran 1879 tarihinde kadına boşanma hakkı getirilmiştir. Fransız kadınlara bu hak 1884 yılında tanınmıştır.

Bu dönemde İspanyol kadını maalesef pek çok alanda diğer Avrupa ülkelerinin kadınlarının gerisinde kalmıştır. Mesela Finlandiya gibi bir İskandinav ülkesinde kadınların politikayla ilgilenmesi uygun görülürken İspanya’da buna hoş bakılmazdı. Estrella de Diego, kitabında; İspanyol diplomat ve yazar olan Angel Ganivet’in mektup formunda yazdığı makaleleri **Finlandiyalı Mektuplar** isimli eserinde İspanyol kadınları ile Finlandiyalı kadınlar arasındaki büyük farka değinir.

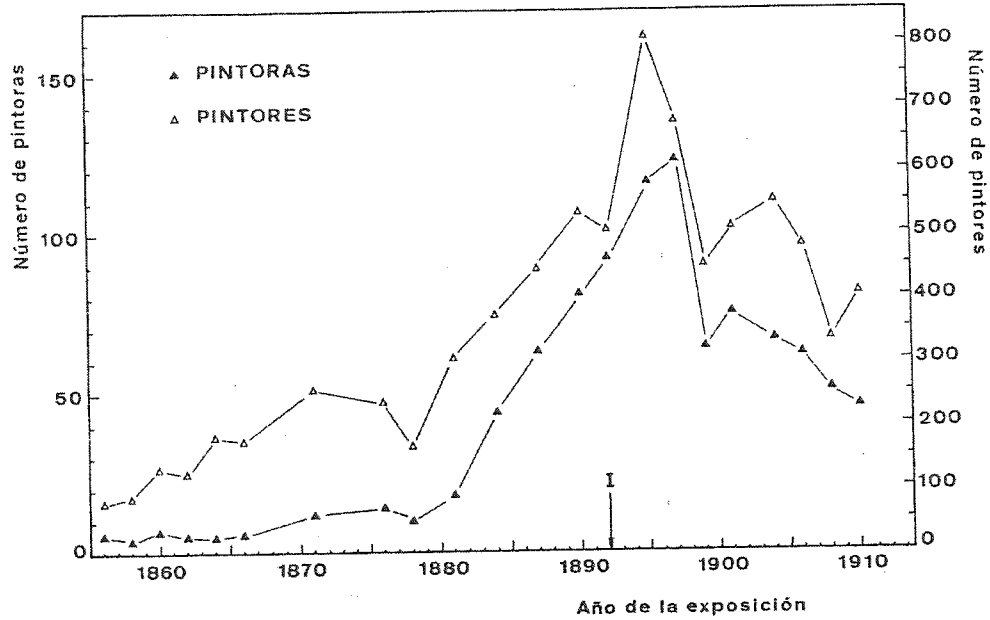
⁸¹ Diego, de Estrella, a.g.e., s.103

Finlandiya'ya yaptığı seyahat sırasında Finlandyalı bayanlarla tanışır ve kendi ülkesindeki kadınların köle gibi yaşadıklarını düşünür ve bu durumdan duyduğu rahatsızlığı dile getiren Angel Ganivet makalelerinde geleneklerin karşısında özgürleşmeyi savunur.”⁸²

Bununla beraber dönemin kadını sanat alanında erkekler kadar yer bulamasa da etkin olabilmıştır.

FIGURA 1

Participación femenina y masculina en las exposiciones nacionales

Grafik 1

Yukarıdaki istatistikte Madrid'deki Güzel Sanatlar Müzesi'nde kadın (pintoras) ve erkek ressamların (pintores) sergilerinin yıllara göre oranı gösterilmektedir. Bu grafiğe göre sergi açma sayısının yıllara göre artış gösterdiğini fakat erkek ressamların sergi sayısının daha fazla olduğunu görürüz.

Kadınlar sanat alanında erkekler kadar varlık gösteremediği gibi edebiyat alanında da kendilerini çok fazla gösterme şansları olmamıştır. Dönemin adından en çok

⁸² Diego, de Estrella, a.g.e., s.88-89

bahsettiren ismi Emilia Pardo Bazán olmuştur. Pardo Bazán, edebi başarısının yanı sıra kadın hakları savunuculuğuyla da öne çıkmış önemli bir şair ve yazardır. Kendisi “aydınlık kadının” sembolü olarak görülür. Emilia Pardo Bazán’ın dışında Concepción Arenal, Carolina Coronado dönemin kadın yazarlarına örnek olarak verilebilir.⁸³

Bu dönemde erkek yazarların, özellikle 98 kuşağı yazarlarının birçoğunun eserlerinde kadın konusuna fazla yer vermek istemediklerini, doğayı, yaşadıkları, sevdikleri şehirleri anlatmayı tercih ettiklerini söyleyebiliriz.

Erkek yazarların kadın konusuna değinmezken, Pio Baroja’nın 19. yüzyıl anılarını anlattığı eserinde pek çok şarkıcının şarkı sözlerinde kadınları olumsuz şekillerde anlattığı ifade edilir. Çoğu Flamenko tarzında olan bu şarkılara örnek verecek olursak;

“ Erkeğin yapacağı en büyük hatalardan biri;

Evlenmektir ki, hiç biri bu hatayı yapmıyor.”

Bazı aşçı şarkılarında kadın balığa, jambon krokete benzetilir.

“ Cadiz’li ünlü bir aşçı,

Kadınları yahniyle kıyaslar.”

Bir denizci şarkısında kadın varile benzetilir:

“ ... 15’inden itibaren bütün kadınlar denizci olmak ister,

⁸³ Maryellen Bieder, Emilia Pardo Bazán y las literatas: Las escritoras españolas del XIX y su literatura (çevrimiçi) http://cvc.cervantes.es/literatura/aih/pdf/10/aih_10_2_031.pdf , s. 1203, 1204, 1205

15'inden 20'sine miço;
30'unda pilot olacaklar.
40'ını dolduran kazanları yıkayacak,
... Ve yaşlıların hepsini varil olarak koyacağız.”⁸⁴

Bu dönemde kadın ile ilgili verilen olumlu eserler de mevcuttur. Concepción Gimeno de Flaquer'in yazdığı **İyi Giyinme Sanatı** adlı eseri bu kitaplar arasında yer almaktadır.

Teresa Gomez Trueba dönemin kadınının giyim tarzını şu şekilde tasvir eder:

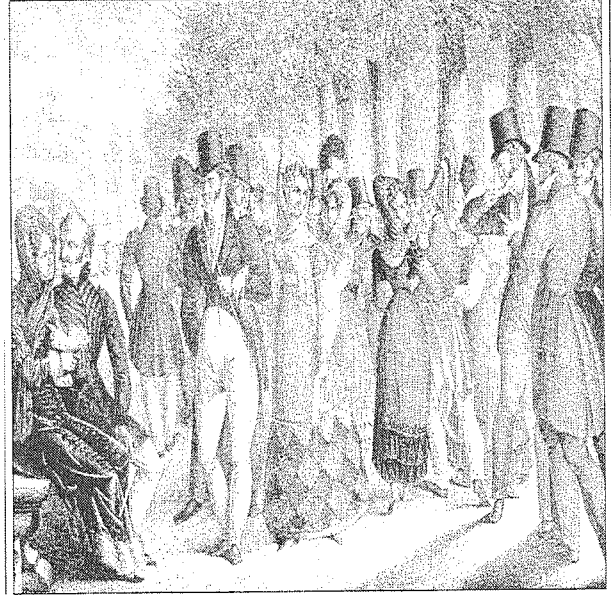
“Dönemin kadınları tek parça elbiseler üzerine nakış işlemeler ya da el boyaması tercih ederlerdi. Bu elbiseler şemsiye, şapka, eldiven gibi aksesuarlarla tamamlanırdı. Şapkalar genellikle Paris'ten gelirdi ve çok yüksek fiyatlara getirilirdi. Kadınların şapkalarının altında tül ya da ince eşarplar bulunurdu. Yüzyılın sonlarına doğru elbise boyları 3 parmak kadar kısaldı ve topuklu ayakkabı modası başladı.”⁸⁵

⁸⁴ Pio Baroja, *Final del siglo 19 y Principios del 20* (19. Yüzyıl sonları ve 20. Yüzyıl başları), C: 3, Caro Raggio, Madrid, 1982, s. 26-27

⁸⁵ Teresa Gómez Trueba, *(Imágenes de la mujer en la España de finales del XIX: "santa, bruja o infeliz ser abandonado"* (19. Yüzyılın Sonlarında Kadın İmaji: aziz, büyücü ya da terkedilmiş mutsuz, çevrimiçi), <http://www.lehman.cuny.edu/ciberletras/v06/gomeztrueba.html>

Resim 7

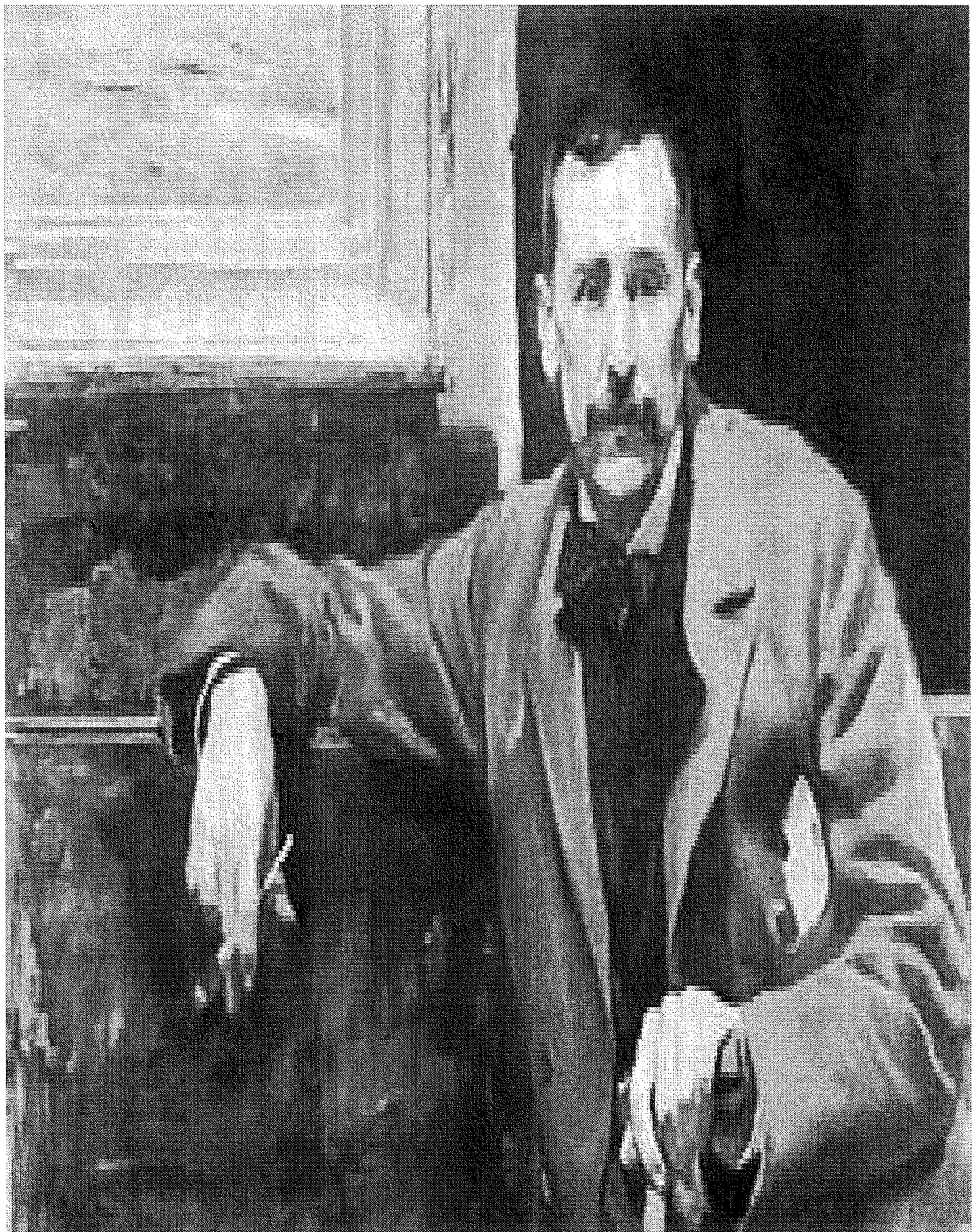
Resim 8

Yukarıdaki resimlerde dönemin kadının kullandığı tel parça elbiseleri ve bu elbiseleri tamamlayan şapka, şemsiye gibi aksesuarları görebiliriz. Şapkaların Paris'ten yüksek bedellere getirildiğini göz önünde bulundurduğumuzda bu aksesuarları yine aristokrat sınıfın kadınlarının kullanabileceği sonucunu çıkarabiliriz.

Yine Pio Baroja'nın hatıralarının anlatıldığı eserde dönemin kadının giyim tarzıyla ilgili; Fransız-İspanyol ressam Antonio de la Gándara'nın tablolarında dönemin İspanyol kadınlarının hoş ve zarif resmedildiği fakat İngiliz ressamlarının resmettiği 18. yüzyıl İngiliz aristokrat kadın görüntüsüyle kıyaslanamayacağı belirtilmektedir.⁸⁶

⁸⁶ Pio Baroja, a.g.e., s. 132

2.BENITO PÉREZ GALDÓS

Resim 9 – Benito Pérez Galdós

2.1. HAYATI VE ESERLERİ

Varlıklı bir aileden gelen Benito Pérez Galdós 10 Mayıs 1843 yılında, çocukluğunun ve lise yıllarının geçtiği Palma Adası'nda doğar. Büyükbabası Gipuzkoalı Domingo Galdós, İngiliz mahkemelerinde sekreterlik görevini yürütmek için Kanarya Adaları'na gider. Amcası Domingo Perez rahip, babası ve ise bir komutandır. Yine kardeşlerinden biri de Kanarya Adaları'nın komutanı idi. Böyle bir aileden geldiği için askerlere ve din adamlarına karşı yoğun ilgisi ve saygısı vardır.

Evin en küçük çocuğu olan Benito Perez Galdós sessiz ve çekingen bir yapıya sahiptir. 1862 yılında Madrid'e gelir ve Hukuk Fakültesi'nde öğrenim görmeye başlar ve 1869 yılında mezun olur. Hukuk okumak hoşuna gitmediği için öğrencilik dönemi başarılı geçmez. Derslere katılmak yerine bir kafeye gidip arkadaşlarıyla sohbet etmeyi tercih eder. Nitekim burada yaptığı sohbetleri ve gözlemleri daha sonra romanlarına taşıyacaktır.

Madrid'de **Institución Libre de la Enseñanza**'nın kurucusu olan Giner de los Rios ile tanıştığı ve onun da etkisiyle kendisini gazeteciliğe ve ilk dramatik eserlerini yazmaya başladığı ifade edilir.⁸⁷ 1867 yılında roman yazmaya başlar ve modern İspanyol romanını başlatan ve ilk eseri olan **Fontana de Oro** 'yu verir.

Eleştirmenler onun romanının değerini anlamakta gecikmezler. Núñez de Arce, Alcalá Galiano, Giner de los Rios onun hakkında övgü dolu yorumlarda bulunurlar.⁸⁸

⁸⁷ Jose Luis Mora Garcia, **Bénito Perez Galdós**, www.bib.cervantes.com,(çevrimiçi), 22 Temmuz 2011

⁸⁸ Ignacio Elizalde, **Perez Galdos y Su Novelistica(Perez Galdos ve Romancılığı)**, Universidad de Deusto, Bilbao, 1988, s. 12,

1872’de bir İspanyol dergisi olan **Revista de España**’da politik makaleleri yayımlanır. Ve aynı yıl, **La sombra** (Gölge) isimli hikayesi ve **El Audaz** isimli romanını yazar. 1873 yılında ona büyük ün getiren, mektup formundaki makalelerinden oluşan **Episodios Nacionales**’i yazar. Galdós yazmanın yanında resme ve müziğe de büyük ilgi duyar. Seyahat etmekten de hoşlanır, İspanya’nın çeşitli bölgelerini pek çok kez gezmiş, İspanyol halkıyla iç içe olmuştur ki bu da romanlarında oluşturduğu karakterlerin gerçekciliğini artıran bir unsurdur.

Galdós 19. yüzyılın işsizlik gibi sosyal problemlerini, kilise baskısını, devrim ve düzen arasındaki çelişkiyi eserlerine konu olarak almıştır. Bu sebeple, bu dönemde pozitif eserler verememiştir. Yaşadığı dönemin etkisiyle mi bilinmez tiyatrodaki hep dramatik eserler ortaya koymuştur. Roman türündeki 77 eserinin yanı sıra 22 tiyatro eseri de yazmıştır.

La Fontana de Oro isimli romanını yazmaya başladığı 1867’den, son romanı **Santa Juana de Castilla** trajikomedisini yazdığı tarih olan 1918’e kadar 51 yıl geçer. Casaldüero, romancının eserlerini dört döneme ayırır:

1. Dönem (1867-79): Tarihi dönem (1867-74). Soyut dönemi(1875-79).
2. Dönem (1881-1892): Naturalist dönem (1881-85). Madde ve ruh arasında çelişki (1886-92)
3. Dönem (1892-1907): Ruhi dönem (1892-97).Mektuplaşmalarının 3. Serisi (1898-1900). Özgürlük dönemi(1901-1907)
4. Dönem (1908-1918): Mitolojik dönem (1908-1912). Geçiş dönemi(1913-18)⁸⁹

La Fontana de Oro (Altın Çeşme) ve **El Audaz** (Cesaret) yazarın birinci döneminde verdiği eserlerdendir. **El Audaz** (1871) romanında da yazar olay örgüsünden çok dönemi yansıtmaya özen göstermiştir.

İkinci dönemine rastlayan **La Sombra** isimli romanı ise romantizm ile realizm arasında bir köprü görevi görmektedir. Sonrasında 3. dönemde **Episodios**

⁸⁹ Ignacio Elizalde, a.g.e., s. 18

Nacionales adını verdiği mektup formundaki kısa romanları yazar. Bu seriyi yazmasındaki amaç; İspanyol Devrimi'ni ve toplumdaki değişimi geniş bir perspektiften incelemektir. Bu kısa romanlarda romantizmin izlerine rastlayabiliriz. Hayali kahramanlar tarihi kahramanlarla; hayali sahneler de tarihi olaylarla iç içe verilmiştir.

1870'de dini mesele konusunda milli bilincin uyanmasıyla, Galdós' un romanlarında din temasını işlediği görülür. Yine bu etki ile Alarcón, Pereda ve Valera'nın tez romanları ortaya çıkar.⁹⁰ Tez romanları dini konulardan tamamen bağımsız olmamakla birlikte toplumun diğer sorunlarına da ışık tutar. İspanya'da artık sınıflar arası kavgalar değil inançlar ve dini problem temel konular arasındadır. Galdós da din problemi bir dogma değildir; dine beraber yaşama, hoşgörü yanlısı, insani bir bakış açısıyla yaklaşır.⁹¹ Bu yüzden romanlarında aşk birleştirir, dogmalar ya da ön yargılar ayırır. Din konusunun gündeme gelmesiyle **Doña Perfecta** (1876), **Gloria** (1876-77) ve **La Familia de Leon Roch** (1878) isimli eserleri ortaya çıkar.

Galdós 'un "Çağdaş İspanyol Romanları" diye adlandırdığı seri **La Desheredada** (1881) ile başlar. Bu eser, ona modern İspanya'nın ilk romancısı unvanını kazandıran eseridir. Toledo'da geçen eser 19. Yüzyıl İspanyası'nı resmeder.

Bu seriyle ilgili Angel del Rio der ki:

" Bu seride en önemli eseri **Fortunata y Jacinta**'dır. Materyalist bir toplum ve bir entelektüelin çöküşünü ironik bir şekilde anlattığı **El Amigo Manso**'da (Arkadaş Manso), ahlaki çelişkileri anlattığı Federico Viera'da, önyargılarla dolu bir aristokrati anlattığı **Realidad**'da (Gerçeklik); en saf hıristiyan sembolü olan Benigna isimli bir dilenciye tasvir ettiği **Misericordia**'da (Sefalet), insanlığın acımasızlığını işsiz Villamil'in intiharı ve deliliği aracılığıyla anlattığı **Miau**'da ya da tefeci Torquemada'nın zalim ve gülünç hayatını anlatan Torquemada isimli eseri ve **La Desheredada**, **Lo prohibido**, **La de Bringas** isimli romanlarında İspanyol halkını anlatır."⁹²

⁹⁰ Elizalde, a.g.e., s. 20

⁹¹ Elizalde, a.e., s. 21

⁹² Angel del Rio, **Historia de la literatura española (İspanyol Edebiyatı'nın Tarihi)**, New York, 1963, C: 2, s. 204

Edebi yönüyle tanıdığımız yazarımızın politikayla da ilgilendiğini, 1886'da liberal partiden Porto Rico milletvekili olarak atandığını, El Amigo Manso (Arkadaş Manso) isimli eserinin politikayla ilgilendiği bu dönemin izlerini taşıdığını da ifade etmek isteriz. Sayısız esere imza atan yazarımız 4 Ocak 1920'de hayatını kaybetmiştir. Palma Adaları'nda doğduğu ev, müze olarak ziyaret etmek isteyenlerin hizmetine sunulmuştur.

2.2. Edebi Kişiliği

Galdos'un anlatımının sadeliği ve yazımında gerçekçilik öğelerini kullanması en dikkat çeken özelliklerindendir. Galdós, Miguel de Cervantes'ten sonra en önemli romancılar arasında görülür. Ayrıca, İngiltere'de Dickens; Fransa'da Balzac, Flaubert, Zola; ve yüzyılın son çeyreğinde Rusya'da Tolstoy ve Dostoyevsky gibi gerçekçi yazarlar arasında yer alır.

Yazar eserlerinde gerçekçilik akımının bir özelliği olarak eserlerinde detaylı tasvirlerle yer verirken süssüz, sade bir anlatım tarzını benimser.

Galdos'un, romanla ilgili başlıca fikirlerini denemeleri yoluyla tanıyabiliriz. Elizalde, Galdos'un romancılık kariyerine ilk başladığı yıllarda vermiş olduğu **İspanya'da Çağdaş Roman Üzerine Gözlemler** (1870) isimli eserini buna bir örnek teşkil edeceğini belirtir.⁹³

İlk denemelerinde onun gerçekçiliğindeki temel esasları görmek mümkündür. İspanya geleneksel romanının yerini alacak olan, yerel özellikler kullandığı ve diğer yabancı yazarlardan etkilendiği bu romanların saf gözleme dayalı olması en öne çıkan özelliğidir. Bu romanlarda, yeni oluşmuş orta sınıfı eserlerinin ana materyali olarak kullanır. Eserlerine konu olacak bu yeni sosyal sınıf için şöyle yazar:

⁹³ Ignacio Elizalde, a.g.e., s. 28

“ Orta sınıf, romancılarımız tarafından unutulmuş olsa da en büyük model ve tükenmez bir kaynaktır. Orta sınıf bugün sosyal düzenin temelidir ve 19. yüzyıl insanında bulunan asillik, yetenek ve reformlara olan inancını yansıtır”⁹⁴.

Onun eserlerinde orta sınıfı görebileceğimiz gibi aristokrat sınıfı ve daha alt sınıfı da görürüz.

3. ROMANIN TÜRÜ

3.1.GERÇEKÇİ ROMAN

Gerçekçilik; 19.yüzyılın ikinci yarısında Fransa’da romantizm ve neoklasizmze tepki olarak doğmuş bir sanat ve edebiyat akımıdır.⁹⁵ Gerçekçiliğin genel kavram anlamı; “Hayatı, tabiatı, insanı ve olayları olduğu gibi anlatma, aktarma”; gerçekçi (realist) ise “Hayatı, tabiatı, insanı ve olayları olduğu gibi anlatma, aktarma iddiasında olan sanatkâr veya eser” demektir.

Gerçekçilik, edebiyat alanında günlük hayatı detaylı betimlemelerle objektif olarak sunmayı önerir. Bu akımın edebiyat alanındaki başlıca temsilcileri Fransa’da; Flaubert, Dickens, Tolstoy ve Dostoyevski; İspanya’da ise; Clarin, B. Pérez Galdós, J. M. de Pereda, P. A. De Alarcon ve Juan Valera; ve tiyatrodaki önde gelen isimler ise; A. López Ayala ve M. Tamayo’dur.⁹⁶

Prof. Dr. Emel Kefeli’ye göre ise, gerçekçiliğin çıkış sebepleri aşağıdaki gibidir:

“Gerçekçilik;19. yüzyılın ikinci yarısında, 1850’li yıllarda romantizme tepki olarak doğmuştur. Deneye dayalı bilimlerin gelişmesi ve pozitivism felsefesi bu akımın

⁹⁴ Ignacio Elizalde, a.g.e., 29

⁹⁵ Nuevo Espasa Ilustrado, Ed.:Marisa Javierre GonzAlez, Carolina Reoyo Gonzalez, Espasa Calpe, s.A.,İspanya, 2005, s. 1444

⁹⁶ Nuevo Espasa Ilustrado, a.e., s.1444

doğmasına yol açmıştır. Gerçekçiliğin oluşumunda rol oynayan şahsiyetler arasında Saint-Simon, Marxs, Engels gibi düşünürlerin fikirleri ve sanayi devrimi önemli rol oynamıştır. Hippolyte Taine'in (1828-1893) determinizme dayanan görüşleri Avrupa'da meselelere daha çok dinî açıdan bakan devirlerin artık modalarının geçtiğini ortaya koymaktadır. Ahlakî ve estetik geleneklerin çözülmeye başlaması da insan hayatına ait gerçeklerin daha geniş ve daha özgür bir biçimde ele alınmasına sebep olunur.”⁹⁷

Gerçekçilik, düşünsel alanda August Comte'un pozitivizm (olguculuk) felsefesine dayandırılır. Pozitivizm, neden-sonuç ilişkisine önem veren, doğayı ve insanları bilimin iki temel aracı gözlem ve deneyle açıklamaya çalışan felsefi bir düşünce sistemidir. Gerçekçilikte yazar, parçası olduğu tarihsel ve toplumsal olayları gözlemleyip objektif bir bakış açısıyla anlatır. Başka bir deyişle yaşadığı devrin portresini çizer ve bunu yaparken de betimlemelerin önemini göz ardı etmez.

3.2.TEZLİ ROMAN

Genellikle toplumsal ya da siyasal bir sorunu konu alan ve bunu bir teze bağlayarak işleyen roman türüdür.⁹⁸ Ya da diğer bir ifadeyle; bir görüş veya düşünceyi savunan roman çeşidine verilen isimdir.

Bu romanlar daha çok bir takım görüşlerin savunulması, tartışılması, ya da çürütülmesi amacıyla yazılmaktadır. Tezli romanlar, kişi unsurunu düşünce yapısı ve dünya görüşü bakımından ön plana çıkaran romanlardır. Yazar, belirli bir fikri savunur. Taraflılık ve ideolojik yükleme bu romanın en temel özelliklerindendir.

Galdos'un tez romanlarında fanatiklik ve tutuculuğun karşısında; gelişimin ve bilimin yanında olduğu açıkça anlaşılır. Galdós, **Doña Perfecta** romanında da, gelişimin sembolü olarak Pepe Rey ve gericiliğin sembolü olarak ana bayan karakterimiz Doña Perfecta ve köydeki gericileri ele alarak gelişim ve fanatikliğin zıtlığı tezini ortaya koyar.

⁹⁷ Nazlı Sağlam, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Gerçekçilik, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008, s.8

⁹⁸ Tezli roman, (çevrimiçi)<http://www.anlambilim.net/tezli-roman-nedir-1428.htm>, 18 Haziran 2010

Tez romanlarında kullanılan bu iki zıt kahramanın -iyi ve kötü- romanlarında genellikle ders verici bir işlevi vardır.

Galdós'un bu romanda gelişim yanlısı Pepe Rey'in tarafında olması; tezli romanın önemli bir özelliği olan bu yanlılık, bu romanların eksik bir yönü olarak görülür. Fakat, Galdós'a göre bu bir eksiklik değildir. O, yazarın tarihçi gibi tarafsız olmak zorunda olmadığını, kişileri ve olayları yazarın kendi yorumuyla aktarabileceğini ifade eder.⁹⁹

Galdós'un tezli romanlarda savunduğu tezleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Özgür bir devlet ve kiliseyi, din ve vicdan özgürlüğünü temel alan liberal Katoliklik.
- Gösterişçi ya da şekilci olmayan, vicdana dayalı bir din (Dünyadaki bütün pozitif dinlerde olması gereken insanı temel alan bir din)
- Krausist¹⁰⁰ fikirlerden etkilenen, Isabel politikalarının karşısında olan Galdós, yönetim şekli olarak ahlakın, düşünce şekli olarak da aklın ağır basması gerektiğini savunur. Devlet kurumlarının kötüye kullanılmasını ve devlet iradesinin gücünü eleştirir.
- Samimi, alçakgönüllü, iyiliksever, hoşgörülü, çalışkan, barışçıl ve adil olan ideal insanın savunucusudur.¹⁰¹

⁹⁹ Jose M. Segura, *Realismo y novela de tesis*(Gerçekçilik ve tez romanı), (çevrimiçi) www.desocupadolector.net, 20 Temmuz 2010

¹⁰⁰ Krausçuluk: Avusturya'lı düşünür, yazar ve gazeteci Karl Kraus (1874 – 1936) aracılığıyla doğan, eğitim alanında ve sosyal alanda özgürlüğü savunan hareket

¹⁰¹ Jose M. Segura, *Realismo y novela de tesis*(Gerçekçilik ve tez romanı), (çevrimiçi) www.desocupadolector.net, 20 Temmuz 2010

4.DOÑA PERFECTA ROMANI

Resim 10 - Dona Perfecta Romanı'ndan Uyarlanan Filmin Afışı

4.1. ROMANIN ÖZETİ

Romanımız ana karakterimiz Doña Perfecta ile abisi Don Juan Rey'in çocuklarını evlendirme kararı almasıyla başlar. Pepe Rey babası Don Juan Rey'in bu arzusunu yerine getirir ve kuzeni Rosario ile evlenmek üzere Madrid'den Orbajosa'ya doğru yola çıkar. Madrid'de eğitim görmüş genç bir mühendistir. Rosario ise iyi bir eğitim alamamış sıradan bir genç kızdır.

Orbajosa halkı gününü kilise ve ev arasında geçiren, tarımla uğraşan, neredeyse Orbajosa dışına hiç çıkmamış insanlardı. Pepe Rey ise bu kasabanın değişmesini, kilisenin egemenliğinden kurtulup gelişmesi gerektiğini ifade eder. Fakat onun bu fikirleri başta Doña Perfecta, rahip Don Inocencio ve köylülerin hoşuna gitmez. Çünkü onlar bu kasabada dinin etkisiyle huzur içinde yaşadıklarını düşünüyorlardı.

Rahip Bay Inocencio Pepe Rey'in gelişim ve bilimle ilgili fikirleriyle dalga geçer ve onu Madrid'in şeytani makineler üreten insanlarıyla işbirlikçi, tehlikeli bir ataist olarak ilan eder. Doña Perfecta başlangıçta Pepe Rey'e karşı sevecendir fakat Pepe Rey'in bu fikirlerinden vazgeçmediğini görünce, ona karşı düşmanlığını açıkça ifade eder ve kızının Pepe Rey ile yapacağı evliliğe razı olmaz.

Rosario, annesinin bu kararlı muhalefetini yıkmak için çaresizce savaşı. Her ne kadar annesini ikna etmenin imkansız olduğunu bilse de Tanrı önünde Pepe'nin eşi olmaya yemin eder. Bu itaatsizliği ona kendisini suçlu hissettirir. Annesine duyduğu nefret onu korkutur.

Pepe Rey de halasının bu kararına karşın Rosario ile evlenmekten vazgeçmez ve berbaer kaçmaya karar verirler. Kaçacakları gece, Pepe Rey Doña Perfecta'nın evinin bahçesinde görülür. Doña Perfecta yardımcısı Caballuco'ya yeğenini vurmasını emreder. Pepe oracıkta ölüverir. Pepe Rey'in ölümü Rosario'nun aklını yitirmesine sebep olur. Bütün bu olanlardan pişmanlık duyan Doña Perfecta ise günlerini kiliseye gidip dua ederek geçirir.

4.2. ROMANDA İŞLENİLEN KONULAR

Benito Pérez Galdós, bu eserinde bize 19. yüzyıl İspanya'sını dini hoşgörüsüzlük konusunu temel alarak çeşitli açılardan tanıtmaya çalışır. Aynı şekilde, Salvador Madriaga da, Galdós'un eserlerinde İspanya'yı objektif bir bakış açısıyla anlattığını ifade etmektedir: "O'nun konuları 19. yüzyıl İspanyası'nın tarafsız bir gözlemci tarafından görünüşüdür".¹⁰²

Bu eserde, 19. yüzyıl İspanya'sının temel sosyal problemlerini görebiliriz. Eserin, temel konusu dini hoşgörüsüzlük ve iki yüzlülüktür. Dinin etkisiyle, yeniliklere kendisini tamamen kapatmış olan köy halkının içinde bulunduğu hazin duruma şahitlik ederiz. Burada yaşayan köylülerin hayatı kilise, ev ve bahçeleri arasında geçmektedir. Fakat, köylülerin bu durumdan hiçbir şikayeti yoktur. Aksine, dindar oldukları için köyde huzur içinde yaşadıklarını düşünürler. Köylerinde ne hırsızlık ne de kötü bir olay yaşanmaktadır. Madrid ise onların gözünde dinden uzaklaştığı için yozlaşmış, insanların makinalara hizmet ettiği her türlü suçun işlenebileceği bir çöplüktür. Bu sebeple Madridliler'in köylere gezmek için dahi gelmelerini istemezler. Ordu köye girdiğinde halk ayaklanmasıyla romanda savaş olgusunu da görürüz. Fakat asıl savaş; Pepe Rey 'in köylüyü değiştirme savaşıdır. Onları biraz olsun uyandırıp köylerinin dışında gelişen dünyayı gösterme savaşıdır. Pepe Rey'in bu savaşında karşısına çıkan en büyük engel; halkı olumsuz yönlendirip kendi çıkarlarının devamını isteyen din adamları vardır. Pepe Rey'i halkın gözünde bir ateist, bir düşman olarak gösterip ona inanmalarını engellemektedir.

Bütün bunların yanında Pepe Rey ile Rosario arasındaki aşk da hikaye boyunca olay örgüsünde yerini alır. Ama, bu aşk yine hoşgörüsüzlük ve radikal dincilerin tutumları sebebiyle kötü sonla noktanır. İlk başlarda kızının yeğeni Pepe Rey ile evlenmesine razı olan Doña Perfecta, daha sonra Pepe Rey'i ateist bir düşman olarak görmeye başladığında bu evliliğe karşı çıkar.

¹⁰² Elizalde, a.g.e., s. 17

Eserde her ne kadar ana tema dini hoşgörüsüzlük olsa da olay örgüsü Pepe Rey ve Rosario'nun aşkı üzerine kurulmuştur. Bu sebeple, konularımızı detaylı olarak incelemeye aşk konusundan başlayalım:

4.2.1. AŞK

Olaylar, Pepe Rey'in babası ve halası Doña Perfecta'nın, yeğeni Pepe Rey ile biricik kızı Rosario'nun evliliğini istememeleri üzerine, Pepe Rey'in Madrid'den Orbajosa şehrine gelmesiyle başlar.

Pepe Rey, Madrid'de yaşamış, eğitim görmüş genç bir mühendistir. Rosario ise Orbajosa denilen küçük bir şehirde yaşamaktadır. Çok iyi bir eğitim almamıştır fakat şehrin itibarlı ailelerinden birinin kızıdır. Rosario, onun farklı bir dünyadan geldiğini, daha bilgili ve kültürlü olduğunu, Orbajosa'da onun gibi insanlar olmadığını ve oradan sıkılacağını düşünmektedir. Kendisini de Pepe Rey'e layık görmemektedir:

“Ben bir köylüyüm, doğru düzgün konuşmayı bile bilmem. Ne fransızca bilirim, ne şık giyinirim ne de piyano çalmayı bilirim.”¹⁰³

Pepe ise Rosario'nun mükemmel bir insan olduğunu düşünür ve iki farklı dünyadan gelmelerine rağmen Pepe ve Rosario arasında bir aşk doğar.

Rosario'nun Pepe Rey'e duyduğu aşk onu gözünde tanrılaştıracak kadar güçlüdür. Rosario için Pepe Rey, kendisini mezardan kaldırabilecek bir tanrıdır, bunu Rosario'nun romandaki şu sözlerinden anlayabiliriz: “Bana güçlerim olduğunu ve olacağını söyle; bana hasta olmadığımı ve olmayacağımı söyle.”¹⁰⁴

¹⁰³ Benito Pérez Galdós, *Doña Perfecta*, Catedra, Madrid, 2008, s.115

¹⁰⁴ Galdós, a.g.e., s. 115

Rosario için sadece Tanrıya ve Pepe Rey'e beslediği aşk kutsal ve biriciktir, bu aşkı aşağıdaki satırlarda dile getirmektedir:

“Taptığım tanrı; Dünya’nın, evimin ve ailemin sahibi, Pepe’nin de taptığı tanrı; bizim günahlarımız yüzünden çarmıha gerilmiş Hz. İsa, senin önünde, senin yaralı bedeninin önünde, yemin ediyorum ki: Pepe, benim eşimdir, senden sonra en çok sevdiğimdir ve ölene kadar da öyle kalacaktır.”¹⁰⁵

Rosario kendisini cahil, sıradan bir köylü olarak görür. Bu küçük kasabada eve haps olmuş, öylece yok olup gideceğini Bu sebeple, Pepe Rey'i, bilincini de hapsediği bu cehennemden kurtaracak tek kutsal el olarak görür. Bunun yanında, Pepe Rey'in Rosario'ya karşı duyguları da küçümsenemeyecek kadar güçlüdür ki bu aşk için canını feda etmiştir. İlk başlarda, kızı Rosario ile yeğeni Pepe'nin evliliğini tasvip eden Doña Perfecta'nın daha sonra fikri değişecektir. Çünkü Pepe Rey'in sahip olduğu hayat görüşü ve fikirleri Doña Perfecta için kabul edilemezdir. Bunu farkettiğinde ise kızıyla evlenmesine razı olmamakla kalmaz aksine ona düşman olur. Pepe Rey'in bir ateist olduğunu düşündüğü için kızı ile görüşmesini dahi yasaklamış, Rosario'yu evin bir odasına hapsedmiştir:

“... Annem seni görmemi yasakladı. Fakat, ateistliğinin dışında hakkında kötü bir şey söylemiyor. Beklememi, senin doğru yolu bulacağını söylüyor.”¹⁰⁶

Fakat, Pepe Rey ateist olduğunu kabul etmez, sevgisi uğruna herşeye göğüs gerer ve Doña Perfecta'ya kızıyla evlenmek istediğini, kızının da bu teklifi kabul ettiğini söyler:

¹⁰⁵ Galdós, a.e., s.. 115

¹⁰⁶ Galdós, a.e., s. 184

- “Kızımın seni hatırladığını mı sanıyorsun?”
- “Beni seviyor, tıpkı benim onu sevdiğim gibi.”
- “Yalan, yalan!!! Bunları sana ne zaman söyledi?”
- “Onu dün gece gördüm, ve şapelde Hz. İsa’nın önünde karım olacağına yemin etti”.¹⁰⁷

Doña Perfecta, Pepe Rey’in bu itirafı karşısında deliye döner. Pepe Rey ne Doña Perfecta’nın ne de diğer köylülerin ona karşı tutumlarını umursamaz ve çareyi Rosario’yu kaçırmakta bulur. Rosario, annesine yalan söylediği için kendisini çok kötü hisseder.

“Ben kötü bir insan mıyım? Kendimi tanıyamıyorum. Ben aynı kişi miyim yoksa başka biri mi? Bu kadar kısa zamanda nasıl bu kadar kötü şey yapabildim! Tanrım: “Beni duyuyor musun? Ben iyi bir insanım, kimse beni iyi olmadığımı ikna edemez. Sevmek, bu kadar çok sevmek kötülük müdür? Ama hayır, bu bir ilüzyon. Ben bu topraklardaki en kötü kadından bile kötüyüm. İçimde beni, kalbimi zehirleyen koca bir yılan var. Tanrım neden beni öldür müyorsun, neden beni sonsuza dek cehenneme almıyorsun?”¹⁰⁸

Küçük bir kasabada yetişen, annesine bugüne kadar hiç karşı çıkmamış geleneklerine bağlı bir genç kız olan Rosario bu defa Pepe Rey’e olan aşkı yüzünden annesine karşı gelir ve Pepe Rey ile kaçmaya razı olur. Pepe Rey’i ateist olarak yaftalayan köylünün Doña Perfecta’yı kışkırtması ve onun üzerinde yarattığı baskıya dayanamayan Doña Perfecta Pepe Rey’in öldürülmesini emreder. Romanın böyle üzücü bir olayla bitip bir trajediye dönüşmesi de yine yobazlığın doğurduğu olumsuz bir sonuç olarak karşımıza çıkar.

¹⁰⁷ Galdós, Doña Perfecta, p. 208

¹⁰⁸ Galdós, Doña Perfecta, p. 240

4.2.2. DİN

İspanya’da 1870-1880 yılları arasında geçen on yıllık sürede dini problemleri ele alan romanlar yazılmaya başlandı. Alarcon, Valera, Pereda’dan sonra yazarımız Benito Pérez Galdós da **Doña Perfecta** (Bayan Mükemmel), **Gloria** (Zafer), **La Familia de Leon Roch** (Leon Roch Ailesi) isimli eserlerinde din konusunu işlemiştir. 1870 yılı sonlarına doğru din konusu İspanya’nın özel hayatında ve toplum hayatında geniş bir etkiye sahip oldu.

Galdós’un bu eserinde temel aldığı konulardan biri de dini hoşgörüsüzlüktür. Neredeyse eserin tamamında dinin halk üzerindeki etkisi üzerinde durulmaktadır. Galdós, halkın, dinin ve fanatik dincilerin elinde oyuncak olmasından fazlasıyla rahatsızdır. İyi bir liberal olarak kilise ve devletin ayrımını savunur ve kilisenin politik gücünün karşısında durur.

Galdós’un reform isteği ve reform ruhunu eserlerinde açıkça görebiliriz. Eserlerinde politik, sosyal ve dini istismara karşı bir protesto vardır. Şikayeti sadece ruhban sınıfına değil; topluma, resmi makamlara ve aristokratlardır.¹⁰⁹

Romanda dinin kadın karakterlerimiz üzerindeki etkisi çok büyüktür. Rosario’nun iyi bir eğitim alamaması, hiçbir yere gezmeye gidememesi kilisenin, dinin dönemin kadını üzerindeki baskısından kaynaklanmaktadır. Rosario’nun eğitim almasına gerek duyulmamıştır çünkü sahip olabileceği tek mesleğin ev hanımlığı ve annelik olduğu düşünülür. Bu duruma, Rosario’nun Madrid gibi büyük bir şehirde yaşamamasının etkisi olduğu da açıktır.

Doña Perfecta romanında Galdós’ un yarattığı din adamı Orbajosa’nın rahibi olan Don Inocencio Tinieblas’tır. Yazar tarafından en çok tasvir edilen karakterlerden

¹⁰⁹ Elizalde, a.g.e. , s. 90

biridir. Eserde Don Inocencio dindar, geleneklerine sıkı sıkıya bağlı, bilgili bir kişi olarak tanıtılır.

Don Inocencio, Doña Perfecta gibi hoşgörüden yoksun ve radikal bir kişidir. Pepe Rey'i sevmemesine rağmen onunla arasını iyi tutmaya çalışması da onun karakterinin dalkavuk yönünü ortaya çıkarır. Dindar bir kişi olarak kendisini tanıtmasına rağmen, bazı davranışları onun dinden aslında çok uzak olduğunu gösterir. Mesela, yeğeni Jacinto'nun Rosario ile evlenebilmesi için şiddete başvurmayı önerir. Bu örnekten de anlayabileceğimiz gibi Don Inocencio gerçekte dindar bir kişi değil, sadece dini bazı emellerine ulaşmak, itibar sahibi olabilmek için kullanan bir kişidir. Romanda, sıkça din ve dindar insanlar olumsuz bir tablo çizmiştir. Aslında Galdós'un asıl ifade etmek, karşısında durmak istediği nokta; dini, kişisel menfaatleri için kullanan bu kişilerdir. Galdós, dini bir problem olarak değil, hoşgörü ve beraber yaşama sebebi olarak görür. Fakat radikal dinciler sebebiyle hoşgörü ortadan kalkmaktadır. Romanın tragediye dönüşmesi de hep bu sebeptendir.

4.2.3. ŞEHİR VE KÖY

Eserde yazar, köy hayatını simgelemek üzere Madrid'e yakın, muhafazakar bir kasaba olan Orbajosa ve şehir hayatını sembolize edebilmesi için gelişmiş Madrid şehrini seçmiştir. Madrid, İspanyol yazınında daha önceleri de birçok romana konu olmuştur fakat Madrid'i en yakından inceleyen yazar Benito Perez Galdós olmuştur. Yazar, **El Doctor Centeno** (Doktor Centeno), **Fortunata y Jacinta** ve **Misericordia** (Merhamet) isimli romanlarında Madrid'i detaylı olarak incelemiştir. Yazar, **Doña Perfecta**'da Madrid'i bu eserlerindeki kadar detaylı incelemese de gelişimin ve modern hayatın simgesi olarak bu şehri seçmiştir. Bu seçiminde Madrid'de yaşamasının ya da Madrid'in başkent olmasının etkili olduğu düşünülebilir. Orbajosa ise hayal ürünü bir kasabadır.

Önce ki bölümlerde de aktardığımız gibi dünya'da gelir düzeyi açısından büyük bir uçurum oluşmuştu. İyi gelire sahip kesim şehirlerde yaşıyor ve daha iyi sosyo-

ekonomik şartlara sahip olabiliyordu. Kadının “Eğitim”, “Aile Hayatı”, “İş Hayatı” gibi alanlarda, içinde bulunduğu şartları yine gelir düzeyinin belirlediğini Birinci bölümde aktarmıştık. Romanda konu edilen “köy ve şehir”, aslında sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan birbirinden çok farklı olan iki ayrı dünyayı da simgelemektedir.

Gustavo Correa, **Benito Pérez Galdós’un Romanlarında Dini Semboller** adlı eserinde belirttiği gibi eserde Madrid ve Orbajosa iki farklı bakış açısından incelenir:

- a) Orbajosalıların bakış açısından (iç bakış)
- b) Orbajosalı olmayanların yani Madridliler’in gözünden (dış bakış).

Eser, bu iki farklı bakış arasındaki fikir ayrılığından doğan şoku anlatır.

Orbajosalıların gözünden Madrid, Orbajosa için zararlı fakat, güçlü kurumlardan oluşmuş bir üst yapıdır.¹¹⁰

Yer olarak; Horacio’nun “**Beatus Ille**” olarak ifade ettiği mutlu, yozlaşmadan, hastalık ve karışıklıktan uzak bir şehir görürüz. Bu yerin bu denli güzel olmasının sebebi; insanlar arasındaki uyum ve insanların ruhlarının huzur dolu olmasıdır. Bu, Pepe Rey’in babasının, oğluna Rosario ile evlenmesini tavsiye etmesindeki önemli etkenlerdendir. O, bu şehrin huzur verici olduğunu düşünür.

Bay Cayetano da şehrin ölçüsüzlüğü ve zararlarından yakınır ve yaşadıkları şehirde geleneklerini devam ettirip huzur içinde yaşamalarının güzelliğinden bahseder:

“Burada her şey huzur doludur; karşılıklı saygı, Hristiyan alçakgönüllülüğü. Yardımseverlik ise; İncil döneminden bu yana süregelir; burada kıskançlık, suç nedir bilinmez ve eğer burada hırsızlardan ve katillerden konuşulduğunu duyarsanız onların bu toprağın çocukları olmadıklarından emin olun. Ya da bu kişiler ahlakı bozulmuş mutsuz bir gruba dahil olabilirler. Burada, milli özellikleri tüm saflığı, kahramanlığı, basitliği, milliyetçiliği ve cömertliğiyle göreceksiniz. Bu yüzden, bu huzurlu yalnızlıkta; kötülüklerin hüküm sürdüğü şehrin karışıklığından uzak yaşamak bir zevktir.”¹¹¹

¹¹⁰ Gustavo Correa, **El Simbolismo Religioso en las Novelas de Perez Galdos (Perez Galdos’un romanlarında Dini Semboller)**, Biblioteca Romanica Hispanica, Editorial Gredos, Madrid, 1962, s.37

¹¹¹ Galdos, a.g.e., s. 179

Madrid ise; Orbajosalılar için yozlaşmanın ve kıskançlığın merkezidir ve şehirdeki bu yozlaşmanın sebebi ise; burada yaşayan insanların dini yönden zayıf olmalarıdır. Doña Perfecta'nın düşman olarak gördüğü Pepe de, yozlaşmanın, kıskançlığın ve rekabetin yuvası olan Madrid'dendir; her şeyin uzlaşma ve iyi niyet olduğu bu huzurlu köşeden değil.

Orbajosa'lılar'ın gözünde köyleri yaşamak için en huzurlu ve ülkenin en verimli topraklarına sahip yerdir. Örneğin; Tio Licurgo, romanda; “Burası ülkenin en iyi topraklarıdır ve hiçbir yerde bulamayacağınız en iyi nohut burada yetişir.”¹¹² diyerek köylerinin en ünlü topraklara sahip olduğunu iddia eder.

Orbajosalılar; köylerinin bu olumlu yönleri yanında tarihiyle de çok özel bir yere sahip olduğunu iddia ederler. Pepe Rey'in arkeolog olan amcası Don Cayetano, yaptığı araştırmalarla köyünün tarihinin ne kadar eskiye dayandığını ve zaferlerle dolu olduğunu ortaya çıkarmaya çalışır. Don Cayetano, Kendisini Orbajosa'nın tarihini araştırmaya adanmış için çevresinde olup bitenden Madrid gibi gelişmiş şehirlerin durumundan habersizdir.

Orbajosa'nın en belirgin özelliği bazen olumlu bazen de olumsuz olarak gösterilen dini boyutudur. Özellikle Pepe Rey'in babası bu köyü, ruhun huzur bulması için çok uygun bir yer olarak tasvir eder:

“Ruhumuzu tamamlayıp iyi işler yapabilmek için ne harika bir yer! Orada her şey iyilik, dürüstlük; orada modern hayatın boğduğu azizler yeniden doğar; orada uyuyan inançlarımız uyanır ve kalbimiz yaşamak için delice çarpar, ruhumuzun derinliklerinden masum bir çığlık yükselir; yaşamak istiyorum”.¹¹³

¹¹² Galdós, a.g.e., s.74

¹¹³ Correa, a.g.e., s.40,41

Pepe Rey'in gözünde ise; Orbajosa ikiyüzlü, dar görüşlü, gelişime ve özgürlüğe açık olmayan insanlarla doludur. Orbajosa, dilencilerin toplandığı, merkezi koca bir çöplük olan bir mezar gibi tanıtılır. Evler; harap kıyafetler giymiş dilenci yüzlerine benzer ve nehir; şehri tam ortasından tenekeden sert bir kemer gibi sıkıca sarar. Pepe Rey, şehre girerken gördüklerini aşağıdaki satırlarda aktarır:

“Kerpiçten mütevazı kulübeleri sığınak haline getiren birkaç harabe duvar parçası; gelip geçenlerden sadaka isteyen aç ve solgun yüzler gibidir. Şehrin görüntüsünü renklendiren tek şey; şehri bir kemer gibi saran zavallı nehir ve gezerken insanı rahatlatan bahçeleriyle köydür.”¹¹⁴

Gustavo Correa, Pepe Rey'in şehir hakkında bu olumsuz izlenimini bize güzel bir benzetme ile açıklar. “Pepe Rey, şehre girerken sembolik olarak kendi yıkımını ve ölümünü hazırlayan mezara da girmiş oluyordu” der ve ekler:

“Orbajosa'yı şiirlerine konu eden şairler de Villarica, Valdeflores, Carrillo de los Lirio, Alamillos; ölümü ve terk edilmişliği çağrıştıran ağaçsız, bozkır yerlerden ibarettir diyerek şehrin olumsuz tasvirini yaparlar.”¹¹⁵

Fakat köylüler, Orbajosa'nın bozkır topraklardan ibaret olduğunu kabul etmek istemezler. Daha önce de belirttiğimiz gibi Tio Licurgo ve diğer köylüler, köylerinin neredeyse ülkenin en verimli topraklarına sahip olduğunu iddia ederler.

Orbajosa, zaman açısından ele alındığında, benzer bir bozulma görülür. Köy, hala kahraman ruhunu barındırır fakat soyluluk ve şövalyelik geleneğinin yerini askerlerin ve isyankarların devlete karşı yaptıkları savaşlar almıştır. Caballuco ve diğer radikallerin Madrid birliklerine karşı savaşı Araplar ve Hristiyanlar arasındaki tarihi paradigmayı yeniden yaratır. Doña Perfecta ve diğer köylülere göre: Pepe Rey bir

¹¹⁴ Galdos, a.g.e., s. 41

¹¹⁵ Gustavo Correa, a.g.e., s .41

“Arap kahraman” ve Madridliler de güçlü ve şeytani Arap ordusudur. Eserde, Doña Perfecta: “Bu Araplarla Hıristiyanların sorunudur... Düşmanımın yalnız bir kişi değil ne kadar büyük bir cemaat olduğunu görmüyor musun?”¹¹⁶ diyerek düşmanlığını açıkça dile getirir.

Orbajosalıların, Madrid’e karşı olan ayaklanması metropollerdeki yozlaşmaya karşı tanrının bir savaşı olarak temsil edilir. Savaş, böylece İncil ile bağlantılı bir boyut kazanır. Azizlere ve meleklerle karşı savaşçı tanrıyla eşleştirme yapılır: “Tanrı, melek ve aziz görünümünde ünlü savaşlarda yer aldı.”¹¹⁷

Orbajosa ve Madrid’in iki farklı kültürü temsil ettiğini; Orbajosa’nın reformlara şiddetle karşı duran kapalı bir yapı, Madrid’in ise taşranın bu gerici ve kapalı yapısının aksine modern bir yapıyı sahip olduğunu söyleyebiliriz. Tarihle iç içe geçmiş, eski şövalyelik hikayeleri, dini inanç ve geleneklerine sarılmış Orbajosa; reformcu ruhu ve şehir hayatının kaçınılmaz gelişimi ve özgürlüğünü yaşayan Madrid ile karşı karşıya kalmıştır.

4.2.4. AYDIN-YOBAZ

Eserde, aydın kesimi sembolize eden karakter Pepe Rey’dır. Galdós, Pepe Rey’i kendisiyle özdeşleştirmiş olabilir. Çünkü kendisi de özgürlükçü bir düşünce yapısına sahiptir.¹¹⁸

Stephen Gilman, **Galdós ve Avrupa Romanı** isimli kitabında; yazarın, Pepe Rey’e büyük İspanyol kahramanı Don Kişot’un birçok özelliğini verdiğini ifade eder. Yazarın Cervantes’e olan ilgisinden bahseder ve onu romanda modern Don Kişot olarak yansıttığını düşünür.¹¹⁹ Eserde Pepe Rey köydeki gerici fikirlere sahip kişileri

¹¹⁶ Galdós, a.g.e., s. 249

¹¹⁷ Galdós, a.g.e., s. 249

¹¹⁸ Elizalde, a.g.e., s.164

¹¹⁹Stephen Gilman, **Galdós and The European Novel:1867-1887**, Princeton University Press, Princeton, New Jersey,1981, s. 381

uyarmaya çalışması ve düzeni değiştirmek istemesinden dolayı Don Quijote'ye benzetilmektedir.

Pepe Rey, şehre ilk geldiği andan itibaren kötü giden birseyler olduğunu farketmişti. Köyün kilisesinin rahibi Don Inocencio kendisine şehri nasıl bulduğunu sorduğunda, şu sözleri söylemiştir:

“Şimdiye kadar gördüğüm kadarıyla, Orbajosa'da çalışabilecek yarım düzine büyük yatırım, ülkenin yenilenmesini yönlendirebilecek bir çift akıllı lider ve binlerce üretken el fena olmaz gibi geliyor bana. Köye girişimden bu evin kapısına kadar yüzden fazla dilenci gördüm. Büyük çoğunluğu sağlıklı ve hala sağlam olan adamlardı.”¹²⁰

Pepe Rey'in bu yorumuna karşı rahip Don Inocencio: Orbajosa'nın zavallı bir köy olmadığını, burada ülkenin en iyi sarmısağının üretildiğini ve köyde 20'den fazla zengin aile olduğunu söyler. Doña Perfecta ise daha önce köylerine, hükümetten seçim öncesi, terkedilmiş arazileri ziyaret için ya da katedrali ziyaret etmek için birçok kişinin geldiğini fakat bu kişilerin köylerini yerip köyün fakirliğinden yakınıp diğer bölgelerin güzelliklerini övmekten başka bir şey yapmadıklarını söyler. Onların köylerine bir fayda getirmediğini aksine şehrin ahlaksızlığını, kötülüğünü getireceğinden korkar ve bu yüzden bu kişileri şeytan olarak nitelendirir.

Pepe Rey ise; köyün acil olarak gelişmesi gerektiğini ve sosyal düzenin kurulması gerektiğini savunur. Ama, bu köyde bunu başarması çok zordur. Pepe Rey'in düzeni değiştirmek ve halkı aydınlatmak konusundaki çabaları, köydeki kişiler üzerinde hiç bir etki gösterememiştir. Çünkü halk, onu dinlemek bir tarafa onu, düşüncelerinden dolayı kendilerine düşman görmüşlerdir. Pepe Rey'in herşeyin bilimle açıklanabileceğini söyleyerek, halasının yakın arkadaşlarından olan Don Penitenciario ile yaptığı tartışmalar ona karşı ilk tepkilerin uyanmasına sebep oldu. Sonrasında ise; Pepe Rey'in ayin sırasında kiliseye gidip tablolara bakması onun ateist olduğunu düşünmelerine sebep oldu. Pepe Rey'e göre: “Artık ne Parnaso, ne

¹²⁰ Galdós, a.g.e., s. 98

Olimpo, ne de Campos Eliseos var. Cehenneme jeolojiden, gökyüzüne astronomi biliminden daha yakın olan yoktur. Dante'nin **İlahi Komedya**'sında bahsettiği 6.-7.katı gören Orta Çağ'daki hayalci mistikler de kalmamıştır"¹²¹ der ve herşeyin din ile ilişkilendirilmesine karşı çıkar. Doña Perfecta ve Don Inocencio onun bu sözleri karşısında şaşkına dönerler. Onlarsa herşeyin teoloji, kader, vahiy, azizler ve İncil aracılığıyla açıklanabileceğini düşünürler. Herşeyi kilise ve din olan Doña Perfecta, yeğeni Pepe Rey'in bu fikirleri ve çok fazla kitap okumasından dolayı aklını kaçırdığını düşünür: "Bu çocuk aklını kaybedecek Don Inocencio. Tanrı aşkına dikkatli olalım. Okumalarına bir sınır koyacağım."¹²² der.

Onlar, yaşadıkları yerde huzurlu, mutlu bir hayat sürdürdüklerini savunmaktadırlar. Köydekiler kiliseye giderek huzur bulmakta, dinin köylerinde bu kadar güçlü olması sayesinde, bu kadar huzurlu yaşayabildiklerini düşünmektedirler. Köylerinde ne bir hırsızlık ne de bir suç işlenmemektedir. Orbajosalılar için içki içmek, kulübe gitmek günahdır. Pepe Rey'in de kulübe gitmesi onu, köylülerin gözünde tam bir günahkar konumuna sokar. Köy halkı o kadar tutucudur ki, Pepe'nin her gece kulübe gittiğini söyleyerek Doña Perfecta'yı da kışkırtırlar.

İşte bütün bu kötülüklerden uzak durmak için dış dünyaya kendilerini kapatmışlardır; Madrid gibi büyük şehirlere benzeyip düzenlerinin değişmesini, Madrid halkı gibi yozlaşmayı istememektedirler. Bu sebeple Pepe Rey gibi kişilerin köylerinde yaşamasına dahi tahammülleri yoktur ki kızı Rosario ile evlenmesine de kesinlikle karşı çıkmıştır. Bunda, köydeki gerici kişilerin ve din adamlarının kışkırtmalarının da önemli etkisi olmuştur.

Roman boyunca devam eden bu uzlaşmazlık, olumlu anlamda hiçbir değişiklik göstermemiş aksine iki grup yani gelişim yanlısı aydın kesimi temsil eden Pepe Rey ve yeniliklere kapalı köy halkı arasındaki uçurum daha da büyümüştür.

¹²¹ Galdós, **Doña Perfecta**, s. 106

¹²² Galdós, **Doña Perfecta**, s. 140

4.3. ESERLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

4.3.1. ROMANDA YER VE MEKAN

Roman, İspanya’da, Orbajosa adında Madrid şehrine mesafe olarak yakın fakat yaşayış tarzı olarak tamamen uzak küçük bir şehirde geçmektedir. Kalabalıktan, ikiyüzlülüğten, hırsızlıktan uzak olmasıyla övünen fakat sosyal ve bilimsel her türlü gelişmeye yüzünü çevirmiş kendi kurallarıyla yaşayan bir halkı vardır. Eserde, Orbajosa halkının hırsızlıktan ve diğer kötü eylemlerden uzak durması, çok dindar olmalarıyla açıklanır. Orbajosa şehrinin din konusunda hassasiyeti, dini boyutu neredeyse eserin tamamında vurgulanmıştır.

Doña Perfecta romanında, olayların geçtiği yer olan Orbajosa şehrine ismi, her ne kadar sembolik olarak verildiyse de yerin isminin kullanımına fazlasıyla önem verilmiş ve sıkça adı geçmiştir. Eserde Orbajosa aracılığıyla İspanyol toplumu ve köylerinin durumu anlatılmak istenmiştir.

Eserde kullanılan mekan türü ise; “tutucu-dar” olarak tanımlanabilir. Romanın ana karakterlerinden Pepe Rey, Madrid gibi gelişmiş bir şehirden Orbajosa gibi dar görüşlü, kendisini gelişen dış dünyaya kapamış insanların yaşadığı küçük bir şehre gelince kendisini bir kapana kısılmış hisseder.

4.3.2.ROMANDA ZAMAN

Eser, 19.yüzyılda, 1876-1878 yılları arasında geçmektedir. 1876’da anayasanın da kabul edilmesiyle İspanya’da pek çok olumlu gelişme yaşandığı gibi bu gelişmelerin karşısında duran tutucu bir kesim de olmuştur. Yazar, eserinde bu dönem toplumda yaşanan siyasi, sosyal, dini problemleri ele almıştır.

4.5. ROMANDA KULLANILAN TEKNİK VE USLUP

4.5.1.ROMANDA TEKNİK

Galdós, gerçekçilik tekniğini kullanan son dönem yazarlar arasındadır. Galdós gibi İngiltere’de Dickens; Fransa’da Balzac, Flaubert, Zola; ve yüzyılın son çeyreğinde Rusya’da Tolstoy ve Dostoyevski de gerçekçilik tekniğini kullanan yazarlar arasındadır. Zola ve diğer Rus yazarlarla tanışan Galdós bu son dönem yazarların arasında yer alır.¹²³ Galdós gözlemlerinden faydalanarak yaptığı betimlemeler ve seçtiği konularla bize yaşadığı yüzyılı tanıtır.

Eserde yazar, Doña Perfecta’yı başkahraman olarak romanın odak noktasına yerleştirmiş ve Doña Perfecta’yı kendisine merkez alarak olay örgüsünü onun çevresinde kurmuştur. O, olayların merkez noktasıdır ve romanın ikinci önemli karakteri olan Pepe Rey’in davranışları bile onun kararlarına, tavırlarına bağlıdır.

Romanda zaman ve yer olgusuna çok önem verilmiştir. Olaylar dramatize edilmiş, bölümlerin çoğu da sahnelenebilecek gibi sunulmuştur. Bu sayede eser, tiyatro ve sinemaya aktarılmıştır.

Yazar, bu romanda, her şeyi bilen 3. kişi, karakterlerin duygu ve düşüncelerini bilip onları yönlendiren anlatıcıdır. Bu anlatıcıya aynı zamanda gözlemci de diyebiliriz.

Romanda yazarımızın kullandığı tekniklere değinecek olursak;

- Roman her bölümü hikayeye bağlantılı 32 bölümden oluşmaktadır.
- Realist eserlerin önemli bir özelliği olarak eserde, sıkça detaylı tasvirlerle rastlarız.
- Orbajosa, **Doña Perfecta** romanının geçtiği köyün adıdır. Hayali bir yerin bile bir adının olması yine realist romanlarda görülen bir tekniktir.

¹²³ Elizalde, a.g.e., s.27

- Yazarın, isimlerin anlamlarını ironi yaparak kullanması da romanda karşılaşılabileceğimiz teknikler arasındadır. Mesela; Doña Perfecta-Bayan mükemmel, Inocencio-masum, Pepe Rey'i istasyondan alıp ona Don Kişot'un yaveri gibi eşlik eden Tio Licurgo-adil gibi karakterlerine zıt anlamlar taşıyan isimlere sahiptirler.
- Galdós'un romanda kullandığı teknikler arasında rüya tekniğini de rastlarız. Bu teknik vasıtasıyla kahramanların duyguları ve hikayenin devamında nelerle karşılaşacağımız konusunda bilgi sahibi oluruz. Mesela 24. Bölümde Rosario rüyasında Doña Perfecta, Don Inocencio, El tio Licurgo ve Caballuco'yu görür. Bu rüya, Rosario'nun annesinin arkadaşları ve Pepe Rey arasındaki çekişmeden duyduğu rahatsızlığın yansımasıdır. Galdós, bu rüya tekniğini **Angel Guerra**, **Tormento** ve **Misericordia** gibi daha sonra yazacağı romanlarda daha gelişmiş olarak kullanmıştır.¹²⁴
- Galdós eserinde romantizm öğelerine de sıkça yer vermiştir. En çok kullandığı romantizm öğelerinden biri de karanlıktır.¹²⁵ Romanda gecenin karanlığı karakterlerin kaygılarını yansıtır. Romanda geçen bazı benzetmeler bize Becquer'in romantizmini anımsatır. Rosario kendisini öldüren bir yılan olduğunu dile getirir: "İçimde beni öldüren, kalbimi zehirleyen bir yılan var."¹²⁶
- Galdós karanlık öğesini kullandığı gibi sık sık hayvan öğesini de kullanır. Mesela; Caballuco'nun takma adı centaurodur (yarı at yarı insan). Pepe, Caballuco'ya hayvan diye seslenir. Yazar, Doña Perfecta ve Maria Remedios'u sinsiliklerinden ötürü yılanla benzetir. Pepe Rey'in Rosario'yu kaçırma planını Doña Perfecta'ya anlattığında, Doña Perfecta çok sinirlenir ve yazar onları "İki kadın merdivenleri iki yılan gibi" inerler diyerek yılanla

¹²⁴ Elizalde, a.g.e., s.160-161

¹²⁵ Elizalde, a.g.e., s.158

¹²⁶ Galdos, a.g.e., s. 240

benzetir ve bu esnada Doña Perfecta'nın öfkesi gözlerinden okunmaktadır. Onu da bu öfkeli, kin dolu bakışlarından ötürü kedi benzetmesi yapar: “Kedi gibi hınçla doluydu.”.

- Galdós eserde Carnavalesco¹²⁷ tarzını kullanmıştır. Romanın sonunda “iyi görünen insanlar aslında iyi değiller”¹²⁸ sözü bu kullanıma bir örnektir.

4.5.2.ROMANDA DİL VE ÜSLUP

Yazarın eserde kullandığı üslubu ve dili sade ve anlaşılırdır. Döneminin önemli eleştirmenlerinden olan Menendez Pelayo, Galdós'un üslubunun onun karakterinin bir yansıması olduğunu düşünür ve “Onun üslubu, karakterinde olduğu gibi gösterişsizdir, abartıdan kaçır” sözleriyle onun sade bir üslubu olduğunu dile getirir.¹²⁹ Emilia Pardo Bazán ise aşağıdaki yorumuyla Galdós'u över:

“O çok zarif, özgün, yapmacıklıktan uzak ve sade bir dil kullanır. Kelime hazinesi oldukça geniş, hiperbolelerden ve abartıdan uzak durur.”¹³⁰

Eserde yazar kullandığı diyaloglar aracılığıyla karakterlerinin doğallıktan uzaklaşmamasına katkıda bulunmuştur. Mesela; Pepe, Doña Perfecta, Don Cayetano gibi karakterleri kibar bir dil kullanırken Caballuco gibi karakterleri de kaba ve günlük bir dil kullanır.

¹²⁷ Carnavalesco tekniği iyi görünen bir kişiliğin sonunda iyi olmadığının anlaşılmasıdır.

¹²⁸ Galdós, a.g.e., s. 295

¹²⁹ Elizalde, a.g.e., s. 49

¹³⁰ Elizalde, a.g.e., s. 49

Diğer taraftan, Alicia G. Andreu romanda diyalogların kullanılmasını bir avantaj olarak değil bir eksiklik olarak görür. Ona göre; diyaloglar yazıyı belli bir noktada sınırlar, okuyucuya özgür düşünme fırsatı vermez ve diğer bölümlerle olan bağlantısını anlamamızı zorlaştırır.¹³¹

Doña Perfecta gerçekçi bir roman olmasından dolayı eserde detaylı tasvirlerle rastlarız. Orbajosa'yı anlatırken yaptığı "harap olmuş duvarlar... aç kansız yüzler gibi" . "Zavallı nehir tenekeden bir kemer gibi" tasvirler Orbajosa'nın gözümüzde harap bir yer olarak canlanmasına sebep olur.

Eserde çeşitli düşünürlerden ve yazarlardan alıntılar yapıldığını görürüz. Don Inocencio'nun Horacio ve Virgilio'dan yaptığı alıntılar, centauro dedikleri yarı insan yarı at şeklindeki mitolojik kahramanı kullanması geçmiş dönemlere atıfta bulunulan bölümlerdendir.¹³²

Romanda, atasözleri ve deyimlerin kullanımı da dikkat çekmektedir. Bunu, Sister Eleanor O'Kane de Doña Perfecta romanında halk dilinin kullanımıyla ilgili yazdığı makalesinde doğrular: Galdós'un ilk romanlarının hemen hepsinde atasözü ve deyimler kullanılır. Romanda sadece Tio Licurgo değil, Maria Remedios, Caballuco, Don Inocencio, Don Cayetano, Doña Perfecta hatta Pepe Rey ve arkadaşı Albay Pinzón bile özdeyişleri kullanmıştır. Yine Sister Eleanor O'Kane yazarın bu tekniği kullanırken Cervantes'i kendisine örnek aldığını ve bu eserin Galdós'un roman tekniğinde yapı taşlarından birisi olduğunu ifade eder.¹³³

¹³¹ Alicia G. Andreu, *Modelos Dialógicos en Galdós,(Galdós'da Diyalog Modelleri)*, 1989,(çevrimiçi) www.cervantesvirtual.com, 15 Haziran 2009

¹³² Stephen Gilman, a.g.e., s. 382

¹³³ Sister Eleanor O'Kane, "A Note on the Lengua Popular of Doña Perfecta (Doña Perfecta'nın dili üzerine bir not)", *Anales Galdosianos, Publicaciones Periódicas*, 19. yıl, 1976, (çevrimiçi) <http://www.cervantesvirtual.com>

5.DOÑA PERFECTA ROMANINDA KADIN KARAKTERLER

Bénito Perez Galdós, 98 kuşağı yazarları gibi İspanya'nın her bölgesini defalarca gezmiş, seyahat ettiği bölgelerdeki halkı gözlemlemiştir. Bunun yanında Galdós, İngiltere'den İtalya'ya bütün Avrupa'yı gezmiştir. Fakat romanlarında geçen karakterlerde Memorias isimli gezi makaleleri dışında Avrupa seyahatlerinin izlerine, yabancı karakterlere rastlayamayız. O, genellikle kendi halkını ve onların sorunlarını yansıtmayı tercih etmiştir.¹³⁴ Galdós, bu romanında da, yer olarak İspanya'nın bir kasabasını seçmiş ve buradaki bağınaz kişilerin yaşayış tarzlarını, düşünce yapılarını bize sunmuştur.

Romanda, yazar karakterlerini gerçeğe yakın ve başarıyla tasvir etmiştir. Hurtado ve Palencia da, yazarın en önemli hünerinin; karakterlerinin tasvirindeki başarısı olduğunu ifade eder:

“ Onun en önemli hüneri; karakterlerinin süslenmesinde ve mekan tasvirlerinde(özellikle orta ve alt sınıfın bulunduğu) olağanüstü gözlemlerinin gücüdür. Onun en karakteristik tipleri ise; gelişimi, ışığı ve nezaketi temsil eden sempatik Pepe Rey (genç mühendis)ve diğer karakteristik tipi ise; karanlığın sembolü olan (rahip) antipatik tiptir. Her ikisi de Doña Perfecta romanında hayranlık yaratacak kadar güzel işlenmiş zıt karakterlerdir. ”¹³⁵

Romanda çok fazla karakter vardır. Montesinos da, Galdós'un hiçbir romanında Doña Perfecta'daki kadar fazla karakter kullanılmadığını belirtir. Ve bunu, onun roman tekniğinde bir gelişim olarak ifade eder. Her bir karakterinden detaylı olarak

¹³⁴ Elizalde, Ignacio, *P. Galdós y su novelística (P. Galdós ve Romancılığı)*, Universidad de Deusto, Bilbao, 1988, s. 12

¹³⁵ Juan y J. de la Serna Hurtado - Ángel González Palencia, *Historia de la Literatura Española (İspanyol Edebiyat Tarihi)*, Madrid, 1925, s.1020

bahseder. Belki de en az ikna edici olan tasvirleri Pepe Rey ve Rosario'nunkilerdir.¹³⁶

Çalışmamızda romanda geçen kadın karakterler vasıtasıyla dönemin kadınının durumunu yansıtmayı amaçladığımız için romanda geçen erkek karakterlere yer vermeyeceğiz.

Romandaki kadın karakterlerimiz romanın olay örgüsünde daima yerini bulan, olayların gidişatını etkileyen en önemli karakterlerdir. Bu karakterlerin asıl önemi Galdós'un bu karakterleri özellikle de Doña Perfecta'yı eserde ele aldığı konu olan "dini fanatizm ve hoşgörüsüzlüğün" olumsuz etkilerini yansıtabilmek için yaratmış olmasıdır. Romanda işlenen kadın karakterler, dinine bağlı, kilisenin dönemin kadınına dayattığı ev hanımı ve annelik görevini yerine getiren, ömürleri kiliseyle ev arasında geçen eğitimsiz kadınlardır. Eserde adını veren baş kahraman Doña Perfecta ve kilisenin rahibinin kardeşi olan Maria Remedios eğitim alamamış olmasından hiç rahatsız olmazlar çünkü o dönemde kadınların eğitim almaması normal bir durumdur. O dönemde esas olan kadınların dinine bağlı iyi eş, iyi ev hanımı ve iyi anne olmalarıydı. Bu sebeple Doña Perfecta ve Maria Remedios kendilerini mükemmel kadınlar olarak görürler.

Eserde Doña Perfecta'nın sofuluğu ve çevresindeki sofu kişilerin düşüncelerine verdiği önem, mantığının ve gerçek dindar bir kişide bulunması gereken vicdanının önüne geçer ve romanı trajediyle sonlandıran olaylar dizisi kurulur. Iris M. Zavala *Romanticismo y Realismo* isimli kitabının Galdos ve halkı başlıklı bölümünde;

"Doña Perfecta romanı, ana karakteri olan Doña Perfecta'nın körü körüne bağlı olduğu fanatik dini duygularından ötürü diğer karakterleri kurban ettiğini gösteren bir tez romanıdır."¹³⁷

¹³⁶ Elizalde, a.g.e., s. 161

¹³⁷ Iris, M. Zavala, *Romanticismo y Realismo (Romatizm ve Gerçekçilik)*, Editorial Critica, Barcelona, 1982, s. 489

sözleriyle Doña Perfecta'nın zalimliğinden bahseder ve bu, bir bakıma Galdós'un tezini romanda başarıyla yansıttığının da bir göstergesidir.

Romanda işlenen kadın karakterler Galdós'un işlediği kadın karakter tipine uygun ne istediğini bilen, güçlü kadınlardır. Çalışmamızın bu bölümünde, romanın kadın karakterleri olarak romana ismini veren dini fanatikliği ve dominantlığıyla romanı yönlendiren Doña Perfecta'yı, itaatkarlığı ve dindarlığıyla kızı Rosario'yu, dindarlık ve annelik yönüyle ön plana çıkan Maria Remedios'u, hafifmeşrep olarak görülen Troyas kızlarını detaylı olarak incelemeye çalışacağız.

5.1.DOÑA PERFECTA

Resim 11- Alejandro Galindo'nun yönetmenliğini, başrolünü ise Dolores del Río'nun üstlendiği **Doña Perfecta** romanından uyarlanan Meksika yapımı filmin kapak resmidir. (1950)

Resim 12-Yukarıda bahsi geçen filmin afişidir.

Doña Perfecta esere adını veren, eserin en önemli ve en olumsuz karakteridir. Doña Perfecta mükemmel bir kilise insanı figürüdür.¹³⁸ Yazar, romanında liberal bir kiliseyi savunmuş, dini fanatikliğin karşısında durmuştur ve bu tezi savunmak için de

¹³⁸ Patricia McDermott, **Dona Perfecta**, (çevrimiçi) www.cervantesvirtual.com

dini fanatikliğin, hoşgörüsüzlüğün sembolü olarak Doña Perfecta karakterini yaratmıştır.

Doña Perfecta, kilisenin dönemin kadınından beklediği iyi anne, iyi eş, iyi ev hanımı üçlüsünü karşılayan güçlü ve çok dindar bir kadındır. Zaten o dönemde dinine bağlı olmayan bir kadının annelik, ev hanımlığı gibi görevlerini de iyi bir şekilde yerine getiremeyeceği düşünülür, eşine bağlı olan kadının Tanrı'ya da bağlı olduğu varsayıldı.

Eserde Doña Perfecta'nın dinine bağlı oluşundan dolayı kilise ve ev arasında geçen çok kapalı bir hayatı vardı. Burada, tezimizin din ve kadın başlıklı bölümünde ifade ettiğimiz 19. yüzyıl kadınlarına dayatılmış "kilise-mutfak-çocuk"tan oluşan 3K formülünü hatırlarız (bkz. s.24). Eserde onun bu durumu, kendisine sümüklüböceğinkine benzer bir kabuk oluşturduğu şeklinde bir benzetme yapılarak ifade edilir:

" Alışkanlıkları ve yaşam tarzıyla kendisine sümüklü böceğinkine benzer hissiz, taş gibi bir kabuk oluşturmuştur." ¹³⁹

Doña Perfecta eserde en çok tasviri yapılan karakterdir. Galdós, Doña Perfecta karakterinin gücünü yansıtabilmek için onun tasvirine çok önem verir. Casaldüero'ya göre, Galdós, Dona Perfecta karakterine o kadar yoğunlaşmıştır ki Pepe Rey karakteri önemini kaybedene kadar bu durumun farkına bile varmamıştır. Ayrıca, Doña Perfecta'nın tasvirinin başarıyla yapıldığını ve onun tapılacak bir abide gibi gösterildiğini sözlerine ekler. ¹⁴⁰

¹³⁹ Galdós, a.e. , s. 282

¹⁴⁰ Joaquin Casaldüero, *La Vida y Obra de Galdós (Galdós'un Hayatı ve Eserleri-1843-1920)*, Biblioteca Romanica Hispanica, Editorial Gredos, Madrid, s. 64

Eserde en çok tasviri yapılan kişi olmasına rağmen 31. bölüme kadar Doña Perfecta'nın tasviri ile karşılaşmıyoruz. Eserde yazar, Doña Perfecta'yı aşağıdaki sözlerle tanıtmıştır:

“ Doña Perfecta çok güzeldi, halen güzel demek daha doğru olur. Köy hayatı, modadan nefret edip modayı takip etmemesi ve kendisine hiç bakmaması bu güzelliğinin ışıldamasını engelliyordu. Büyük, siyah gözleri; ince burnu; geniş ve ince alnı vardı. Yüzündeki sert ve kibirli ifade onu çok antipatik gösteriyordu. Çok dominant bir karakteri, yıkılmayan gelenekleri vardı. Bunun yanında yardımseverliğiyle de halkın saygısını kazanmıştı.”¹⁴¹

Eserde yazarın tasvir ettiği gibi Doña Perfecta yardımseverliği ve dindarlığı sebebiyle köy halkının saygısını ve hayranlığını kazanmış bir bayandır. Eserde Troyas kızlarının¹⁴² Doña Perfecta hakkında söyledikleri onun ne kadar sevildiğinin göstergesidir. Troyas kızları Doña Perfecta için:

“ _ O, Orbajosa'da hakkında kötü konuşulmayan tek kişidir.
_ Herkes ona saygı duyar.
_ Herkes ona hayrandır.”

sözleriyle hayranlıklarını dile getirirler.¹⁴³

Yardımseverliğinin yanında onun dominant karakteri en belirgin özelliklerindendir. Doña Perfecta, çevresindekilerin kendisine itaat etmesini bekler. Romanda pek çok kez kızı Rosario'ya, yanında çalışanlara emir verdiği görülür. Bir keresinde Doña Perfecta, kızı Rosario, yeğeni Pepe Rey ve kardeşi Don Cayetano ile sohbet ederken konuşulandan hoşlanmaz ve kızına

¹⁴¹Galdós, a.e. , s.281-282

¹⁴² Orbajosa'da yaşayan bir ailenin 3 genç kızı.

¹⁴³ Galdós, a.e. , s. 160

“yatmaya git”¹⁴⁴ diyerek ona küçük bir kız çocuğuymuşçasına emir verir.

Yine yeğeni Pepe Rey, kızı Rosario’ya olan aşkını kendisine itiraf edip kızıyla evlenmek istediğini söylediğinde, duyduklarına katlanamaz ve Pepe Rey’e susmasını emreder ve “herşeyi ayaklar altına alıyorsun. Senin bir barbar, bir vahşi olduğun görülüyor”¹⁴⁵ sözleriyle hakaret etmekten de kaçınmaz.

Yazar, onu çevresindeki insanlara karşı bu sert tavırlarından ötürü bir komutana benzetir ve “ ... onlara ordusunun sevgili askerleriymiş gibi baktı”¹⁴⁶.der.

Eserde Doña Perfecta’nın aile hayatı, eşiyle olan ilişkisi çok fazla anlatılmaz. Hayatı kumar ve kadınlardan ibaret olan eşi; kumar tutkusundan dolayı çok fazla borç bırakarak vefat etmiştir. Eşinin ölümünden sonra Doña Perfecta’nın abisi kız kardeşine Madrid’den Orbajosa’ya taşınmalarını önerir. Ve böylece Doña Perfecta’nın yalnız yaşam mücadelesi başlar.

Doña Perfecta kendisine destek olan abisinin oğlu Pepe Rey’i kızı Rosario ile evlendirme isteğini kabul eder. Doña Perfecta kızının Orbajosa’dan olmayan yeğeni Pepe Rey ile evlenmesini gönülden istemez fakat hem kardeşine olan vefa borcu hem de mirasının bölünmemesi için böyle bir karar alır. Köye geldiğinde de Pepe’yi güler yüzle karşılayarak ikiyüzlü bir tavır sergiler.

Ignacio Elizalde’nin **Galdós ve Romancılığı** isimli kitabında belirttiği gibi Doña Perfecta’nın yeğeni ile ilişkisi içinde pek çok çelişki barındırmaktadır. Yeğeni Orbajosa’ya gelmeden evvel onun liberal fikirleri hakkında hiçbir fikri yok muydu? Ve Don Inocencio, Doña Perfecta’nın üzerindeki etkisi bu kadar

¹⁴⁴ Galdós, a.e. , s.140

¹⁴⁵ Galdós, a.e. , s. 209

¹⁴⁶ Galdós, a.e., s. 176

fazlayken nasıl oldu da Pepe Rey'in gelişini engelleyemedi? Eğer yeğenini, Rosario ile evlendirmeye kararlıysa neden Doña Perfecta'ya bu düğünü teklif etmedi gibi sorular cevapsız kalmıştır.¹⁴⁷

Yeğeni köye geldiğinde onu samimi ve güler yüzle karşılayan Doña Perfecta, Don Inocencio'nun sert ironilerine karşı Pepe Rey'in verdiği zekice cevaplar ve özgürlükçü fikirleri karşısında tedirgin olur. Buna rağmen ikiyüzlü davranmaya devam ederek ona karşı samimi tavrını devam ettirir. Ancak, Doña Perfecta Pepe Rey'in katedral ziyaretlerindeki tavırlarından köylülerin rahatsız olduğunu öğrenince, yeğenini uyarır.

Doña Perfecta'nın bu tavrı çevresindeki sofu kişilerin fikirlerini ne kadar önemseydiğini gösterir. Pepe Rey Doña Perfecta'ya evlenmek istediğini söylediğinde buna kesinlikle karşı çıkan Doña Perfecta, Pepe Rey'e: "Ahmak, sen ve onun dışında başka bir dünya yok mu? Aile, toplum, bilinç, Tanrı yok mu?"¹⁴⁸ diye sorarak Pepe Rey'i de kendi isteklerini değil çevresindeki kişileri, değerleri ön planda tutmaya zorlar.

Doña Perfecta'nın çevresindekilerin fikirlerine verdiği önemi gösteren bir örnek de Doña Perfecta ve Don Inocencio'nun Pepe Rey'e Troyaslar'ın evine gitmemesini önerdikleri sözlerdir.

19. yüzyılda kadının yegane mesleği ev hanımlığı ve annelik olarak görüldüğü için Doña Perfecta da, 19. yüzyılda yaşamış bir kadın olarak eğitim görememiş ve ona sosyal statü kazandıracak bir meslek sahibi olamamıştır. Yaşadığı kasabada ona statü kazandıran tek şey dinine bağlı iyi bir eş ve anne olmasıydı. Dönemin kadınına dayatılan iyi annelik, eşe itaat ve dine bağlılık Doña Perfecta karakterimizde açıkça gördüğümüz özelliklerin başında gelir.

¹⁴⁷ Elizalde, a.g.e., s. 162

¹⁴⁸ Galdós, a.g.e., s. 207

Dini inançları çok güçlü olan Doña Perfecta evin dışında geçirdiği tüm zamanını kiliseye adar. Yazar, eserde, Doña Perfecta'nın kiliseye gitmeyi bir alışkanlık haline getirdiğini belirtir:

“ Pepe Rey yemek odasına gitti. Orada her sabah gitmeyi alışkanlık haline getirdiği kiliseden yeni dönen halasıyla karşılaştı.”¹⁴⁹

Pepe Rey'in okuduğu bilimsel kitapların dini hiçe saydığı düşüncesiyle yeğeninin çok fazla kitap okumasına karşıdır. Kardeşi Don Cayetano'nun kitaplarla dolu odasına da sadece temizlik yapmak için girer ve kitapların yerlerini bile oynatmadan çıkar.¹⁵⁰

Doña Perfecta yeğeninin okumasına karşı çıktığı gibi sanata da hoşgörüsü yoktur. Köylüler Pepe Rey'i kilisede heykellere bakarken gördüklerini kendisine söylediklerinde Pepe Rey ile aralarında bir tartışma başlar. Pepe Rey halasından sanatçılara saygı göstermesini bekler: “Bayan Doña Perfecta, sanatçılara karşı hoşgörülü olmanız gerekir”.¹⁵¹

Doña Perfecta da:

“ Ben onlardan çok fazla tanıdım. ... Bay Jose, bir sanatçı ya da kilisemizi son taşına kadar alıp müzelerine götüren İngilizler'in gezdiği gibi gezdi.”¹⁵²

¹⁴⁹ Galdós, a.g.e., s. 200

¹⁵⁰ Galdós, a.g.e., s. 102

¹⁵¹ Galdós, a.g.e., s. 128

¹⁵² Galdós, a.e., s. 128

ifadesiyle yeğeninin kiliseye ibadet amaçlı gitmeyip bir sanatçı ya da turist gibi kiliseyi gezmesini eleştirir.

Bunun yanında; Doña Perfecta, Pepe Rey'in ve ona göre diğer inanmayanların her olayı bilimle ilişkilendiren açıklamalar yapmasını da yadırgıyordu. Pepe Rey ile arasında geçen bir diyalog da konuyla ilgili aşağıdaki sözleri sarf eder:

“Sen matematikçisin. Sadece olup biteni görüyorsun sebebini değil. Tanrı'ya inanmayanlar sebepleri görmezler. Tanrı, dünyanın başlıca sebebidir. Onu tanımayanlar senin gibi boşuna yorum yaparlar. Mesela; ...”¹⁵³

Doña Perfecta ile yeğeni arasındaki gerginliği tepe noktasına taşıyan konu; kızı ile evlenme kararlarını açıklaması olur. Doña Perfecta, buna açıkça karşı çıkar. Kendisine karşı çıkanları, çete, canavar, zavallı, vahşi olarak adlandırdığı gibi Pepe'yi de saygısız bir ataist olarak nitelendirir.

Doña Perfecta, daima herşeyin kendi istekleri doğrultusunda gerçekleşmesine o kadar alışmıştır ki kızının Pepe ile yapacağı evliliği engellemek için elinden geleni yapar. Eserde Doña Perfecta'nın kendi eşiyle olan ilişkisiyle ilgili pek fazla bilgiye yer verilmemiştir. Onun için önemli olan aşk, sevgi değil; gelenekleridir. Bu görüşleri nedeni ile hikaye Doña Perfecta'nın Pepe Rey'i öldürtmesi ile son bulur.

Pepe Rey'in ölümüyle kızı Rosario da aklını kaybeder. Doña Perfecta, kızının bu durumuna çok üzülür. Don Cayetano, 23 Aralık'ta Madrid'deki bir arkadaşına yazdığı mektupta Doña Perfecta'nın durumunu şöyle anlatır:

¹⁵³ Galdós, a.e., s. 205

“ Ciddi bir şekilde iştahını kaybetti. ... Bu ev meleksi iyiliği ve tebessümüyle eve neşe veren Rosario’nun yokluğunda çok hüzünlü. Şimdi, üstümüzde kara bir bulut var gibi. Zavallı Perfecta, her defasında daha da kararan, karardıkça da kendisini sarartan bu buluttan çok nadir bahsediyor. Zavallı anne acısını din ile teskin ediyor. Neredeyse her gününü kilisede geçiriyor.”¹⁵⁴

Burada, dinin Doña Perfecta için önemini bir kez daha görüyoruz. Bir heykel gibi dimdik duran Doña Perfecta karakteri, roman boyunca sergilediği olumsuz davranışları ve en son yaptığı geri dönüşü olmayan hatayla aslında hiç de adı gibi mükemmel olmadığını bize gösterir. Burada yazarın yarattığı karakter ve verdiği isim arasında kurmuş olduğu ters bağlantıyla ne kadar başarılı bir ironi yaptığını anlarız ve aslında eserin ne kadar çarpıcı bir başlığı olduğunu düşünürüz.

Eserin 33. ve son bölümünde yazar: “ Bu bitti. Şimdi iyi görünen kişilerin aslında öyle olmadıklarını söyleyebiliriz”¹⁵⁵ diyerek karakterlerinin bizi şaşırtacağını düşündüğünün ipuçlarını da bize vermiş olur.

5.2.ROSARIO

¹⁵⁴ Galdós, a.e., s. 295

¹⁵⁵ Galdós, a.e. , s. 295

Resim 13- İncelediğimiz eserden uyarlanmış filmde bir sahne; Rosairo-Pepe Rey ve Doña Perfecta

Romanın en önemli ikinci kadın karakteridir ve en olumlu kişilerindendir. Romanın baş kahramanı olan Doña Perfecta'nın kızıdır. Kapalı bir dünyada, geleneklerine bağlı, iyi bir eğitim alamamış fakat saygın bir aileden gelen bir genç kızdır.

Rosario'nun dış görünüşü eserde aşağıdaki sözlerle tasvir edilmiştir:

“... zayıf, narin bir vücudu, şairlerin kahramanlarını benzeteceği türden ince ve duru bir yüzü ve mütevazi bir duruşu vardı. Çok güzel olduğunu söyleyemeyiz. Onun asıl güzelliği ruhunun derinliklerindeki temizliğin yansımasıdır. Bu güzellik mağaraların ya da denizinki gibi ürkütücü bir derinlik değil, sakın ve temiz bir nehrinki gibidir.”¹⁵⁶

Eserde Rosario'nun karakterleriyle ilgili çok olumlu benzetmeler yapılmıştır. Pepe Rey 28. bölümde, babası Don Juan Rey'e yazdığı mektupta babasına Rosario'yu bir

¹⁵⁶ Galdós, a.e., s.92,93

melek olarak tanıtır ve kendisinden bilmediği pek çok şeyi öğrendiğini dile getirir.¹⁵⁷ Yine Pepe Rey Rosario'ya aşkını ilan ederken; “ Sen bir meleksin. Ruhunun ışığı yüzünü aydınlatıyor”¹⁵⁸ diyerek onu bir melek gibi gördüğünü yineler.

Romanın başında Galdós'un nadir olarak işlediği güçsüz kadın tiplerinden gibi görünse de hikayenin sonunda Rosario'nun annesine baş kaldırdığını görürüz. Patricia McDermott da Rosario'nun genç İspanya'yı sembolize eden bir figür olduğunu ve aynı zamanda tipik gelenekçi bir genç kızı temsil ettiğini ifade eder.¹⁵⁹

Rosario'nun hayatı tıpkı annesininki gibi kilise ve ev arasında geçmektedir. Maalesef o da annesi ve dönemin diğer kadınları gibi eğitim alıp bir meslek sahibi olamamıştır ve eksik kalan eğitimi onda kanayan bir yaradır. Sırf bu sebepten kendisini Pepe Rey'e layık görmez ve bundan duyduğu rahatsızlığı şu sözlerle yansıtır:

“Ben bir köylüyüm, doğru düzgün konuşmayı bile bilmem. Ne fransızca bilirim, ne şık giyinirim ne de piyano çalmayı bilirim.”¹⁶⁰

Annesine ve geleneklere olan bağlılığı o kadar derindir ki; evleneceği kişiyi bile annesinin seçmesine izin vermektedir. Annesi, abisinin iseği üzerine, onun yeğeni Pepe Rey ile evlenmesini böylelikle de ailesinin mirasının bölünmemesini istemektedir.

Rosairo çevresinde olup biteni objektif olarak yorumlayabilecek kadar akıllı ve mantıklı bir kızdır. Annesinin kendisini olumsuz yönde etkilemesine rağmen O,

¹⁵⁷ Galdós, a.e., s.274

¹⁵⁸ Galdós, a.e., 118

¹⁵⁹ Patricia McDermott, **Doña Perfecta**, (çevrimiçi) www.cervantesvirtual.com, 20.05.2010

¹⁶⁰ Galdós, a.g.e., s.115

Pepe'nin Orbajosa'ya ait olmadığı için fikir ayrılıkları yaşadığını anlar. Konuyla ilgili, Pepe Rey ile arasında geçen diyalog şöyledir:

- Bilmiyorum iyi açıklayabildim mi kuzenim. Ne burada yaşayan insanlara ne de onun söylediklerine alışman kolay değil.”
- Hayır, sanırım yanılıyorsun.
- Sen nazik, bilgili insanların olduğu bir dünyadan geliyorsun. Kendimi iyi ifade etmiyor olabilirim. Demek istiyorum ki, sen elit yaşamaya alışkınsın, çok şey biliyorsun. Burada senin ihtiyacın olan şey yok; ne nezaket ne de bilgili insanlar var. Her şey basit Pepe. Sıkılacaksın, çok sıkılacaksın ve sonunda burayı terk edeceksin.

161

Pepe Rey ise; geldiği için pişman olmadığını söyler. O, kasabaya gelip Rosario'yu tanıdığı için çok mutludur ve ona olan aşkı her geçen gün artmaktadır. Ancak yeğeni Pepe Rey'i bir ataist olarak gören Doña Perfecta kızının Pepe Rey ile evlenmesine karşı çıkmaktadır. Doña Perfecta'nın Pepe Rey'e bu şekilde cephe almasında kilisenin rahibi Don Inocencio'nun, Maria Remedios'un ve köydeki diğer gericilerin etkisi büyüktür. Örneğin, kilisedeki bir ayin sırasında Pepe Rey'i tablolara bakarken gören köylüler durumu hemen Doña Perfecta'ya aktarırlar. Zaten Pepe Rey ile ilgili olumsuz düşüncelere sahip olan Doña Perfecta, duyduklarının da etkisiyle Pepe Rey'in kızını görmesini tamamen yasaklar. Pepe Rey'i artık göremeyen Rosario yaşadığı acıdan hasta düşer. Pepe Rey, Don Cayetano'ya Rosario'nun annesi tarafından odasına kapatıldığını bildirir. Don Cayetano da aile de genetik olan akıl hastalığına Rosario'nun da yakalanmasından korktuğunu Pepe Rey'e söyler.¹⁶²

Rosario'nun odasına kapatılması, kapatılmadan önce de hiçbir aktivitesi olmadan sadece kiliseye gitmesi Fransız gerçekçi yazar Gustave Flaubert'in 19. yüzyıl kadını anlatığı **Madame Bovary** isimli eserinin ana kadın karakteri Madam Bovary'nin evde hapsedilmişlik duygusunu anımsatır. Bu dönemde kadın ister

¹⁶¹ Galdós, a.g.e., s.114

¹⁶² Galdós, a.g.e., s. 177

Avrupa’da ister dünyanın herhangi bir başka ülkesinde yaşasın maalesef bu şekilde kapalı bir yaşam sürmek zorunda kalmıştır. Kadınların içinde bulunduğu bu durum dönemin yazarlarını etkilemiş ve eserlerine yansımıştır.

Ayrıca, Rosario’nun tanımadığı birisiyle evlendirilmesi karşısındaki suskunluğu ve odasına kapatılması bize Fray Luis de León’un **La Perfecta Casada-Mükemmel Evli Bayan** isimli kitabındaki şu satırlarını anımsatır:

“ Erkekler dış dünyaya açılmak ve konuşmak; kadınlar ise, hapsedilmek ve gizlenmek için yaratılmıştır.”

Tezimizin “aşk” başlıklı bölümünde atıfta bulunduğumuz Carmen Serven’in “Kadının doğuştan zayıf, babası ya da eşi, bir erkek tarafından korunmalıdır” ifadesi Rosario da yerini bulmaktadır. Çünkü Rosario, Pepe Rey’i gözünde tanrılaştırmış ve kendisini onun kanatlarının altında güvende hissetmektedir.

Dönemin kadınlarında bulunması gerekli görülen en önemli hususlardan olan “eşe itaat” Rosario’nun karakterinde görülmektedir. Pepe Rey babasına “ Rosario’nun kendisine gözü kapalı itaat ettiğini ”¹⁶³ anlatır. O dönemde eşe itaat, Tanrı’ya itaatle eş değerde görülmekteydi. Dinine bağlı bir genç kız olan Rosario da annesinin verdiği dini eğitimle bu öğretileri kendiliğinden benimsemiştir.

Rosario romanın başında annesinin sözünden çıkmayan itaatkar bir genç kız olarak tanıtılırken ki sırf annesi uygun görüyor diye hiç tanımadığı kuzeniyle bile evlenmeye razı olmuşken, Pepe’ye olan aşkı sebebiyle ve Pepe Rey’in haksız yere suçlandığını düşünmeye başladığı için Pepe Rey ile kaçmaya karar verir. Pepe Rey’e babasına yazdığı mektupta Rosario’nun karakterinin ne kadar güçlü olduğunu “

¹⁶³ Galdós, a.g.e., s. 227

Rosario, bütün acılarının karşısında bir kahraman gibi duruyor” sözleriyle ifade etmiştir.

Rosario annesine karşı duracak cesareti toplamış olsa da Pepe Rey ile görüşmeye devam ettiğini annesinden gizlediği için suçluluk duymakta ve vicdan azabı çekmektedir. Pepe Rey ile evden kaçmaya karar verdikleri gece annesine gerçekleri anlatır. Pepe Rey ile ilişkisinin devam ettiğini anlattığı konuşma esnasında Maria Remedios gelir ve Pepe Rey’in bahçede olduğunu bildirir. Haberi alan Dona Perfecta Maria Remedios ile beraber bahçeye gider, Pepe Rey’i görür ve yardımcısı Caballuco’ya Pepe Rey’i öldürmesini emreder. Bu hazine son Rosario’nun aklını kaçırmaya sebep olur.

Eserin son bölümünde Don Cayetano Madrid’de yaşayan bir arkadaşına yazdığı mektupta arkadaşına olanları anlatır. Pepe Rey’in ölümünden sonra aklını yitiren Rosario’yu San Baudilio de Llobregat isimli hastaneye bıraktığını ve bu durumdan duyduğu üzüntüyü dile getirir.¹⁶⁴

5.3. MARIA REMEDIOS

Maria Remedios romanın 26. bölümüne ismini veren, romanın en önemli ve olumsuz kadın karakterlerinden biridir. Olumsuz yönü ise Doña Perfecta gibi körü körüne bağlandığı dini inançlarının ve hırsının esiri olmasıdır.

Annelik duygusunun güçlü olması ve dindar kişiliği romanda öne çıkarılan diğer özelliklerindendir. – Bu dönemde kilisenin dindar kadını tasvir ederken “iyi anne” yi dikte ettiğini önce ki bölümlerde aktarmıştık -

Romanda Maria Remedios’un tasviri aşağıdaki cümlelerle dile getirilmiştir:

¹⁶⁴ Galdós, a.g.e., s. 292

“ Farkedilmeyecek kadar silik bir görüntüsü vardı. Pek fazla yaşını göstermez ve eşinin ölümünün üzerinden çok zaman geçmesine rağmen hala yastaymış gibi giyinirdi”.¹⁶⁵

Maria Remedios, Orbajosa'nın rahibi olan Don Inocencio'nun yeğeni ve Jacinto'nun annesidir. Doña Perfecta'yı Pepe'ye karşı kışkırtan kişilerin başında gelir. Çünkü, oğlu Jacinto'nun Rosario ile evlenip mirasa konmasını ve kendisinin de bir ev hanımı olmasını düşler. Ona göre Rosario'ya eş olabilecek Pepe 'den başka bir rakibi yoktur ve Pepe Rey aradan çekilirse oğlu Rosairo ile evlenebilecektir. Oğlunu kasabadaki en entelektüel kişi olarak görür ve ona göre bir avukat olarak Rosario'nun mirasını en iyi yönetebilecek kişi de odur.

Oğlunun zekasının ve yeteneklerinin yaşadıkları küçük kasabada hiçbir değer görmeyeceğini ve oğlunun burada ziyan olacağını düşünmektedir. Eğer Rosario ile evlenmeyecekse oğluyla beraber Madrid'e gitmenin onlar için en doğru seçim olacağına inanıyordu. Bu fikrini amcası Don Inocencio ile paylaşır.¹⁶⁶ Don Inocencio'ya bu kararını açıkladığı anki netliği onun kararlı, güçlü karakterini vurgulamaktadır.

Bu düşüncelerle Doña Perfecta'yı her fırsatta Pepe Rey'e karşı kışkırtır. Pepe Rey'in her gece gazinoya gittiğini söyleyip bir gece gazino çıkışında Pepe Rey'in korkutulmasını önerir:

“ ... Bakın; Caballuco, Pasolargo ya da kim olursa; hemen bu gece tanınmaz bir halde, yanınıza güvendiğiniz birkaç arkadaşınızı alın ve Santa Faz Sokağı'nın köşesinde durun ... geçerken onun önüne çıkın ve onu korkutun.”¹⁶⁷

¹⁶⁵ Galdós, a.e., s. 257

¹⁶⁶ Galdós, a.e., s. 264

¹⁶⁷ Galdós, a.e. , s. 246

Bu sözlerinden Maria Remedios'un Pepe Rey'i kasabadan uzaklaştırma konusunda ne denli kararlı ve hırslı olduğunu görülebilir. Burada Maria Remedios'un, Galdós'un karşısında olduğu; kendisini dindar gösterip, çıkarları uğruna şiddet ve kötülüğe başvuran bağınaz bir kadın karakter olduğu ortaya çıkar.

Eserde dikkat çeken bir diğer husus ise; tezimizin ilk bölümünde bahsettiğimiz “19. yüzyılda kadın konusunun çeşitli yazarlar tarafından ele alındığıydı.” Eserde Maria Remedios'un oğlu Jacinto'nun “**La influencia de la mujer en la sociedad Cristiana-Hristiyan toplumunda kadının etkisi**” isimli bir kitap yazdığından bahsediliyor.¹⁶⁸ 1. bölümde geçen kitap isimleriyle bu kitabın başlığının benzerliği bize romanın dönemle örtüştüğünü gösteriyor. Ayrıca aristokrat sınıftan olmayan Jacinto'nun avukat olduğunu göz önünde bulundurarak dönemin erkeklerine daha fazla eğitim şansı sunulduğu çıkarımını yapabiliriz. Rosario, Jacinto'ya göre daha zengin bir aileden gelmesine rağmen öğrenim hakkı olmamıştır.

5.4. TROYA KIZLARI

Romanda Troya kızları olarak anılan Pepa, Maria Juana ve Florentina Orbajosa'da yaşayan 3 genç kızdır. Albay olan babaları öldükten sonra gecim sıkıntısı çeken Troya kızları geçimlerini dikiş dikerek sağlamaktaydılar. Dikiş dikmek o dönem evden çıkmadan yapılabildiği için tercih edilen bir meslek dalıydı.

Troya kızları tüm gün evlerinin camlarında ya da balkonlarında kasabanın erkeklerine gülücükler atarak sohbet eden halleriyle, kasabada yaşayan insanların gözünde hafifmeşref kızlardı.

¹⁶⁸ Galdós, a.e., s. 139

Tüm kasaba halkı gibi Doña Perfecta'nın da bu üç kız için kafasındaki imaj olumsuzdu. Yeğeni Pepe Rey'in Troya kızlarını ziyaret etmesi ve onlarla sohbet etmesi kesinlikle uygunsuzdu. Oysa Pepe Rey; onların zavallı, iyi kızlar olduklarını düşündüğünü aşağıdaki cümlelerle ifade eder:

“Eğer bu zavallı kızlar söylendiği kadar kötü olsaylardı, ne bu kadar fakir bir hayat sürer, ne de çalışırlardı. Orbajosa'da zengin erkekler var”¹⁶⁹

Pepe Rey, onlara acıdığı için onlara maddi yardım yapmayı bile düşünmüştür. O, bu genç kızların, zarif duruşlarından ve kullandıkları eşyalardan dolayı, onların saygın bir aileden geldikleri kanısındadır. Eserde Pepe Rey bu fikrini şöyle dile getirir: “Onlar onurlu bir ailenin mutsuz kalıntılarıdır.”

Romanda ayrıca Troya kızlarının dedikoduculuk, arabozuculuk ve kaygısızlıklarıyla kötü bir üne sahip olduklarından da bahsedilir. Onlar hakkında böyle bir yargıyı oluşturan; din adamlarından tutun köylülere kadar herkese lakap takmaları, kafes olarak betimlenen evlerinin camında durup yoldan gelip geçenlere küçük taşlar atmaları, komşuların başından geçen her olayı bilmeleri, karnaval kıyafetleri giyip balkonda şarkı söylemeleri gibi küçük bir kasabada yapılması yadırganan davranışlarıdır. Bir defasında Pepe Rey de kızların yoldan geçen bir bayana portakal kabuğu attıklarına şahit olur.

Troya kızları her ne kadar rahat kızlar olarak anlatılsalar da onların da eve kapandıklarını, romanda evlerinin camının kafes olarak betimlenmesinden anlayabiliriz. Hatta, Pepe Rey, arkadaşı Don Juan Tafetan ile Troya kızlarını ilk ziyaretinde kızların demir parmaklıkların ardında durmadan şarkı söyleyen

¹⁶⁹ Galdós, a.g.e., s.160

hapishanedeki kuşlar gibi olduklarını söyler¹⁷⁰. Pepe Rey onların fiziksel görünüşlerini de aşağıdaki şekilde tarif eder:

“ Bu 3 kız çok hoştu, özellikle de küçük olan 2 kız kardeş; esmer, kara gözlü ve çok zarifti. Bir prensle karşılaşacak bir dük kızı kadar güzel giyimliydiler.”¹⁷¹

Troya kızlarının evden çıkamayıp terzilik yaparak geçimlerini sağlıyor olmaları açısından, Troya kızları ilk bölümde anlattığımız 19. yüzyıl kadın modeli ile benzerlik göstermektedir. Aşağıdaki tabloda Domingo Muñoz’un resmettiği 19. yüzyılda faaliyet gösteren bir terzilik okulunu görmekteyiz.

Resim 14 - Domingo Muñoz, La Amiga (Arkadaş)

¹⁷⁰ Galdós, a.g.e., s.157

¹⁷¹ Galdós, a.g.e., s.157

SONUÇ

Tezimizde 19. yüzyıl İspanyol yazarlarından Galdós'un yazmış olduğu **Doña Perfecta – Bayan Mükemmel** isimli eserindeki kadın karakterler aracılığıyla 19. yüzyılda kadının konumuna bakarken tez türünde yazılmış olan bu romanda dini fanatikliğin meydana getirdiği olumsuz sonuçları gördük.

Yaptığımız incelemeler bize, 19. Yüzyılda, değerli İspanyol yazar ve şairimiz Lope de Vega'nın 17. Yüzyılda yazmış olduğu **La Dama Boba-Bayan Boba** isimli eserinde geçen aşağıdaki dizelerden pek de farklı bir noktaya gelinmediğini işaret etmektedir.

“ Örgü örmek, dikiş dikmek, iş yapmak varken
kim bir kadının Petrarca ve Gracilasso ile ilgilenmesini ister ki?
Onu evlendirin, göreceksiniz doğum yapıp çocuk büyütmeyle
nasıl meşgul ve mutlu olacak.”

Bu yüzyılda Dünya'da kadının toplumdaki durumuna baktığımızda; kadınların birey olarak toplumda bir statü edinmesine izin verilmediğini, hatta belli bir tarihe kadar çoğu ülke mahkemelerinde birey olarak kendisini savunmasına dahi izin verilmediğini, kendisini evine, eşine ve çocuklarına adanması beklendiğini görürüz. Iris M. Zavala, **Breve Historia Feminista en la Literatura Española-İspanyol Edebiyatı'nda Feminizmin Kısa Tarihi** isimli eserinde Lopez-Bago'nun **Los Asesinos** adlı eserine atıfta bulunarak kadının beyaz bir köle gibi görüldüğünü ifade etmiş ve eserden aşağıdaki cümlelere yer vermiştir:

“ Kadın hala erkeğin eşi ya da bir birey olarak değil, kendisinden nüfusu arttırmasından başka bir şey beklenmeyen bir makinadır.”¹⁷²

Teziminizin birinci bölümünde de “Aile Hayatı”, “İş Hayatı” “Din” ve “Eğitim” alanlarında ayrıntılı olarak kadının yerini detaylı olarak işledik ve dönemin kadın imajına baktığımızda yukarıda bahsi geçen ortak yargıya vardık;

Kadının yeri evidir, kadının en önemli görevleri iyi eş ve iyi anne olmaktır. Dini otoritelerce de “Eşine itaat eden Tanrı’ya itaat eder” şeklinde kadının iyi bir dindar olmasının yolunun buradan geçtiği dikte edilmiştir.

Carmen Servén’in **Fortunata ve Dönemi: Restorasyon döneminde İspanya’da Kadın Modelleri** başlıklı yazısı;

“Detaylı incelemeler bize kadının dini eğitiminin en öncelikli konu olduğuna inandırdı: kadınlar bu eğitimi almadan mütevazı, uysal ve itaatkar olamayacaklar ve bu niteliklere sahip olmadan da evde uyum olmayacaktır.”¹⁷³

ifadesi ile varmış olduğumuz yargıyı destekler niteliktedir.

Yine o dönemde yazılan Pilar Sinues’in kaleme aldığı **Hija, Esposa y Madre (Kız, Eş ve Anne-1864)**, **Cartas Dedicadas a la Mujer Acerca de Sus Deberes**

¹⁷² Iris, M. Zavala , **Breve Historia Feminista de la literatura española**, La mujer en la literatura española, Editorial Anthropos, Barcelona, 1996, s. 85-86

¹⁷³ Carmen Servén, **Fortunata y su época: Sobre los Modelos de Mujer en la España de la Restauracion**, (çevrimiçi) www.cervantesvirtual.com

(Kadınlara Görevleri Üzerine Mektuplar-1863) ve El Angel del Hogar (Evin Meleği-1859) isimli kitapları da bu tezi desteklemektedir.¹⁷⁴

Bunun yanında, ABD ve başta Finlandiya olmak üzere diğer Avrupa ülkelerinde az sayıda da olsa kadınların eğitim aldığını, iş, edebiyat ve sanat alanında kendilerini gösterebildiklerini görüyoruz. Fakat, bizim romanımızda işlenen kadın karakterlerimiz bu eğitilmiş, sosyal kadın tipinin dışında kalmışlardır. Doña Perfecta, Rosario, Maria Remedios ve Troyas kızları; hiçbiri eğitim almış değildir, hepsinin hayatı kilise ve ev arasında geçmektedir. Doña Perfecta ve Maria Remedios bu durumdan hiç şikayetçi değildirler. Çünkü, onlar kendilerini o dönem kilisenin kadından beklediği dindar, iyi anne modelleri olarak adlederler ve bu yaşantılarından da gurur duyarlar. Bu durumdan rahatsız olan, eğitimsiz bir kasaba kızı olduğu için kendisini Pepe Rey'e layık görmeyen Rosario'dur. Troyas kızlarının ise öncelikle hayatlarını idame ettirebilme sıkıntıları olduğu için eserde bu arzularından bahsedilmemiştir.

Daha önce de değindiğimiz gibi Benito Pérez Galdós'un bu eğitimsiz, dindar ev hanımı kadın tiplerini seçmesi; kadının eğitim alıp özgürleşmesi, kadın haklarını koruma gibi kaygılarından değil; gelenekçi, yobaz kilise kadını figürünü oluşturabilmek içindir. Yazarımız eserde, liberalliği ve yenilikçiliği sembolize eden Pepe Rey'in karşısına; gelenekçi, yobaz kilise kadını figürü olarak Doña Perfecta'yı koymuştur. Dona Perfecta karakteri, roman boyunca sergilediği otoriterlik, çevre baskısıyla körü körüne bir fikre bağlanma, şiddete yönelme, uzlaşma karşıtı olması gibi olumsuz davranışlarıyla Galdós'un hoşgörülü, uzlaşmacı bir din anlayışının gerekliliği tezini savunmasına hizmet etmiştir. Menéndez Pidal'ın da ifade ettiği gibi, Galdós savunduğu tezle yarattığı karakterlerden et ile kemik gibi ayrılmaz bir bütün oluşturmuştur.¹⁷⁵

¹⁷⁴ Carmen Servén, *Fortunata y su época: Sobre los Modelos de Mujer en la España de la Restauración*, (çevrimiçi) www.cervantesvirtual.com

¹⁷⁵ Menéndez Pidal, a.g.e., s.428

KAYNAKÇA

- Abellán, José Luis: **Visión de España en la Generación del 98**, Madrid, Editorial Magisterio Español, 1968.
- Akalın, Erdal: **Bilim İnsanı**, (çevrimiçi)<http://www.gazeteimece.com/biliminsani-makale,223.html>, (05.08.2011).
- Andreu, Alicia G.: **Modelos Dialógicos en Galdós**, 1989 (çevrimiçi) <http://www.cervantesvirtual.com>, (04.03.2010).
- Armaoğlu, Fahir: **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1980**, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1984.
- Baroja, Pio: **Final del silo 19 y principios del 20: Desde la última vuelta del camino (Memorias)**, C:3, Madrid, Caro Raggio, 1982.
- Bieder Maryellen: **Emilia Pardo Bazán y las literatas: Las escritoras españolas del XIX y su literatura** (çevrimiçi), http://cvc.cervantes.es/literatura/aih/pdf/10/aih_10_2_031.pdf, s. 1203, 1204, 1205.
- Bock, Gisela: **Avrupa Tarihinde Kadınlar**, Çev: Zehra Aksu, Yılmaz, İstanbul, Literatür Yayınları, 2004.
- Calvo Poyato, Carmen: **España Sociedad y Política**, Ed.:Giner, Salvador, Madrid, Espasa-Calpe, 1990.
- Casalduero, Joaquín: **Vida y Obra de Galdós**, Madrid, Gredos, 1961.
- Caudet, Francisco: **El Mundo novelístico de Pérez Galdós**, Madrid, Anaya, 1992.
- Celkan, Gül: **19. Yüzyılda Osmanlı Toprakları'nda Dolaşan Kadın Seyyahlar ve Türklerle İlgili İntibaları**, Erdem, C: XV, Ankara, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi, C:5, s. 15, 1991.
- Correa, Gustavo: **El simbolismo religioso en las novelas de Pérez Galdós**, Madrid, Biblioteca Románica Hispánica, 1962.

- Çakır, Serap: **Tarihin Unutulmaz Kadınları**, İstanbul, Kesit Yayınları, 2010.
- Diego, Estrella de: **La mujer y la pintura del s. 19 Español**, Madrid, 1987.
- Duby, Georges, P.M., G.F.: **Kadınların Tarihi Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı**, Çev.:Ahmet Fethi, C:4, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005.
- Elizalde, Ignacio: **Benito Pérez Galdós y su novelística**, Bilbao, Universidad de Deusto, 1988.
- Geisler, Eberhard, P.F.: **Benito Pérez Galdós, Aportaciones con ocasión de su 150 Aniversario**, Frankfurt, Madrid, 1996.
- Gil, Asunción Barrosos, v.d.: **Introducción a la Literatura Española a Través de Los Textos**, Madrid, Ediciones ISTMO, 1991.
- Gilman, Stephen: **Galdós and the art of the European Novel: 1867-1887**, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, t.y.
- Gómez Trueba, Teresa: **Imágenes de la mujer en la España de finales del XIX: "santa, bruja o infeliz ser abandonado"**, (çevrimiçi) <http://www.lehman.cuny.edu/ciberletras/v06/gomeztrueba.html>, (26.07.2011).
- Grupo Cronos: **España:siglo XIX (1834-1898)**, Madrid, Anaya, 1991.
- Güney, Salih: **Davranış Bilimleri**, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2000.
- Hurtado, Juan y de la S., G. P. Á.: **Historia de la Literatura Española**, Madrid, 1925
- İnan, Afet: **Tarihten Bugüne**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1970.
- İnan, Afet: **Tarih Boyunca Türk Kadını'nın Hak ve Görevleri**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1975.
- Javierre González, Marisa, R. G. C.: **Nuevo Espasa Ilustrado**, Madrid, Espasa Calpe, 2005.
- Kadın hakları** (çevrimiçi), <http://tr.wikipedia.org>, (04.08.2011)

- Kayadibi, Fahri: **Sosyoloji Konferansları**, sayı 28, s. 21, İstanbul, 2003.
- Kollontai, Aleksandra: **Toplumsal Gelişmede Kadının Konumu**, İstanbul, İnter Yayınları, 2000.
- Kurtoğlu, Ayşenur, v.d.: **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadının Tarihi Dönüşümü**, İstanbul, Pınar Yayınları, 2000.
- Lauer, Robert: **Benito Pérez Galdós**, (çevrimiçi), <http://faculty-staff.ou.edu/L/A-Robert.R.Lauer-1/Galdos.html>, (27 Temmuz 2011).
- McDermott, Patricia: **Doña Perfecta**, (çevrimiçi) <http://www.cervantesvirtual.com>, (07.07.2010).
- Menéndez Pelayo, Marcelino: **Artículos y Discursos de Crítica Histórica y Literaria**, Madrid, C.S.I.C., 1961.
- Menéndez Pidal, Ramón : **Historia de España: La época de la Restauración (1875-1902)**, **Civilización y Cultura**, C:36, Madrid, Espasa Calpe, 2002.
- Montesinos, José F.: **Estudios sobre la novela española del siglo 19, Galdós**, Madrid, Editorial Castalia, 1968.
- Mora García, José Luis.: **Benito Pérez Galdós**, (çevrimiçi) <http://www.bib.cervantes.com> (22 Temmuz 2011).
- O'Kane, Sister Eleanor: **A note on the lengua popular of Doña Perfecta**, **Anales Galdosianos**, Publicaciones Periódicas, 1976, (çevrimiçi) <http://www.cervantesvirtual.com>, (20.07.2010).
- Paredes, Javier: **Historia Contemporánea de España, siglo 19**, Barcelona, Editorial Ariel, 2000.
- Pérez Galdós, Benito: **Doña Perfecta**, Editorial Hernando y Herederos de Benito Pérez Galdós, Madrid, Ediciones Cátedra (Grupo Anaya S.A.), 1983, 2008.
- Pozo Ruiz, Alfonso: **Mujer y Educación en el siglo 19**, (çevrimiçi) http://personal.us.es/alporu/historia/mujer_educacion.htm, (27.07.2011).
- Río, Ángel del: **Historia de la literatura española**, C:2, New York, y.y., 1963.

- Río, Ángel del: **Estudios Galdosianos**, Zaragoza, Biblioteca del Hispanista, 1953.
- Ruiz Barrientos, Beatriz, T. C.: **Mujeres españolas en los siglos 19 y 20**, (çevrimiçi) <http://www.juntadeandalucia.es/averroes/sanwalabonso/juanramonjimenez/zenobia/zenobiamujeres.htm>.
- Sağlam, Nazlı: **Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında Gerçekçilik**, s.8., Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Segura, José M.: **Realismo y Novela de Tesis** (çevrimiçi) <http://www.desocupadolector.net>, (20.07.2010).
- Servén, Carmen: **Fortunata y su época: sobre los modelos de mujer en la España de la Restauración**, (çevrimiçi), <http://bib.cervantesvirtual.com>, (27.07.2011).
- Tanilli, Server: **Uygarlık Tarihi**, İstanbul, Adam Yayınları, 2001.
- Tezli Roman**, <http://www.anlambilim.net/tezli-roman-nedir-1428.htm>, (18.06.2010).
- Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, C:2, 9. bs., Ankara 1998.